Η ΕΥΤΕΡΠΗ,

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΜΕ

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑΣ.

Φυλλάδ. 25. *Τόμος Β'.*

Ἐκδίδεται δὶς τοῦ μηνὸς. *Ἐν Ἀθήναις τὴν* 1 *Σεπτεμβρίου* 1848.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΝΑΥΑΓΙΟΝ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΠΛΟΙΟΥ.

Τὴν 26 Νοεμβρίου τοῦ 1120 ἔτους μεγίστη κίνησις ὑπῆρχεν εἰς Βαρφλὲρ, σήμερον μὲν μικρὸν χωρίον ἁλιέων, πάλαι δὲ πόλιν γνωστὴν τοῦ Κοτεντὲν, ἑνὸς τῶν πρώτων λιμένων τῆς Νορμανδίας.

Πολὺς θόρυβος, ὀλίγη χαρὰ καὶ πλειοτέρα περιέργεια, ἰδοὺ ἡ φυσιογνωμία τῆς πόλεως ὅλης κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην· ταῦτα τοὐλάχιστον ἐσυμπέραινέ τις ἀκούων τὸν κρότον τῶν κωδώνων πληροῦντα τοὺς ἀέρας, καὶ τὰς φωνὰς τῶν περιερχομένων τὰς ἀγυιὰς, καὶ βλέπων τὴν τόσην κίνησιν τῶν χωρικῶν καὶ ἐργατῶν, κατακλυζόντων τὰς ὁδοὺς καὶ τὰ τείχη τῆς παλαιᾶς πόλεως.

Καὶ τῳόντι, σημαντικόν τι ὑποκείμενον εἶχεν ἐλθῆ πρὸ μικροῦ εἰς Βαρφλὲρ, προπορευομένων σαλπίγγων τροπαιοφόρων καὶ ἐν τῷ μέσῳ συνοδείας ἀτελευτήτου Βαρώνων, στρατηλατῶν καὶ ἱπποτῶν· μυρίαι σημαῖαι ποικιλλόχρωοι κυματίζουσαι περὶ τὸ βασιλικὸν λάβαρον, καὶ περικεφαλαῖαι λοφωταὶ, καὶ ἐφίππια περίχρυσα, καὶ πανοπλίαι καὶ θώρακες λαμποκοποῦντες, ἀπετέλουν σκηνὴν, τὴν ὁποίαν κατέτρωγε τὸ ἄπληστον καὶ χαῖνον πλῆθος μὲ τὸ βλέμμα, μὴ δυνάμενον νὰ ἐγγίσῃ αὐτὴν μὲ τὸν δάκτυλον. — Τὸ ὑποκείμενον τοῦτο ἦτον ὁ ὑψηλότατος καὶ κραταιότατος ἡγεμὼν Ἑρρῖκος ὁ Α'. ὁ ἐπιλεγόμενος Βωκλὲρ, βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας καὶ δοὺξ τῆς Νορμανδίας, ὅστις, φθάσας εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης καὶ τῆς ἰσχύος, ἐπέστρεφεν ἐν θριάμβῳ μετὰ τεσσάρων ἐτῶν ἀπουσίαν, ἐτῶν πολέμων καὶ νίκης, εἰς τὸ ὡραῖον τῆς Ἀγγλίας βασίλειόν του.

Ὁ βασιλεὺς κατέβαινε τὰς βαθμίδας τῆς ἐκκλησίας, ὅπου παρεσάθη ὑπερηφάνως εἰς δοξολογίαν ψαλεῖσαν χάριν τοῦ θριάμβου του, καὶ ἤκουσε μετὰ κατανύξεως παράκλησιν, ἀναγνωσθεῖσαν ὑπὲρ τῆς κατευοδεύσεώς του, ὅτε Νορμανδός τις ναυτικὸς ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας του·

« Βασιλεῦ! εἶμαι ὁ *Φίτς-Στέφεν*. Κατὰ τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ τιμαρίου μου, εἰς ἐμὲ ἀνήκει νὰ εὐκολύνω εἰς τὸν βασιλέα τοῦ Βαρφλὲρ τὴν διάβασιν του εἰς Σάουθαμπτων· τὸ πλοῖόν μου εἶναι καταπληκτικὸν, μὲ καλὰ πανιὰ καὶ μὲ καλήτερα κωπία· ἔχει πλήρωμα πεντήκοντα ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι εἶναι τὸ ἄνθος τοῦ Νορμανδικοῦ ναυτικοῦ, καὶ ὀνομάζεται τὸ *λευκὸν πλοῖον*. Βασιλεῦ! καταδέξου νὰ μὲ κάμῃς τὴν χάριν νὰ μεταφέρω τὴν ἐντιμότητά σου. Στέφεν ὁ πατήρ μου, μετέφερε τὸν πατέρα σου Γκιλ-

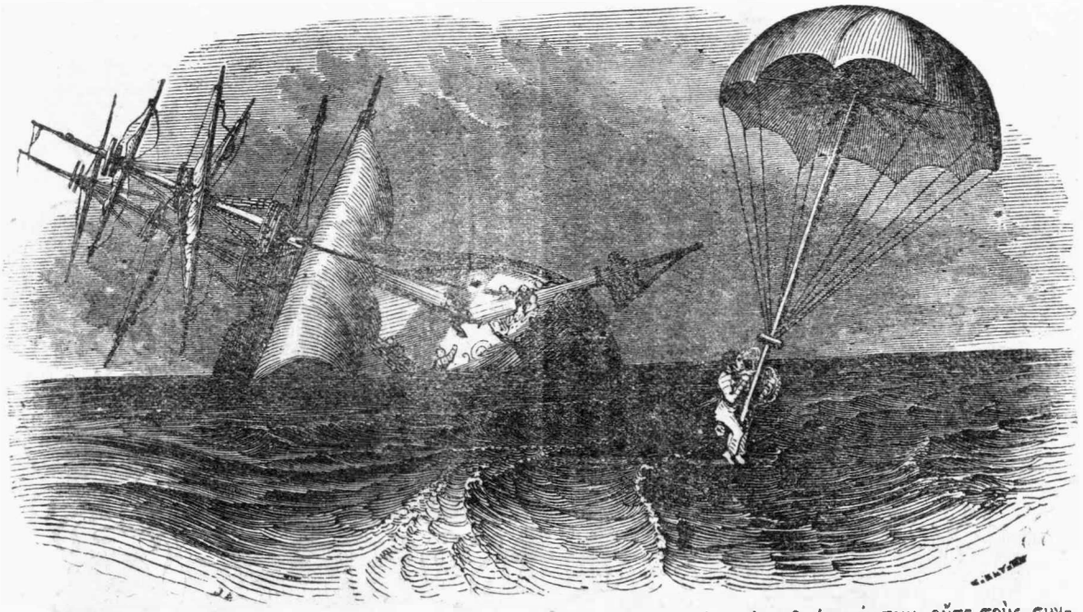

λιῶμον τὸν μέγαν, ὅταν ὑπῆγε νὰ κυριεύσῃ τὴν Μεγάλην Βρετανίαν. »

Τότε ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀλαλαγμῶν καὶ τῶν ζητωκραυγῶν τοῦ πλήθους, ἦτον εὔκολον νὰ παρατηρήσῃ τις παράδοξον ἀντίθεσιν φυσιογνωμίας μεταξὺ τῆς φαιδρότητος τῶν νέων Νορμανδῶν Βαρόνων καὶ τῆς κατηφείας τῶν παλαιῶν εὐγενῶν Ἀγγλοσαξώνων.

Ὁ βασιλεὺς Ἐρρῖκος ἀπεκρίθη εἰς τὸν πλοίαρχον Φὶτς-Στέφεν, ὅτι εἶχεν ἤδη ἐκλέξει ἄλλο πλοῖον διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἀλλ' ὅτι ἐνεπιστεύετο εἰς τὴν ναυτικήν του ἐμπειρίαν καὶ τὴν πίστιν του τὸν βασιλικόν του θησαυρόν, καὶ ἔτι πλέον τοῦ θησαυροῦ, τὸν παμφίλτατον υἱόν του τὸν πρίγγιπα Γκιλλιῶμον δοῦκα τῆς Νορμανδίας καὶ ἐπίδοξον διάδοχον τοῦ στέμματος τῆς Ἀγγλίας.

Ὁ Φὶτς-Στέφεν ἐσηκώθη καὶ ἐγγυήθη μὲ τὴν κεφαλήν του διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ πρίγγιπός του.

Ὁ βασιλεὺς ἐπέβη πρῶτος καὶ ἀνεχώρησεν ἅμα ἐκτύπησε τὰ πλευρὰ τοῦ πλοίου του τὸ πρῶτον κῦμα τῆς παλιρροίας.

Ὁ πρίγγιψ Γκιλλιῶμος δεκαοκταετὴς τότε, ἐπέβη εἰς τὸ *λευκὸν πλοῖον*, καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ ἀδελφός του Ρίτσαρ καὶ ἡ ἀδελφή του Ἀδέλα, νόθα τέκνα τοῦ πατρός του, ὁ κόμης τοῦ Τσέστερ καὶ ἡ σύζυγός του, ἀνεψιὰ τοῦ βασιλέως, δεκαὲξ ἄλλαι δέσποιναι ἐκ τῶν εὐγενῶν, καὶ ἑκατὸν πεντήκοντα ἱππόται. Προσθέτοντες δὲ εἰς τὸν βασιλικὸν τοῦτον κατάλογον καὶ ἕνα κάπποιον Βερνόλδ, κρεοπώλην ἐκ Ρουὰν, ὅστις εὑρέθη παράδοξως ὡς ἐπιβάτης, ἴσως δὲ καὶ ὡς εἷς τῶν προμηθευτῶν τῆς ἐξόχου συνοδείας, καθὼς καὶ τὸν πλοίαρχον Φὶτς-Στέφεν καὶ τοὺς πεντήκοντά του ναύτας, εὑρίσκομεν *τὸ λευκὸν πλοῖον* περιέχον τὸν ἀπαίσιον ἀριθμὸν τῶν διακοσίων *δεκατριῶν* ἀνθρώπων.

Μόλις ἐπέβησαν οἱ καλοίμας φίλοι εἰς τὸ πλοῖον καὶ ἀμέσως ἐκένωσαν κάμποσα ποτήρια διὰ τὸ κατευόδιόν των. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐχόρευον, ἔπαιζον, ἔτρωγον καὶ ἔπινον. Εἶναι δὲ δίκαιον νὰ σημειώσωμεν ὅτι οἱ εὐγενεῖς ξένοι τοῦ Φὶτς-Στέφεν δὲν ἐλησμόνησαν οὔτε τὸν πλοίαρχόν των, οὔτε τοὺς συντρόφους του. Ἐμοίρασαν τρεῖς μεγάλους κάδους κρασίου εἰς τὸ πλήρωμα, τὸ ὁποῖον ἐδέχθη τὸ βασιλικὸν δῶρον μὲ εὐφημίας εὐγνωμοσύνης, μετατραπείσης μετ' ὀλίγον εἰς φωνὰς μέθης καὶ ἔριδας θορυβώδεις. Καὶ ἐτελεῖτο μὲν πανήγυρις ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ ὑπ' αὐτό, ἀλλ' ἡ αὐτὴ χαρὰ καὶ ὁ αὐτὸς κίνδυνος ὑπῆρχεν ἐπίσης δι' ὅλους.

Ὁ ἥλιος κατέβαινε δύων πρὸς τὸν γλαυκὸν ὁρίζοντα, καὶ ἡ θάλασσα ἐγαργάλιζεν ἐλαφρῶς τὴν τρόπιδα τοῦ πλοίου μὲ τὰ χρυσοκόρυφα κύματά της, ὅταν ὁ πρίγγιψ Γκιλλιῶμος διέταξε τέλος πάντων νὰ ἀνασύρωσι τὴν ἄγκυραν. Ὁ Φὶτς-Στέφεν ἐσήκωσε τοὺς ὀλιγώτερον μεθυσμένους ναύτας του, καὶ μὲ μεγίστην δυσκολίαν κατώρθωσαν νὰ ἀναπετάσωσι τὰ ἱστία.

«Πέτα, *λευκόν μου πλοῖον*» ἐφώναξεν ὁ Φὶτς-Στέφεν ἰσάμενος μὲ χεῖρας ζαυρωμένας πλησίον τοῦ πηδαλίου, ἐνῶ τὰ ἀλληλοδιάδοχα φυσήματα τοῦ ἀνέμου ἔφερον πρὸς αὐτὸν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν τὸν ἐναρμόνιον ἦχον τῶν μεθυσμένων ἀσμάτων, τὰ ὁποῖα ἀντήχουν ἀκόμη ἐπὶ τοῦ καταστρώματος· « Πέτα, ὡραῖον καραβάκι μου, θησαυρέ μου καὶ ἀγάπη μου· τραγούδει καὶ κτύπα τὰ πτερά σου, κύκνε μου μὲ τὴν παρθενικήν στολήν· κύταξε ἐκεῖ τὸ λευκὸν παραθαλάσσιον καὶ τὰς πέτρας τῆς Βρετανίας· χόρευσε ἐπάνω εἰς τὰ κύματα ὑπερήφανον διὰ τὴν εὐθυμίαν τῶν ἐπιβατῶν σου καὶ διὰ τὸ θριαμβευτικόν σου βάδισμα· μὴ λησμονῆς, ὅτι φέρεις τὸ ἄνθος τῶν ἱπποτῶν τῆς Νορμανδίας καὶ τὸν διάδοχον τοῦ θρόνου τῆς Ἀγγλίας. »

Ἀλλ' αἴφνης προσέβαλε τὰς ἀκοὰς ὁ κρότος φρικτῆς συγκρούσεως· τὰ ἄσματα διεδέχθη βαθυτάτη σιωπή, καὶ δὲν ἠκούετο πλέον εἰμὴ ὁ πάταγος τῆς θαλάσσης, ἥτις ἐχύνετο ἐντὸς τοῦ πλοίου ὡς χείμαρρος εἰς φάραγγα ἀχανῆ. Τὸ *λευκὸν πλοῖον* εἶχε προσκρούσει κατάπρωρα ἐνῶ ἔτρεχε μὲ ὁρμὴν, εἰς τὸν βράχον *Καττεράζ*, γνωστὸν εἰς ὅλους τοὺς ναυτικούς. Ὁ Φὶτς-Στέφεν ἐχρεώστει νὰ τὸν γνωρίζῃ καλήτερον παντὸς ἄλλου· ἀλλ' ὁ Φὶτς-Στέφεν εἶχε πνίξει τὸ

χρέος του εἰς τὸ κρασίον, καὶ ὅταν ὅλοι ἐφώναζον καὶ ἐπήδων, ἐκεῖνος ἔψαλλε τὸ ἄσμα τοῦ κύκνου.

Τότε, ὡς νὰ τὸν ἐξύπνησεν ὁ κρότος κεραυνοῦ, ἐνθυμήθη ὅτι εἶχεν ἐγγυηθῆ μὲ τὴν κεφαλήν του διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ βασιλόπαιδος. Ἀμέσως πετᾷ πρὸς αὐτὸν, τὸν ἁρπάζει, τὸν ῥίπτει ἐντὸς λέμβου, κόπτει τὸ πρυμνήσιόν της μὲ τὸ μαχαίριόν του, καὶ ἀσθμαίνων κωπηλατεῖ πρὸς τὴν παραλίαν.

Ἀλλὰ φωναὶ ὀδυνηραὶ, κατάραι ἀνηλεεῖς ἀντηχοῦσιν ἐντὸς τοῦ πλοίου· ὁ πρίγγιψ ἀκούει τὴν φωνὴν τῆς νέας του ἀδελφῆς, τὰ παράπονα τοῦ ἀδελφοῦ του Ρίτσαρ· βιάζει λοιπὸν τὸν πλοίαρχον νὰ ἐπιστρέψῃ, καὶ ὅ,τι οὗτος εἶχε προϊδῆ, συνέβη παρευθὺς ὡς νὰ ἦτον γεγραμμένον εἰς τὸ βιβλίον τῆς ἀδυσωπήτου εἱμαρμένης. Μεταξὺ τῆς ἀβύσσου καὶ τῶν μέσων τῆς σωτηρίας δὲν ὑπάρχουσι διακρίσεις! δὲν ὑπάρχουσιν οὔτε πρίγγιπες, οὔτε ναῦται, οὔτε δεσπόται, οὔτε δοῦλοι, ἀλλὰ ναυαγοῦντες. Ὅλοι ἐπήδησαν εἰς τὴν λέμβον, σχισθεῖσα δὲ ἡ θάλασσα κατέπιεν αὐτὴν πλησίον εἰς τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον συγχρόνως κατεβυθίσθη.

Μετ' ὀλίγον ἡ θάλασσα ἐκάλυψεν ὡς πλὰξ τάφου τὰ πτώματα· μόλις φαίνεται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκότους ἡ ἄκρα ἑνὸς ἱστοῦ μετὰ κεραίας ὡς σταυρὸς ἐπὶ τοῦ μνήματος. Καὶ ὅμως δύω ὄντα εἰσέτι ζωντανὰ, ἀλλ' ὠχρὰ, ἀλλὰ ἠλλοιωμένα, μᾶλλον φαντάσματα ἢ ἄνθρωποι, κατώρθωσαν νὰ κρεμασθῶσιν εἰς τὸν ἰσὸν τοῦτον, ὅστις τρίζει καὶ κρέμαται ἐπάνω τῆς ἀβύσσου ἑτοίμης νὰ τοὺς καταπίῃ, καθὼς κατέπιε καὶ τοὺς συντρόφους των.

Ἄνθρωπός τις, τὸν ὁποῖον ἡ πεῖρα τῶν τρικυμιῶν εἶχεν ἐξοικειώσει μὲ τὸν θάνατον, ἐκολύμβα περὶ τὸ πλοῖον, ἀνακυκῶν τὸ χάος μὲ τοὺς ῥωμαλέους βραχίονάς του, καὶ ἐξερευνῶν αὐτὸ μὲ τὰ ἀσθενῆ βλέμματά του· ἐνίοτε ἐγίνετο ἀφανὴς, καὶ τὰ κύματα, καλύπτοντα τὸ σῶμάτου, ἐπάφλαζον καὶ ἐξηφάνιζον τὰ ἴχνη του· μετὰ μικρὸν ἐπανερχόμενος εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἐφαίνετο ἀναζητῶν περὶ ἑαυτὸν ἐλπίδα τινὰ, καὶ μὴ εὑρίσκων αὐτὴν ὕψωνεν ἄγριον τὸ βλέμμα πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ κατέκρινε τὴν σκληρότητά του. Ἐπὶ τέλους ἔμεινεν ἀκίνητος· ἰδὼν δὲ κρεμάμενον εἰς τὸν ἱστὸν τὸν ἱππότην Ζωφρουὰ δὲ λ' Αἴγλ· « Ποῦ εἶναι, ἐφώναζε μανιώδης καὶ ἀπηλπισμένος ὁ Φὶτς-Στέφεν, ὁ πρίγγιψ;

— Ἐπνίγη ! »

Ὁ Φὶτς-Στέφεν βυθίζεται εἰς τὴν στιγμὴν .... καὶ δὲν ἐφάνη πλέον.

Μετ' ὀλίγον ὁ νέος Ζωφρουὰ δὲ λ' Αἴγλ, παγωμένος, ἐκνευρισμένος, αἰσθάνεται παραλυομένας τὰς χεῖράς του. Ὡς ἀποχαιρετισμὸν ἀποτείνει παράκλησίν τινα πρὸς τὸν σύντροφόν του, καὶ ὁ ἱππότης πίπτει ὅπου ἔπεσεν ὁ πλοίαρχος.

Ὁ ῥωμαλέος σύντροφος, ὅστις δὲν ἄφησε δι' ὅλης τῆς νυκτὸς τὸν ἱστὸν, καὶ ἐσώθη τὴν ἐπιοῦσαν ἐπὶ ἁλιευτικοῦ τινος πλοιαρίου, ἦτον Βερόλδ ὁ κρεοπώλης.

Ὁ Ἐρρῖκος ἐπερίμενεν ἀνυπομόνως εἰς Σαουθαμπτὸν τὸν πρίγγιπα Γκιλλιῶμον, καὶ παρεπονεῖτο διὰ τὴν ἀργοπορίαν του. Ὁ Θεοβάλδ δὲ Βλουὰ ἔφερε πρῶτος τὴν ἀπαίσιον εἴδησιν, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε νὰ τὴν ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν φοβερὸν ἡγεμόνα, εἰς τὸν δυστυχῆ πατέρα. Τὴν ἐπιοῦσαν νέος τις ὑπηρέτης ἐρρίφθη ὅλος ἔνδακρυς εἰς τοὺς πόδας τοῦ Ἐρρίκου καὶ εἶπε· «Βασιλεῦ! ὁ υἱός σου ἀπέθανε!» καὶ ὁ βασιλεὺς ἔπεσε καταγῆς. Μετὰ ταῦτα ἐπροσποιήθη ὅτι παρηγορήθη, κανεὶς ὅμως δὲν τὸν εἶδεν ἔκτοτε οὔτε νὰ μειδιάσῃ. Ἐρρῖκος ὁ Α', ὅστις δὲν ἦτον οὔτε ἄνθρωπος ἅγιος, οὔτε βασιλεὺς φιλάνθρωπος, ἐνόμισεν ὅτι χεὶρ θεία τὸν ἐλάκτισεν.

Ἡ Ματθίλδη, χήρα δωδεκαετὴς τοῦ βασιλόπαιδος Γκιλλιώμου, ἔγεινε καλογραία ἓξ μῆνας μετὰ τὴν ὑπανδρείαν της εἰς ἓν τοῦ Ἀνζοῦ μοναστήριον.

Ἀλλὰ τὸ ἔθνος δὲν ἐπενθηφόρησε ... Μάλιστα θὰ ἐψήφιζε προθύμως καὶ χάριτας εἰς τὸν Φὶτς-Στέφεν, διότι ἔθαψεν ἐντὸς *τοῦ λευκοῦ πλοίου* του ἕνα νέον βασιλικὸν τίγριν.

Ξ. Μ.

ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΡΟΥΒΗΝΣΙΟΥ

Η ΑΠΟ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΚΑΤΑΒΑΣΙΣ.

Τοῦ διασημοτάτου ἐν ζωγράφοις Ρουβηνσίου, Βέλγου μὲν τὴν πατρίδα, σχεδὸν δὲ Ἰταλοῦ τὴν τέχνην, ἐν τῶν περιφημοτάτων ἔργων εἶναι ἡ ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ κατάβασις. Περὶ τοῦ λαμπροῦ τούτου τεχνουργήματος νομίζομεν ὅτι περιέργως θέλουσιν ἀναγνώσει οἱ τεχνογνῶσται ἀπόπασμα ἐπιστολῆς αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἀριστοτέχνου, ὅστις ἐπίσης ἐξεῖχε καὶ εἰς τὴν φιλοσοφικὴν τῆς τέχνης του θεωρίαν καὶ εἰς τὴν πρακτικὴν αὐτῆς ἄσκησιν. Οὐχὶ δὲ μόνον διὰ τῆς γραφίδος του ἦν ἔνδοξος ὁ Ρουβήνσιος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς διπλωματικῆς αὐτοῦ ἐπιδεξιότητος, δι' ἧς συντελέσας εἰς τὴν μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ἱσπανίας διαλλαγὴν, ἐτιμήθη δι' ὑψηλῶν βαθμῶν ἐκ μέρους ἀμφοτέρων τῶν ἐπικρατειῶν, καὶ ἀνεμίγη εἰς τὰς ἀνωτάτας τῆς πατρίδος του ὑποθέσεις.

Τὸ πλεῖστον μέρος τῆς προκειμένης ἐπιστολῆς περιέχει τὸν πανηγυρικὸν τοῦ ἥρωος τῆς Φλάνδρας, τοῦ νικητοῦ τῶν Γάλλων εἰς τὴν περίφημον μάχην τοῦ Σεν-Κουϊντίνου, τοῦ μεγαλόφρονος καὶ ἐναρέτου κόμητος Ἐγμόνδου, οὗ τὴν λαμπρὰν ὕπαρξιν ἔτεμεν εἰς τὸ ἄνθος τῆν ἡλικίας του, καὶ ὑπ' αὐτὴν τὴν ὄψιν τοῦ Ρουβηνσίου ἡ σκληρότης τοῦ δουκὸς Ἄλβα, ἢ μᾶλλον, ὡς μέγας καλλιτέχνης λέγει, ἡ προδοσία τῶν συμπατριωτῶν του, καὶ ἰδίως τοῦ πρίγγιπος τῆς Ὀράγγης.

Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ ἱστορικὰ ταῦτα συμβάντα δὲν εἶναι ἴσως ἐπίσης γνωστὰ εἰς ὅλους τῆς Εὐτέρπης τοὺς ἀναγνώστας, παραλείποντες ὅλον τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἐπιστολῆς, περιοριζόμεθα μόνον εἰς τὰ ἀκόλουθα, ὅπου ὁ Ρουβήνσιος εἰς καθαρωτάτην καὶ γλαφυροτάτην λατινικὴν γλῶσσαν ὁμιλεῖ περὶ τῆς τέχνης του καὶ περὶ τοῦ θαυμασιωτάτου αὐτῆς προϊόντος.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΡΟΥΒΗΝΣΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΒΒΑΤΗΝ ΓΕΜΒΑΟΥΖΙΟΝ.

« ..... Καθ' ὃν καιρὸν τὸ σύμπλεγμα τῆς *ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καταβάσεως* ὑπῆρχε μόνον ἐντὸς τῆς κεφαλῆς μου ἐσχεδιασμένον, τὸ παρέβαλλον διὰ τῆς φαντασίας πρὸς τὸν Λαοκόοντα (1), τὴν τρομερὰν τραγῳδίαν ἐκείνην, ἥτις παριστᾷ, οὕτως εἰπεῖν, συγχρόνως καὶ τὸ ἔγκλημα καὶ τὴν τιμωρίαν αὐτοῦ, καὶ

(1) Γνωστὸν εἶναι τὸ ἐξαίσιον ἀρχαῖον σύμπλεγμα τοῦ Ρόδιου ἐργαστηρίου, θαυμαζόμενον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ἀνευρεθὲν δὲ ἐν Ρώμῃ, καὶ διατηρούμενον ἤδη ἐν Φλωρεντίᾳ.

ἥτις φαίνεται ἀξία, ὥστε θεὸς ἐπεμβαίνων νὰ ἐπιφέρῃ τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν λύσιν της.

Τὸ θαυμάσιον τοῦτο σύμπλεγμα ἔχει διάθεσιν πυραμιδοειδῆ, τὸ ποικιλλότερον καὶ τὸ ὡραιότερον τῶν σχημάτων. Καὶ ἐπροτίμησεν ὁ τεχνίτης νὰ σμικρύνῃ τὰ σώματα τῶν δύω παίδων, οὓς περιελίσσουσιν οἱ ὄφεις, παρὰ νὰ καταστραφῇ ἡ ἁρμοδία ἐκείνη καὶ βαθμηδὸν προϊοῦσα ἀναλογία τῶν μερῶν τοῦ τεχνουργήματος, ἡ τὴν ὄψιν τοσοῦτον εὐαρεστοῦσα. Ὡραῖον σύμπλεγμα δύναται καταλληλότατα νὰ παραβληθῇ πρὸς σταφυλὴν, διότι καὶ αὐτὸ εἶναι συνένωσις πολλῶν μερῶν, διὰ γραφικῶν δεσμῶν εἰς ἓν ὅλον συνδεομένων. Ἕκαστον σύμπλεγμα πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἄλυσίν του, δηλαδὴ ἀντικείμενά τινα ἐντέχνως ἀποσπώμενα τοῦ συνόλου, καὶ συνδέοντα αὐτὸ μετ' ἄλλων ἀντικειμένων, ἅ τινα συντελοῦσιν εἰς τὸ ν' ἀναδεικνύωσιν αὐτὸ τὸ ἠξημένον. ....

Μεταξὺ ὅλων τῶν συμπλεγμάτων ὅσα παριστῶσι

τὴν ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ κατάβασιν δὲν γνωρίζω ὡραιότερον ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Βερροκκίου. Ὁ ἐπιδέξιος οὗτος τεχνίτης θαρρεῖ ἦτον παρὼν εἰς τὴν τελευταίαν πρᾶξιν τῆς μεγάλης τραγῳδίας τοῦ Κρανίου τόπου. Ὁ Σανδράρτος, ὅστις δὲν ἔπαυεν ἐπαινῶν τὴν εἰκόνα ταύτην, εἶχεν ὡραίαν χαλκογραφίαν, γνήσιον αὐτῆς ἀντίγραφον, καὶ μεγαλοδώρως μοὶ τὸ παρεχώρησεν. Εἶναι δὲ ὡραιοτάτης ἐργασίας καὶ γλυφίδος ζωηρᾶς καὶ ἐμφαντικῆς, ἀριστούργημα κατ' ἐμὲ φιλοκαλίας καὶ μιμήσεως.

Ἐπειδὴ δὲ εἶχα ὑποσχεθῆ εἰς τοὺς κυρίους Ἀρκεβούσους ἕνα Σταυροφόρον ἢ ἅγιον Χριστοφόρον, καὶ ἡ ἀνυπομονησία καὶ ἐπιμονὴ αὐτῶν ἀπέκοπτε τὰ πτερὰ τῆς φαντασίας μου, ἀφιπταμένης πρὸς τὰς μαγικὰς μονὰς τῆς ἐφευρέσεως, ἀναγκάσθην νὰ ἐγκαταλείψω πᾶσαν ἀξίωσιν πρωτοτύπου καλλιτέχνου, καὶ ἐνεπνεύσθην ὑπὸ τῆς ὡραίας ταύτης καταβάσεως τοῦ Βαρροκκίου, ἥτις ἐχρησίμευσεν οὕτως, ὡς πρὸς τὰ κυριώτερα μέρη της, ὡς ὑπόδειγμα τῆς ἐδικῆς μου.

Ὁ Βαρρόκιος ἠσχολήθη πολὺ εἰς τὴν τοιχογραφίαν, καὶ ἐξεῖχε πρὸ πάντων εἰς τὰς ἱερὰς ὑποθέσεις. Ὅσα τῶν ἔργων του εἶδον εἰς Ἰταλίαν, εἰσὶ πολλοῦ λόγου ἄξια διὰ τῆς γραφίδος τὸ κάλλος, ἢ μᾶλλον διὰ τὸ ἐπιπνέον ἐν τούτοις αἴσθημα· ἰδίως δὲ θαυμάσιος εἶναι τῶν κεφαλῶν του ὁ χαρακτήρ. Ἐζωγράφει δὲ παρὰ τῷ Κυρριγίῳ, καὶ κατὰ τὸν ῥυθμὸν τοῦ διδασκάλου τούτου· ἀλλὰ πρὸ τούτου ἡ γραφίς του ἐδέχθη τὸ βάπτισμα τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου· ὅστις τοιοῦτον ἀκολουθεῖ διδάσκαλον, δὲν βαδίζει ἐν τῇ σκοτίᾳ.

Ἡ *κατάβασις* αὕτη ἀποπνέει ἄρωμα ποιήσεως χριστιανικῆς· θεία δὲ χάρις ἐπιφαίνεται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Χριστοῦ, καὶ θεότης νεκρὰ καὶ ἱερὰ ὡς αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις. Τὸ σῶμα τοῦ Σωτῆρος, προσηλωμένον εἰς τὸν σταυρὸν διὰ μόνου τοῦ ἥλου τῆς δεξιᾶς χειρὸς, κρέμαται μετὰ τέχνης τόσον ἐντελοῦς, ὥστε παρίστᾳ ἀκριβῶς τὴν ἀλήθειαν, καὶ δεικνύει μέχρι ποῦ φθάνει ἡ μίμησις τῆς εὐγενοῦς φύσεως.

Αἱ ἐντέλειαι αὗται, ὦ Ρεγιναλδῆ, εἰσὶν ἐκ τῶν ὑπερτάτων, καὶ ἐνώπιον αὐτῶν κλίνω τὴν κεφαλὴν πάντοτε, ὅταν τὰς ἀπαντῶ, διότι ἡ μεγαλοφυΐα εἶναι πάντοτε σεβασμοῦ ἀξία.

Ἐγὼ δὲ κατὰ τοῦτο ἐμακρύνθην τοῦ Ἰταλοῦ ζωγράφου, ὅτι συνέλεσα ὅλα τὰ ἄτομα τὰ συντελοῦντα εἰς τὴν κατάβασιν τοῦ ἱεροῦ σώματος εἰς ἓν μόνον σύμπλεγμα, τοὺς μὲν στηρίζοντας, τοὺς δὲ ἑτοίμους νὰ δεχθῶσιν εἰς τὰς χεῖράς των τὸ θεῖον ἄχθος. Ἡ γραφικὴ εἶναι ἡ τέχνη τοῦ ὁμιλεῖν πρὸς μὲν τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τῶν χρωμάτων, πρὸς δὲ τὴν καρδίαν διὰ τοῦ αἰσθήματος. Ἑπομένως πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου ὁ καλλιτέχνης πρέπει οὕτω νὰ διαθέτῃ τὸ διάγραμμά του, ὥστε νὰ βοηθῇ δι' αὐτοῦ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ χρωματισμοῦ. Διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην συνήγαγον εἰς ἓν μόνον σύμπλεγμα ὅλα τὰ πρόσωπα τοῦ τελευταίου τούτου δράματος τῶν παθῶν, ὥστε νὰ δυνηθῶ νὰ

ἀντιθέσω λαμπρὸν φῶς πρὸς μέρος τῆς σκηνῆς.

Ἐξ ἐναντίας δὲ ὁ Βαρρόκκιος διήρεσε τὴν σύνθεσιν εἰς δύω ἐπεισόδια, ἅ τινα δι' ἐπιδεξίου ἀντιθέσεως ἀντιβοηθοῦσιν ἀμοιβαίως καὶ θαυμασίως, τὴν ἑκάσου ἐντύπωσιν. Ἄνω μὲν παρίστανται οἱ μαθηταὶ καὶ οἱ ἅγιοι, θεωροῦντες μετ' ἀγάπης καὶ φόβου τὸ σῶμα τοῦ Σωτῆρος, κάτω δὲ ἡ Μαγδαληνὴ καὶ αἱ ὅσιαι γυναῖκες θρηνοῦσαι περιστοιχίζουσι τὴν Θεομήτορα, λειποθυμοῦσαν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Σταυροῦ.

ΠΕΤΡΟΣ ΠΑΥΑΟΣ ΡΟΥΒΗΝΣΙΟΣ.»

Ο ΕΝ ΡΩΜΗ ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ.

Συγγραφεὺς διάσημος Ἰταλὸς ἀναφέρει ὅτι, ἐπισκεπτόμενός ποτε τὸ ἐν Βατικανῷ περιφανὲς ἀρχαῖον ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος, τὸ λεγόμενον τοῦ Belvedere, ἤκουσε πλησίον του χυδαῖόν τινα κάτοικον τῆς Ῥώμης ἐκφωνοῦντα· Ah! peccato che io non sia un gentile par adorarlo! *Κρῖμα ὅτι δὲν εἶμαι ἐθνικὸς νὰ τὸν προσκυνήσω!*

Ποῖος Ἰουδαῖος ἢ Ὀθωμανός, βλέπων τὸν Ἅγιον Πέτρον τῆς Ῥώμης, δὲν λέγομεν τὸν εὐρυχωρότατον καὶ περικαλλέστατον τῶν χριστιανικῶν ναῶν, ἀλλὰ τὴν μεγίστην, τὴν μεγαλοπρεπεστάτην, τὴν πλουσιωτάτην, τὴν τρομερωτάτην, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Βασάρου (terribilissima), τῶν οἰκοδομῶν τοῦ κόσμου, δὲν ἤθελεν ἐκφωνήσει μὲ τὴν αὐτὴν ἔκστασιν, μὲ τὸν αὐτὸν ἐνθουσιασμόν· *Κρῖμα ὅτι δὲν εἶμαι χριστιανὸς νὰ προσκυνήσω τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς εἰς τὸν ναὸν τοῦτον!*

Λέγομεν Ὀθωμανὸς ἢ Ἰουδαῖος, διότι δὲν πιστεύομεν ὅτι διαφορὰ δόγματος μεταξὺ χριστιανῶν ἠμπορεῖ ποτὲ νὰ ἐλαττώσῃ τὴν εὐλάβειαν ἐκείνην, ἥτις διὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων ἀπονέμεται εἰς τὰ σεβασὰ δι' ὁλόκληρον τὴν χριστιανωσύνην πρόσωπα, ἢ εἰς τὰς πρώτας καὶ γενικὰς βάσεις τῆς χριστιανικῆς λατρείας. Ἀπόδειξις αἱ περὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ ἐξαισίου ναοῦ εὔγλωττοι σελίδες τῆς κυρίας Στάελ, εὐαγγελικῆς οὔσης τὴν θρησκείαν, καὶ μηδεμίαν ἐχούσης συμπάθειαν πρὸς τὰ παπικὰ δόγματα.

Πρῶτος τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου θεμελιωτὴς λέγεται αὐτὸς ὁ ἀναβιβάσας τὴν χριστιανικὴν πίστιν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν τῆς κοσμοκράτορος Ῥώμης θρόνον· Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας. Ἀρχαία καὶ εὐσεβὴς παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου ἠγείρετο ἄλλοτε ὁ ἱππόδρομος τοῦ Νέρωνος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐτελέσθη ἡ φοβερὰ ἐκείνη σφαγὴ τῶν χριστιανῶν τὴν ὁποίαν ἱστορεῖ ὁ Τάκιτος· ὅτι τὰ λείψανα τῶν μαρτύρων τούτων ἔθαψαν μετὰ ταῦτα κρυφίως οἱ πιστοὶ ἐντὸς πλησιοχώρου τινὸς λάκκου· ὅτι, λαβόντος μετὰ ταῦτα καὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου, τὸ ἱερὸν λείψανον αὐτοῦ ἐτάφη εἰς τὸ αὐτὸ κοιμητήριον· ὅτι ἐπὶ τοῦ τάφου τούτου ἤγειρεν ὁ πάπας Ἅγιος Ἀνάκλητος μικρὸν εὐκτήριον οἶκον, καὶ ὅτι τοῦτον μετέβαλεν ἀκολούθως εἰς μεγαλοπρεπῆ ναὸν ὁ αὐτοκράτωρ Κωνταντῖνος, συνεργοῦντος τοῦ τότε πάπα Ἁγίου Σιλβέστρου.

Τοῦ βασιλικοῦ τούτου ναοῦ ἔγειναν κατὰ καιροὺς διάφοροι ἐπισκευαί, καὶ ἰδίως ἤρχισε ν' ἀνακαινίζεται ἡ οἰκοδομὴ κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος ἐπὶ Νικολάου τοῦ Ε' καὶ Παύλου τοῦ Β'. ἀλλ' οἱ συλλαβόντες τὴν ἰδέαν νὰ μεταβάλωσιν αὐτὸν εἰς τὸν μέγιστον καὶ πολυτελέστατον τῶν ναῶν τῆς Οἰκουμένης εἶναι οἱ δύω ἐνδοξότεροι πάπαι ἐκ τῶν ὅσοι ποτὲ ἐτίμησαν τὴν ῥωμαϊκὴν τιάραν, ὁ μεγαλεπήβολος Ἰούλιος ὁ Β' καὶ ὁ εὐτυχήσας νὰ κληροδοτήσῃ τὸ ὄνομά του εἰς ὁλόκληρον τὸν αἰῶνά του Λέων ὁ Ι', κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος. Οὐδεὶς ὅμως τῶν μεγάλων τούτων ἀνδρῶν ἠξιώθη νὰ ἰδῇ τῶν εὐχῶν καὶ τῶν ἀγώνων αὐτοῦ τὸ τέρμα. Ὅλοι σχεδὸν οἱ διάδοχοι αὐτῶν, περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον, ἐνησχολήθησαν εἰς τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ γιγαντώδους τούτου ἔργου, καὶ ἰδίως Ἀδριανὸς ὁ ΣΤ', Κλήμης ὁ Ζ', Παῦλος ὁ Γ', Πῖος ὁ Ε', Γρηγόριος ὁ ΙΓ', Σίξτος ὁ Ε', Κλήμης ὁ Η', Παῦλος ὁ Ε', Ἀλέξανδρος ὁ Ζ', Ἰννοκέντιος ὁ Ι', καὶ τελευταῖος ὁ μέχρι τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἐνεςώσης ἑκατονταετηρίδος ἡγεμονεύσας Πῖος ὁ ΣΤ', εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλεται ἡ ἀνέγερσις τοῦ κατὰ πάντα ἀξίου τῆς ὅλης οἰκοδομῆς σκευοφυλακείου, τοῦ ὁποίου ἕως τότε ὁ ναὸς οὗτος ἦτον ἐλλειπής.

Μεταξὺ δὲ τῶν ἀρχιτεκτόνων ὅσοι, ἀπὸ τῶν χρόνων Ἰουλίου τοῦ Β', διεύθυναν κατὰ καιροὺς τὴν οἰκοδομὴν διακρίνονται οἱ ἑξῆς περίφημοι ἀριστοτέχναι· Βραμάντης ὁ Δάζαρος, Ἰουλιανὸς ὁ ἐκ Σαγγάλλου, Φρὰ Ἰοκόνδος ὁ Δομενικανός, Ῥαφαὴλ ὁ Σάνκτιος, Βαλτάσαρ Περούζιος ὁ ἐκ Σήνης, Ἀντώνιος ὁ ἐκ Σαγγάλλου, Μιχαηλάγγελος ὁ Βουοναρρότιος, Ἰάκωβος Βαρότιος ὁ ἐκ Βενιόλας, Πύρρος ὁ Λιγόριος, Ἰάκωβος ὁ Δελλαπόρτας, Κάρολος ὁ Μαδέρνος, ὁ ἱππότης Βερνίνης, Κάρολος ὁ Μαρκιόννης, κλπ. Μόνος ὁ περικλεὴς Μιχαηλάγγελος διεύθυνε τὴν οἰκοδομὴν ταύτην δεκαεπτὰ ὁλόκληρα ἔτη, τὰ τελευταῖα τοῦ μακροῦ καὶ ἐνδόξου βίου του.

Ὅτε κατὰ πρῶτον Ἰούλιος ὁ Β' ἀνέθεσεν εἰς τὸν ἀρχιτέκτονα Βραμάντην τὸ ἔργον τῆς νέας οἰκοδομῆς, ἐδήλωσε, λέγει ὁ Βασάρης, ὅτι θέλησις καὶ ἀπόφασις αὐτοῦ ἦτον ὥστε « κατὰ τὴν καλλονὴν, τὴν τέχνην, » τὸ σχέδιον, τὴν συμμετρίαν, τὸ μέγεθος, τὴν πολυ- » τέλειαν, τὰ κοσμήματα, ὁ ναὸς οὗτος νὰ ὑπερβῇ ὅλας » τὰς οἰκοδομὰς, ὅσας ποτὲ ἀνήγειραν εἰς τὴν πόλιν » τῆς Ῥώμης ἡ ἀρχαία τῆς ῥωμαϊκῆς πολιτείας δύ- » ναμις, καὶ ἡ μεγαλοφυία τοσούτων ἐμπείρων τε- χνιτῶν, κτλ. »

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βραμάντου, τὸ σχέδιον τῆς οἰκοδομῆς ταύτης ὑπέστη διαδοχικῶς πολλὰς μεταβολὰς, ἡ ἱςορία τῶν ὁποίων εἶναι ἔργον εὐρύτερον τῶν ςενῶν τοῦ ἄρθρου τούτου ὁρίων. Ὅθεν μεταβαίνομεν εἰς τὴν σύντομον περιγραφὴν αὐτῆς, ὁποία τὴν σήμερον εἶναι.

Τρεῖς μεγάλαι πλατεῖαι φέρουν κατὰ διαδοχὴν τὸν ἔκθαμβον περιηγητὴν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ θαυμασίου τούτου ναοῦ. Ἡ πρώτη τούτων εἶναι τετράπλευρος, ἔχουσα μῆκος μὲν σπιθαμῶν ῥωμαϊκῶν 360, πλάτος δὲ 304. Ἡ μέση εἶναι ὠοειδὴς τὸ σχῆμα, καὶ περιτοιχίζει αὐτὴν μεγαλοπρεπεστάτη ςοὰ ἐκ τεσσάρων ςειρῶν κιόνων καὶ τριῶν διαδρόμων, ἔργον ἐξαίσιον τοῦ ἀρχιτέκτονος Βερνίνου. Τὸ πλάτος τῆς ςοᾶς εἶναι σπιθαμῶν 82, τὸ ὕψος 80, ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν

κιόνων 284 ἐκτὸς 88 παραστατῶν! « Ποτὲ, λέγει » ὁ δυσκολώτατος Μιλίτσιας, ποτὲ οἱ ἀρχιτέκτονες » δὲν ἔκαμαν καλητέραν χρῆσιν τοσούτου ἀριθμοῦ » κιόνων! » Ὑπεράνω τῆς ςοᾶς ἵςανται 192 λίθινοι ἀνδριάντες διαφόρων ἁγίων, κολοσσιαίου μεγέθους. Τῆς δευτέρας ταύτης πλατείας ἡ μεγάλη διάμετρος, μὴ περιεχομένων τῶν ἑκατέρωθεν ςοῶν, εἶναι σπιθαμῶν 810, ἡ δὲ μικρὰ 768.

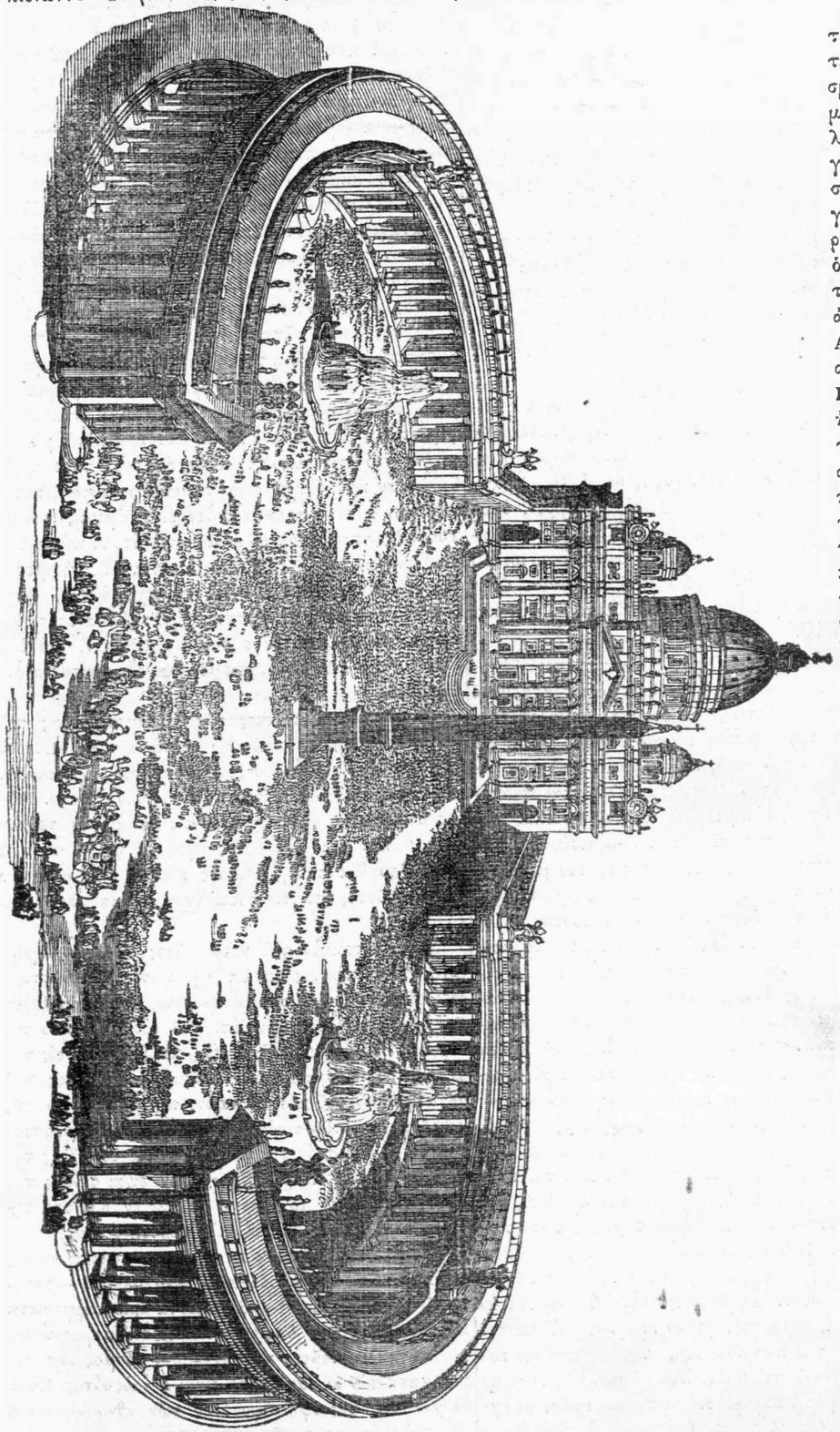

Τὴν δευτέραν πλατεῖαν κοσμεῖ εἰς τὸ μέσον ὀβελίσκος μέγας ἐκ λίθου συηνίτου ἢ γρανίτου, ἐρυθροῦ, τὸν ὁποῖον μετέφερε μὲν ἄλλοτε ἐξ Αἰγύπτου ὁ αὐτοκράτωρ Καλιγόλας, ἤγειρε δ' ἐπὶ τῆς πλατείας ταύτης ὁ πάπας Σίξτος ὁ Ε' διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος Φοντάνα. Τὸ ὕψος τοῦ ὀβελίσκου τούτου, περιεχομένου τοῦ ςυλοβάτου καὶ τοῦ ςαυροῦ, εἶναι σπιθαμῶν 180. Ὁ μονόλιθος μόνος ἔχει ὕψος σπιθαμῶν 113.

Ἑκατέρωθεν τοῦ ὀβελίσκου εἶναι δύω κρῆναι μεγάλαι καὶ περικαλλεῖς ὕψους σπιθαμῶν 60, ἔργον τοῦ ἀρχιτέκτονος Μαδέρνου. Τὸ ἄφθονον τῶν κρηνῶν τούτων ὕδωρ ἀναπηδῶν εἰς ὕψος 41 σπιθαμῶν, κατα-

εἰς μεγάλας δεξαμενὰς 72 σπιθαμῶν περιφερείας, καὶ ἐκεῖθεν εἰς ἄλλας μεγαλητέρας, περιφερείας σπιθαμῶν 120.

Ἡ τρίτη πλατεῖα τέλος πάντων, ἡ προσκειμένη εἰς τὸν ναόν, εἶναι τραπεζοειδοῦς σχήματος, ἔχουσα μῆκος σπιθαμῶν 433, πλάτος δὲ 532. Τὴν πλατεῖαν ταύτην περιζωιχίζουν διάδρομοι δύω σκεπαστοί, πλάτους ἕκαστος σπιθαμῶν 32, μεταξὺ τῶν παραθύρων τῶν ὁποίων ἵστανται ἄλλοι ἀνδριάντες ἁγίων.

Οὕτως, ὅλον τὸ μῆκος τῶν τριῶν πλατειῶν εἶναι σπιθαμῶν 1561!! Ὁποία μεγαλοπρεπὴς εἴσοδος εἰς μεγαλοπρεπεστάτην οἰκοδομήν!

Ἀπὸ τῶν μέσων περίπου τῆς τρίτης ταύτης πλατείας ἄρχεται ἡ εἰς τρία διῃρημένη διαζώματα παμμεγέθης κλίμαξ, ἡ φέρουσα εἰς τὸν ναόν. Ἑκατέρωθεν τῆς κλίμακος ταύτης ἵστανται δύω κολοσσιαῖοι ἀνδριάντες τῶν κορυφαίων τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου.

Τὸ δὲ μεγαλοπρεπὲς τοῦ ναοῦ πρόσωπον σύγκειται ἐξ ὀκτὼ κιόνων καὶ τεσσάρων παραστατῶν. Οἱ κίονες οὗτοι, εἴδους ὄντες κορινθιακοῦ, ἔχουν διάμετρον μὲν σπιθαμῶν 12, ὕψος δὲ 128. Ἐπάνω τούτων ὑψοῦται δῶμα ἀσκεπὲς βαλαυστιοφόρον, ὅπου ἵστανται δεκατρεῖς κολοσσιαῖοι ἀνδριάντες τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ὕψους ἕκαστος 25 1/2 σπιθαμῶν, καὶ δύω μεγαλοπρεπῆ ὡρολόγια. Ὅλον δὲ τὸ ὕψος τοῦ προσώπου εἶναι σπιθαμῶν 216, καὶ τὸ πλάτος 540.

Διὰ τὸ ὑπέρμετρον τοῦ ναοῦ μῆκος πρέπει ν'ἀποσυρθῇ εἰς ἱκανὴν ἀπὸ τοῦ προσώπου ἀπόστασιν ὁ θέλων νὰ ἰδῇ ἐκπληκτικὸν τῷ ὄντι καὶ μεγαλοπρεπὲς θέαμα, τὸ τῆς ὄπισθεν εἰκονογραφίας, ἤτοι τὸ πρόσωπον αὐτὸ τοῦ ναοῦ, καὶ ἐπάνω αὐτοῦ τὸν γιγαντώδη θόλον τοῦ Μιχαηλαγγέλου καὶ ἑκατέρωθεν τούτου τοὺς δύω μικροτέρους τοῦ Βιγιόλα. Πόσον μικρὸς ὁ ἄνθρωπος ἀπέναντι τῶν ἐξαισίων τούτων ὄγκων! ἀλλὰ καὶ πόσον τὸ ἀσύνηθες τοῦ μεγέθους ἀπατᾷ τὴν μὲ τὰ μικρὰ πάντοτε ἐξοικειωμένην ὅρασίν του! Ἰδὲ τὴν ἐπὶ τοῦ μεγίστου τούτου θόλου χαλκίνην σφαῖραν, τὴν βασιλεύουσαν εἰς τὰς ἐρήμους τοῦ αἰθέρος· ἀπὸ τῶν μέσων τῆς πλατείας ὅπου εὑρίσκεσαι, δυσκόλως ἤθελες πιστεύσει ὅτι εἶναι μεγαλητέρα χειμωνικοῦ. Λάβε ὅμως τὸν κόπον ν'ἀναβῇς (καὶ ἡ ἀνάβασις δὲν εἶναι δύσκολος), καὶ θέλεις πεισθῇ ὅτι δεκαὲξ ἄνθρωποι παχεῖς καὶ μὲ εὐρυχωρίαν, ἢ μὲ στενοχωρίαν καὶ ἰσχνοὶ τριάκοντα δύω, χωροῦν ἐντὸς αὐτῆς. Ὁ ἐπὶ τῆς σφαίρας σταυρὸς φέρει προσηρτημένην σιδηρᾶν κλίμακα, ἥτις κάτωθεν δὲν εἶναι ποσῶς ὁρατή· διότι τὸ ὕψος, ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τοῦ ναοῦ μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ σταυροῦ, τοῦ ἀνωτάτου τούτου τῆς οἰκοδομῆς σημείου, εἶναι σπιθαμῶν 616! Πρὸ εἴκοσι περίπου ἐτῶν ἡ ἀνάβασις ἐσυγχωρεῖτο μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ σταυροῦ· ἔκτοτε ἀπηγορεύθη, διότι Ἄγγλός τις, δὲν ἐνθυμούμεθα ἂν περιηγητὴς ἢ τεχνίτης, φέρων κρυφίως μεθ' ἑαυτοῦ τὴν σημαίαν τῆς πατρίδος του, τὴν ἀνεπέτασεν ἐπὶ τοῦ πρώτου ναοῦ τοῦ καθολικοῦ κόσμου! Δὲν γνωρίζομεν ἂν, μετὰ παρέλευσιν τοσούτων ἐτῶν, τὸ ἔγκλημα τοῦ τολμηροῦ τούτου Βρεταννοῦ ἐλησμονήθη, ἢ ἀν ὑφίστανται ἀκόμη ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς τὴν ποινὴν τῆς ἰδιοτροπίας του.

Ὁ διὰ τῆς μιᾶς τῶν πέντε τοῦ προσώπου πυλῶν ἢ μᾶλλον τῶν τεσσάρων, διότι ἡ μία ἐξ αὐτῶν, ἡ λεγομένη Ἁγία Πύλη, εἶναι πάντοτε κλειστὴ καὶ ἀνοίγεται κατ' εἰκοσιπενταετίαν) εἰς τὸν ἄμετρον τοῦτον ναὸν εἰσερχόμενος ὑποπίπτει ἰδίως εἰς τὴν ὁποίαν ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν ὀπτικὴν πλάνην. Ἔχων ἤδη προεσχηματισμένην τὴν περὶ τοῦ μεγέθους τοῦ ναοῦ τούτου ἰδέαν, ἐκπλήττεται αἰφνιδίως εὑρίσκων αὐτὸν τῆς προσδοκίας του κατώτερον. Τῆς πλάνης ταύτης τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι τόσον παράδοξον, ὥστε αἱ ὀλίγα βήματα μακρὰν αὐτοῦ εὑρισκόμεναι μαρμάριναι εἰκόνες ἀγγέλων τινῶν ἐν εἴδει παιδίων, κρατούντων τὰ συνήθη εἰς τοὺς ναοὺς τῶν λατίνων δοχεῖα τοῦ ἁγιάσματος, δὲν φαίνονται μεγαλήτεραι τοῦ φυσικοῦ ἀναστήματος, ἐνῷ, πλησιάζων καὶ ψαύων αὐτάς, μένει καταπεπληγμένος διὰ τὸ κολοσσιαῖον αὐτῶν μέγεθος.

Μόνον λοιπὸν ἀφοῦ προχωρήσῃ εἰς τὰ ἔμπροσθεν, μόνον ἀφοῦ ἐξοικειωθῇ μὲ τὰ περιστοιχίζοντα αὐτὸν γιγαντώδη ἀντικείμενα, καὶ μετρήσῃ αὐτὰ μὲ τὸν πῆχυν τοῦ πυγμαίου του ἀναστήματος, τότε προσβάλλεται κατ' ὀλίγον ἀπὸ τὸ μέγεθος αὐτῶν, καὶ ὁ κυριεύων αὐτὸν θαυμασμὸς δὲν εἶναι ἀμιγὴς φόβου. Τόσον ἔγεινε πρὸ πολλοῦ ἐπαισθητὸν ὅτι τὸ κοινὸν τῶν αἰσθητηρίων μας μέτρον δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὰ ἐντὸς τοῦ ναοῦ τούτου περιεχόμενα, ὥστε ὅλα τῆς γραφικῆς τὰ ἀριστουργήματα, ὅσα ἐκόσμουν ἄλλοτε τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ, ἀφῃρέθησαν, καὶ ἐτέθησαν ἀντ' αὐτῶν ἀντίτυπα μεγάλα, ἐξειργασμένα διὰ ψηφίδων.

Οἱ περίφημοι πίνακες τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Ραφαήλου, τῆς Σταυρώσεως τοῦ ἀποστόλου Πέτρου τοῦ Γουΐδου, τοῦ Ἁγίου Σεβαστιανοῦ τοῦ Δομενικίνου, κτλ. κτλ. ἐμεγαλύνθησαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Μόνος ὁ ἄνθρωπος ἔμεινε μικρὸς εἰς τὸν μέγαν τοῦτον τόπον· καὶ οἶκτον ἀληθῶς προξενεῖ ἡ ἀπὸ τὰ ὕψη τοῦ θόλου θέα τοῦ *βασιλέως τούτου τῆς φύσεως*, περιπατοῦντος ἐπὶ τῶν ποικιλοχρώμων μαρμάρων τοῦ ἐδάφους.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ μῆκος εἶναι σπιθαμῶν 830, τὸ δὲ πλάτος κατὰ τὴν μικροτέραν τοῦ σταυροειδοῦς αὐτοῦ σχήματος διάμετρον, σπιθαμῶν 606. Γραμμὴ ἐγκεχαραγμένη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ βήματος ἀρχομένη, καὶ λήγουσα εἰς τὴν μέσην τοῦ προσώπου πύλην, δεικνύει τὰ μήκη τῶν μεγαλητέρων τοῦ κόσμου ναῶν, πρὸς ἀπόδειξιν τῆς μικρότητος αὐτῶν συγκρινομένων πρὸς τὸν κολοσσὸν τοῦτον. Ὁ περισσότερον τῶν ἄλλων εἰς τὸ μῆκος τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου πλησιάζων εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Παύλου ἐν Λονδίνῳ· ὁ δὲ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἁγίας Σοφίας εἶναι ὁ προτελευταῖος!

Εἰκόνες, ἀγάλματα, κίονες, μάρμαρα ποικίλων καὶ πολυτελῶν εἰδῶν, μαυσωλεῖα μεγαλοπρεπῆ—ταφοὶ παπῶν καὶ βασιλέων—,τὰ πλεῖστα ἀριστουργήματα ἀνδρῶν ἀθανάτων, ὁποῖοι θησαυροὶ διεσπαρμένοι εἰς τὸν πάγκαλον τοῦτον κόσμον! διότι κόσμος ἰδιαίτερος, κατὰ τὴν κυρίαν Στάελ, εἶναι ὁ ναὸς οὗτος. Ποσὰ δὲ μνημεῖα τῆς ὑψηλοφροσύνης τῶν ἐθνικῶν, ποσὰ τῆς παλαιᾶς χριστιανικῆς ταπεινοφροσύνης, μεμιγμένα

μετὰ τῶν ἀριστουργημάτων τούτων! Πιστεύεται κοινῶς ὅτι ἡ ὀρειχαλκίνη εἰκών, ἡ σήμερον παριστάνουσα καθήμενον τὸν κορυφαῖον τῶν ἀποστόλων, καὶ τῆς ὁποίας ὁ ἐξέχων ποῦς κατεφαγώθη σχεδὸν ἀπὸ τὰ ἀδιάκοπα τῶν πιστῶν φιλήματα, εἶναι αὐτὸς ὁ πολύδοξος τοῦ Καπιτωλίνου Διὸς ἀνδριάς. Ὅτι ἧττον εἰκὼν τοῦ Διὸς εἶναι πολὺ πιθανόν, διότι αἱ κλεῖδες τοῦ παραδείσου, τὰς ὁποίας κρατεῖ εἰς τὴν χεῖρα, εἶναι ἔργον πρόσθετον, ἐκκοπέντων ἴσως τῶν κεραυνῶν τοῦ προκατόχου τῶν ἀνδρῶν τε καὶ θεῶν ἄνακτος. Διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἐξ ὀρειχάλκου χρυσοῦ τεσσάρων μεγάλων σπειροειδῶν κιόνων τοῦ κεντρικοῦ θυσιαστηρίου ἐχρησίμευσε τὸ μέταλλον τῶν περιφήμων δοκῶν τοῦ Πανθέου, τὸ ὀνομασθὲν κορίνθιον, διότι ἦσαν ἐκ τοῦ μετάλλου ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἐλέγετο ὅτι ἔφερεν εἰς τὴν Ῥώμην ὁ Μούμμιος μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κορίνθου. Τὴν μετασκευὴν ταύτην διέταξεν ὁ πάπας Οὐρβανὸς ὁ Η'· ὅθεν καὶ ἐχλεύασαν οἱ πάντοτε ἔκδοτοι εἰς τὸν σατυρισμὸν Ῥωμαῖοι τὴν πρᾶξιν ταύτην, γράψαντες κρυφίως ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ Πανθέου τὰ ἑξῆς·

Quod non fecerunt barbari fecerunt barbarini·
Ὅ,τι δὲν ἔπραξαν οἱ βάρβαροι ἔπραξαν οἱ βαρβαρῖνοι·

διότι Barberini ἦτον τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας τοῦ εἰρημένου πάπα. Κατὰ μίμησιν ἄρα τούτου ἐσατύρισε καὶ ὁ περικλεὴς λὸρδ Βύρων τὸν γυμνώσαντα τὸν Παρθενῶνα Σκῶτον λὸρδ Ἔλγγιν γράψας ἐπὶ τοῦ Παρθενῶνος αὐτοῦ·

Quod non fecerunt Gothi fecerunt Scoti·
Ὅ,τι δὲν ἔπραξαν οἱ Γότθοι ἔπραξαν οἱ Σκῶτοι·

Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βήματος φυλάττεται ὁ ταπεινότατος ξύλινος θρόνος ὅστις λέγεται ὅτι εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ χρησιμεύσας εἰς τὸν ἀπόστολον Πέτρον καὶ εἰς τοὺς πρώτους διαδόχους του. Ὁ θρόνος οὗτος ἐκτίθεται σπανίως εἰς τὰ ὄμματα καὶ εἰς τὴν προσκύνησιν τῶν πιστῶν· περιέχεται δὲ ἐντὸς θρόνου ἄλλου πολυτελοῦς ἐκ χρυσοῦ ὀρειχάλκου, τὸν ὁποῖον κρατοῦν διὰ τῶν χειρῶν τέσσαρες μεγάλοι ἀνδριάντες ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου, ὕψους 27 1/2 σπιθαμῶν, παριστάνοντες τέσσαρας ἱεράρχας, δύω τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, τοὺς ἁγίους Ἀθανάσιον καὶ Χρυσόστομον, καὶ δύω τῆς ῥωμαϊκῆς, τοὺς ἁγίους Ἀμβρόσιον καὶ Αὐγουστῖνον. Ἐπάνω τῆς καθέδρας ταύτης δύω ἄγγελοι βαστάζουν τὴν τριπλῆν παπικὴν τιάραν, καὶ ἐπάνω αὐτῆς παριστάνεται εὐφυῶς εἰκὼν λαμπροτάτη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπ' ἐδάφους διαφανοῦς ἐκ κρυστάλλων μιμουμένων τὸ φῶς, διαχεόμενον εἰς ἀπείρους χρυσᾶς ἀκτῖνας, πλησίον τῶν ὁποίων περιίπταται πλῆθος ἀγγέλων ἐκφωνούντων τὸ *Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ*. Ἔργα ὅλα τοῦ Βερνίνου.

Ἀλλὰ τὸ κάλλιστον καὶ μεγαλοπρεπέστατον τῶν θεαμάτων τοῦ ναοῦ τούτου εἶναι αὐτὸς ὁ ἑξαίσιος καὶ παμμεγέθης θόλος, ἡ ἄβυσσος αὕτη ἡ ἐπικρεμαμένη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς κυρίας Στάελ. Τὸ Πάνθεον βλέπων, ὁ Μιχαηλάγγελος εἶπεν· «*Ἐγὼ θέλω τὸ ὑψώσει εἰς τὸν ἀέρα*·» καὶ κατεσκεύασε τῷ ὄντι τὸν θόλον τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἴσον καὶ μεγαλήτερον μάλιστα τοῦ Πανθέου, τοῦ ὁποίου ἡ βάσις ἀνεβιβάσθη εἰς ὕψος 242 σπιθαμῶν! Ἡ ἐσωτερικὴ τοῦ θόλου τούτου διάμετρος εἶναι σπιθαμῶν 190, ἡ δὲ ἐξωτερικὴ 266, μεγαλητέρα δηλ. τῆς τοῦ Πανθέου. Τὸ ὕψος αὐτοῦ, μὴ περιεχομένου τοῦ πυργίου, εἶναι σπιθαμῶν 226.

Ὅλον τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ θόλου μέρος, φωτιζόμενον διὰ δεκαὲξ μεγάλων παραθύρων, κοσμοῦν χρυσᾶ καὶ μαρμάρινα κοσμήματα, καὶ παραστάται, καὶ εἰκόνες μεγάλαι ψηφιδωταὶ τῆς Θεοτόκου, τῶν ἀγγέλων, τῶν ἀποστόλων καὶ πολλῶν ἁγίων· ἐπικρέμαται δὲ ἡ μεγάλη καὶ φοβερὰ εἰκὼν τοῦ Παντοκράτορος, ἡ ἐπὶ τῆς ὀροφῆς τοῦ πυργίου, τοῦ ἀνωτάτου τούτου ἐσωτερικοῦ σημείου τοῦ ναοῦ, ἐπίσης ψηφιδωτή, ἀντίτυπον οὖσα τῆς τοῦ ἱππότου Ἀρπίνου. Ὁποῖον τὸ κολοσσιαῖον τῶν εἰκόνων τούτων μέγεθος, δύναται νὰ κρίνῃ ἕκαστος ἐκ τῶν ἑξῆς· «Ἔβλεπα, λέγει εἰς » τῶν ἐπισκεφθέντων τὸν ναὸν τοῦτον περιηγητῶν, » ἔβλεπα κάτωθεν ὅτι τὸν κυλινδροειδῆ τοῖχον τοῦ » πυργίου ἐκόσμουν εἰκόνες ἑξαπτερύγων, χοροστα- » τούντων κάτωθεν τοῦ Παντοκράτορος· ἀναβαίνων » δὲ μετὰ ταῦτα εἰς τὸν ἐντὸς τῆς βάσεως τοῦ πυρ- » γίου γυρίζοντα ἐξώστην, καὶ ἑπομένως ψαύων τὸν » τοῖχον αὐτόν, δὲν διέκρινα τὰ ἑξαπτέρυγα. Ἀπορῶν » εἰς τοῦτο, ἐνόμισα ὅτι ἄλλην ἀντ' ἄλλης ἐξέλαβα » τὴν θέσιν αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ πάλιν ἔβλεπα κάτω- » θεν ὅτι ἡ θέσις ἦτον ἐκείνη καὶ ὄχι ἄλλη. Τέλος » πάντων ἐνόησα ὅτι ἡ ἀπάτη μου προήρχετο ἐκ » τοῦ μεγέθους τῶν ψηφίδων, καὶ, προσηλώσας ἀτε- » νῶς τοὺς ὀφθαλμούς μου, εἶδα ὅτι παρίσταναν ἑξα- » πτέρυγα.» Τοιαῦται ὀπτικαὶ ἀπάται ἀκολουθοῦν συχνότατα εἰς τὰ τοῦ ναοῦ τούτου, ἐμποιούσης μετὰ ταῦτα τῆς ἀληθείας θάμβος ἀπερίγραπτον.

Οὕτω λοιπὸν, ἐκτὸς τοῦ ἐπιγείου, ἐφίπταται ναὸς ἄλλος ἐναέριος, τὸν ὁποῖον καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν δύναται εὐκόλως νὰ περιέλθῃ ὁ περιηγητής. Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ τρίτος ἄλλος ναός, ὑπόγειος, τοῦ ὁποίου εἴσοδος εἶναι τὸ κέντρον αὐτὸ τοῦ ἐδάφους, κάτωθι τοῦ θόλου, ὅπου καταβαίνοντες διὰ διπλῆς κλίμακος εὑρίσκομεν κατὰ πρῶτον τὸ μνῆμα τοῦ ἀποστόλου Πέτρου εἰς τὸ ὁποῖον φυλάττεται τὸ λείψανον αὐτοῦ. Τὸ μνῆμα τοῦτο εἶναι πολυτελέστατον διὰ τὴν πληθὺν τῶν ἐκλεκτῶν μαρμάρων, τῶν χρυσῶν ὀρειχάλκων καὶ ἄλλων πολυτιμοτέρων μετάλλων· καίουν δὲ περὶ αὐτὸ λύχνοι ἀκοίμητοι ἑκατὸν δώδεκα. Παρὰ τὸ μνῆμα τοῦτο, ἐκτὸς εἰκόνων ἄλλων, εἶναι ὁ ἀνδριὰς τοῦ πάπα Πίου τοῦ ΣΤ' γονυπετοῦντος, ἔργον ἄριστον τοῦ ἐνδόξου Κανόβα, τοῦ Φειδίου τούτου τῶν νεωτέρων χρόνων. Ὑπὸ τὸν θόλους τοῦ ὑπογείου τούτου ναοῦ, μεταξὺ πολλῶν θυσιαστηρίων, πινάκων καὶ ἀγαλμάτων, ἀναπαύονται τὰ ὀστᾶ πολλῶν αὐτοκρατόρων, βασιλέων, παπῶν καὶ ἄλλων διασήμων ἀνδρῶν, ἐντὸς μαυσωλείων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον λαμπρῶν καὶ μεγαλοπρεπῶν.

Τοῦ ὑπογείου τούτου ναοῦ ἡ εἴσοδος εἶναι ἀπηγορευμένη εἰς τὰς γυναῖκας καθ' ὅλον τὸ λοιπὸν ἔτος, ἐκτὸς τῆς δευτέρας τῆς Πεντηκοστῆς· ἴσως διὰ τὴν εἰς τὰ δύω γένη ἀδιακρίτως καταβαίνουσαν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, κατὰ τὴν ῥῆσιν τοῦ προφήτου Ἰωὴλ λέγοντος· «Καί γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ

» ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ
» ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου.»

Ἀναβιβάζεται κοινῶς ἡ δαπάνη τῆς τεραστίας ταύτης οἰκοδομῆς ἐπέκεινα τῶν τριακοσίων πεντήκοντα ἑκατομμυρίων φράγκων. Εἶναι βέβαιον ὅτι κατὰ τὸ **1694**, ἀκριβοῦς ὑπολογισμοῦ γενομένου, εὑρέθησαν δαπανηθέντα ἕως τότε τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἑκατομμύρια σκούδων ῥωμαϊκῶν. Ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ δαπανηθέντα ἔκτοτε εἰς διάφορα ἔργα, καὶ ἰδίως εἰς τὰς μετὰ ταῦτα γενομένας ψηφιδωτὰς εἰκόνας, θέλομεν βεβαίως πεισθῆ ὅτι ἡ εἰκασία αὕτη δὲν εἶναι ἀνωτέρα τῆς ἀληθείας. Εἰς μόνον τὸ ἐπὶ Πίου τοῦ **ΣΓ'** οἰκοδομηθὲν σκευοφυλακεῖον ἐδαπανήθη ἓν ἑκατομμύριον σκούδων. Εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς τὴν οἰκοδομὴν ταύτην, ὡς εἰς μίαν τῶν κυριωτέρων αἰτιῶν, ἀποδίδοται ἡ ἐπὶ Λουθήρου θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις· διότι, ἀναγκαιούντων ἐπὶ τοῦ Ι' Λέοντος πολλῶν διὰ τὴν οἰκοδομὴν χρημάτων, ἐπολλαπλασιάσθησαν εἰς τρόπον σκανδαλώδη τὰ λεγόμενα συγχωροχάρτια.

Ἐρρέθη ὅτι, μεταξὺ τῶν μνημείων τῆς τέχνης, ὁ Ἅγιος Πέτρος προξενεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ἐντύπωσιν ἐκείνην τὴν ὁποίαν προξενεῖ εἰς αὐτὸν ἡ θάλασσα μεταξὺ τῶν ἔργων τῆς φύσεως. Ὅ,τι ἂν εἰπῇ τις μέγα καὶ ποιητικὸν ἐφαρμόζεται εἰς τὸ τεράστιον τοῦτο ἔργον.
« Ὁ ναὸς οὗτος, λέγει ἡ μνημονευθεῖσα κυρία Στάελ,
» εἶναι εἰκὼν τοῦ ἀπείρου. Ἀπέραντα αἰσθήματα
» γεννᾷ, ἀπεράντους ἰδέας ἀνακαλεῖ· ἄμετρον εἶναι
» τὸ πλῆθος τῶν χρόνων, τοὺς ὁποίους φέρει εἰς τὸν
» λογισμόν, εἴτε κατὰ τὸ παρελθὸν, εἴτε κατὰ τὸ
» μέλλον. Καὶ ὅταν ἐξερχώμεθα τοῦ περιβόλου
» τούτου, πιστεύομεν ὅτι μετέβημεν ἀπὸ τοὺς οὐρα-
» νίους διαλογισμοὺς εἰς τὰ ἐπίγεια τοῦ κόσμου
» τούτου συμφέροντα, ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν αἰωνιό-
» τητα εἰς τὸν ἐλαφρὸν τοῦ χρόνου ἀέρα. »

Ο ΥΠΟΚΟΜΗΣ

ΤΗΣ ΒΡΑΖΕΛΟΝΝΗΣ.

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΝΕΩΤΑΤΟΝ.

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλάδιον ΚΔ')

Ὁ Λουδοβῖκος ἦρε τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας καθήμενον εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν εἶχεν ἀφήσει.

Καθὼς τὸν εἶδεν ἐρχόμενον, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἐσηκώθη· ἀλλὰ, μὲ τὸ πρῶτόν του βλέμμα, ἀνεκάλυψε τὴν ἀθυμίαν γραμμένην μὲ μαῦρα γράμματα εἰς τὸ μέτωπον τοῦ ἐξαδέλφου του.

Τότε, λαβὼν πρῶτος τὸν λόγον, ὡς θέλων νὰ εὐκολύνῃ τὴν ἀλγεινὴν ἐξομολόγησιν τοῦ Λουδοβίκου, εἶπεν·

— Ὅ,τι καὶ ἂν ᾖναι, δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ ὅλην τὴν ἀγαθότητα, ὅλην τὴν φιλίαν, τὰς ὁποίας πρὸς ἐμὲ ἔδειξες.

— Ἀλλοίμονον, ἐπανέλαβεν ἀθυμῶν ὁ Λουδοβῖκος, ἔδειξα θέλησιν καλὴν πλὴν ματαίαν, ἀδελφέ μου!

Ὁ Κάρολος ὠχρίασεν εἰς ἄκρον, ἔφερε τὴν ψυχράν του χεῖρα εἰς τὸ μέτωπόν του, καὶ ἐπάλαισεν ὀλίγας στιγμὰς μὲ τὴν κυριεύσασαν αὐτὰν σκοτοδίνην, ἥτις τὸν ἔκαμε νὰ κλονηθῇ.

— Καταλαμβάνω, εἶπε τέλος πάντων· δὲν εἶναι κἀμμία ἐλπίς.

Ὁ Λουδοβῖκος ἔλαβε τὴν χεῖρα τοῦ Καρόλου.

— Περίμενε, ἀδελφέ μου, μὴ βιάζεσαι, ὅλα ἠμποροῦν νὰ διορθωθοῦν· μόναι αἱ ἀπηλπισμέναι ἀποφάσεις καταστρέφουν τὰς ὑποθέσεις· πρόσθεσε, σὲ παρακαλῶ, ἓν ἔτος ἀκόμη δοκιμασιῶν εἰς τὰ τόσα ἔτη τῶν συμφορῶν σου. Οὔτε περίστασις, οὔτε εὐκαιρία τοιαύτη ὑπάρχει τὴν σήμερον, ὥστε νὰ σὲ βιάσῃ νὰ ἐνεργήσῃς εἰς ταύτην μᾶλλον, παρὰ εἰς ἄλλην στιγμήν· ἔλα μαζί μου, ἀδελφέ μου, θὰ σοῦ δώσω ἓν τῶν παλατίων μου, ὅπου καλήτερα θέλεις νὰ κατοικήσῃς· θὰ καιροφυλακτήσωμεν μαζὶ τὰ περιστατικὰ, καὶ μαζὶ θὰ τὰ προετοιμάσωμεν. Λοιπὸν, ἀδελφέ μου, ὑπομονὴ καὶ τόλμη.

Ὁ Κάρολος ἀπέσυρε τὴν χεῖρά του ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ βασιλέως, καὶ ὠπισθοδρόμησε θέλων νὰ τὸν χαιρετήσῃ ἐπὶ τὸ τυπικώτερον.

— Εὐχαριστῶ ἐξ ὅλης μου τῆς καρδίας, εἶπε, βασιλεῦ· πλὴν ἐπαρακάλεσα ἀνωφελῶς τὸν μεγαλήτερον τῶν βασιλέων τῆς γῆς, καὶ τώρα θὰ ζητήσω ἀπὸ τὸν Θεὸν θαῦμα.

Καὶ ἐξῆλθε, χωρὶς νὰ θελήσῃ ν' ἀκούσῃ περισσότερα, μὲ τὸ μέτωπον ὑψηλὸν, μὲ τὴν χεῖρα τρέμουσαν, μὲ συστολὴν ἀλγεινὴν τοῦ εὐγενοῦς προσώπου του, καὶ μὲ τὸ σκοτεινὸν ἐκεῖνο βάθος τοῦ βλέμματος, τὸ ὁποῖον, μὴ εὑρίσκον πλέον ἐλπίδα εἰς τὸν κάτω κόσμον, φαίνεται ὅτι τρέχει νὰ τὴν ζητήσῃ εἰς κόσμους ἀγνωρίστους.

Ὁ ἀξιωματικὸς τῶν δορυφόρων, βλέπων αὐτὸν διαβαίνοντα μὲ τὸ πελιδνὸν ἐκεῖνο χρῶμα, ἔσκυψεν ἕως τὰ γόνατα σχεδὸν νὰ τὸν προσκυνήσῃ.

Μετὰ ταῦτα, ἔλαβε φανὸν, ἐφώναξε δύω τῶν δορυφόρων, καὶ κατέβη μὲ τὸν δυστυχῆ βασιλέα τὴν ἔρημον κλίμακα, κρατῶν εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τὸν πῖλόν του, τοῦ ὁποίου τὰ πτερὰ ἐσάροναν τὰς βαθμίδας.

Φθάσας εἰς τὴν πύλην, ὁ ἀξιωματικὸς ἠρώτησε τὸν βασιλέα ποῦ διευθύνετο, ὥστε νὰ στείλῃ κατόπιν του τοὺς δορυφόρους.

— Κύριε, ἀπεκρίθη μὲ χαμηλὴν φωνὴν ὁ Κάρολος, σὺ ὅστις ἐγνώρισες, καθὼς εἶπες, τὸν πατέρα μου, ἴσως προσηυχήθης δι' αὐτόν. Ἂν τοῦτο ἦναι ἀληθινὸν, μὴ μὲ λησμονῆς καὶ ἐμὲ εἰς τὰς προσευχάς σου. Τώρα πηγαίνω μόνος, καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ μὲ συνοδεύσῃς, μήτε νὰ στείλῃς νὰ μὲ συνοδεύσουν μακρύτερα.

Ὁ ἀξιωματικὸς ἐπροσκύνησε καὶ ἀπέστειλε τοὺς δορυφόρους του εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ παλατίου.

Ἀλλ' αὐτὸς ἔμεινεν ὀλίγον εἰς τὰ προπύλαια, βλέπων τὸν Κάρολον ἀπομακρυνόμενον, καὶ γενόμενον ἄφαντον εἰς τὴν σκιὰν τῆς στρεφούσης ὁδοῦ. Μετὰ ταῦτα ἐμουρμούρισε.

— Καὶ εἰς τοῦτον, καθὼς ἄλλοτε εἰς τὸν πατέρα του, ὁ Ἄθως, ἂν ἦτον παρὼν, θὰ ἔλεγε δικαίως·

— Χαῖρε, ὦ πεπτωκυῖα Μεγαλειότης!

Ἔπειτα, ἀναβαίνων τὴν κλίμακα·

— Ἀ! τί ἀθλίαν ὑπηρεσίαν ἐκτελῶ! εἶπε κατὰ πᾶσαν βαθμίδα. Ἀ! τί ἐλεεινὸν κύριον ἔχω! Ζωὴ τοιαύτη δὲν εἶναι πλέον ὑποφερτὴ, καιρὸς εἶναι τέλος πάντων νὰ κάμω ὁριστικὴν ἀπόφασιν! ... Ἐχάθη πλέον ἡ γενναιότης, ἐχάθη ἡ ἐνέργεια! ἠκολούθησεν. Ἀ, ναὶ, ὁ διδάσκαλος ἐπέτυχεν, ὁ μαθητὴς ἐχάθη διὰ πάντα. Ὦ διάβολε! δὲν θὰ τὸ ὑποφέρω. Αἴ, σεῖς, ἠκολούθησεν ἐμβαίνων εἰς τὸν προθάλαμον, τί κάμνετε αὐτοῦ, καὶ μὲ κυττάζετε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον; Σβύσατε τὰ φῶτα, καὶ ἐμβᾶτε εἰς τὰς θέσεις σας! Ἀ! μ' ἐπεριμένετε; Ναί· ἐφυλάττετε δι' ἐμὲ, δὲν εἶναι ἀλήθεια, καλοί μου σύντροφοι; ἀλλὰ, γενναῖοί μου νήπιοι, ἐγὼ δὲν εἶμαι δοὺξ Γκίζης νὰ μὲ δολοφονήσουν εἰς τὸν πρῶτον διάδρομον. Ἔπειτα, ἐπρόσθεσε χαμηλότερα, τοῦτο θὰ ἦτον ἀπόφασις, καὶ ἀποφάσεις πλέον δὲν γίνονται, ἀφοῦ ἀπέθανεν ὁ κύριος καρδινάλιος Ρισελιώ. Ἀ, ναὶ, ἐκεῖνος ἦτον ἄνθρωπος! Τὸ ἀπεφάσισα, ἀπὸ αὔριον ῥίπτω τὴν στολήν μου εἰς τὰς κνίδας.

Ἔπειτα, μεταμεληθείς·

— Ὄχι, εἶπεν, ὄχι ἀκόμη! Ἔχω μεγαλητέραν τινὰ δοκιμασίαν νὰ κάμω, καὶ θὰ τὴν κάμω· αὐτὴ ὅμως, τὸ ὁμνύω, θὰ ᾖναι ἡ τελευταία ἀναμφιβόλως.

Δὲν εἶχεν ἀκόμη τελειώσει, ὅταν ἠκούσθη φωνὴ ἀπὸ τὸν κοιτῶνα τοῦ βασιλέως.

— Κύριε ὑπολοχαγὲ, εἶπεν ἡ φωνή.

— Παρὼν, ἀπεκρίθη.

— Ὁ βασιλεὺς θέλει νὰ σοῦ λαλήσῃ.

— Ἂς ὑπάγω, εἶπεν ὁ ὑπολοχαγός· ἴσως εἶναι δι' ὅ,τι στοχάζομαι.

Καὶ ἐμβῆκεν εἰς τοῦ βασιλέως.

ΙΒ'.

ΤΑ ΜΕΤΑΞΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΙ ΥΠΟΛΟΧΑΓΟΥ.

Ἰδὼν ὁ βασιλεὺς πλησίον αὐτοῦ τὸν ἀξιωματικὸν, διέταξε τὸν θαλαμηπόλον του καὶ τὸν εὐγενῆ αὐλικόν του ν' ἀναχωρήσουν.

— Ποῖος εἶναι τῆς ὑπηρεσίας αὔριον, κύριε; ἠρώτησε τότε τὸν ἀξιωματικόν.

— Ἐγὼ, βασιλεῦ.

— Πῶς, καὶ αὔριον σύ;

— Ἐγὼ πάντοτε.

— Καὶ πῶς γίνεται τοῦτο, κύριε;

— Βασιλεῦ, οἱ δορυφόροι, εἰς καιρὸν ταξειδίου, φρουροῦν εἰς ὅλας τὰς θέσεις τῆς οἰκίας τῆς Μεγαλειότητός Σου, δηλαδὴ τοῦ δώματος τοῦ βασιλέως. τῆς βασιλομήτορος καὶ τοῦ κυρίου καρδιναλίου, ὅστις δανείζεται ἀπὸ τὸν βασιλέα τὸ καλήτερον, ἢ μᾶλλον τὸ μεγαλήτερον, μέρος τῆς βασιλικῆς του φρουρᾶς.

— Καὶ δὲν γίνονται ἀναπληρώσεις;

— Ἀναπληρώσεις γίνονται, βασιλεῦ, μόνον τῶν εἴκοσιν ἢ τριάκοντα ἀνδρῶν, ὅσοι, μεταξὺ τῶν ἑκατὸν εἴκοσιν, ἀναπαύονται. Εἰς τὸ Λοῦβρε, εἶναι ἀλλέως· ἂν ἤμουν εἰς τὸ Λοῦβρε, ἄφινα τὸν ἐνωμοτάρχην μου εἰς τὴν θέσιν μου. Εἰς τὸ ταξείδιον ὅμως, βασιλεῦ, δὲν ἠξεύρει κάνεις τί ἠμπορεῖ ν' ἀκολουθήσῃ, καὶ ἀγαπῶ καλήτερα νὰ ἐκτελῶ τὴν ὑπηρεσίαν μου ὁ ἴδιος.

— Λοιπὸν εἶσαι πᾶσαν ἡμέραν εἰς ὑπηρεσίαν;

— Καὶ πᾶσαν νύκτα. Ναί, Μεγαλειότατε.

— Κύριε, αὐτὸ δὲν τὸ ἀνέχομαι· θέλω ν' ἀναπαύεσαι.

— Πολὺ καλὰ, βασιλεῦ· πλὴν ἐγὼ δὲν τὸ θέλω.

— Πῶς εἶπες; ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς, ὅστις δὲν ἐνόησε κατ' ἀρχὰς τοῦ λόγου τούτου τὴν ἔννοιαν.

— Λέγω, βασιλεῦ, ὅτι δὲν θέλω νὰ ἐκτεθῶ εἰς σφάλμα. Ἂν ὁ διάβολος εἶχε κατὰ νοῦν νὰ μοῦ παίξῃ κἀμμίαν, ἐννοεῖς, βασιλεῦ, ὅτι, γνωρίζων τὸν ἄνθρωπον μὲ τὸν ὁποῖον ἔχει νὰ κάμῃ, θὰ ἐδιάλεγε βέβαια τὴν στιγμὴν τῆς ἀπουσίας μου. Ἡ ὑπηρεσία μου λοιπὸν πρὸ παντὸς ἄλλου καὶ ἡ εἰρήνη τῆς συνειδήσεώς μου.

— Πλὴν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, κύριε, ἡ ζωή σου κινδυνεύει.

— Αἴ! βασιλεῦ, εἶναι τριάκοντα πέντε ἔτη ἀφοῦ μετέρχομαι τὸ ἔργον τοῦτο, καὶ εἶμαι ὁ ὑγιέστερος ἄνθρωπος τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ναβάρρας. Τέλος πάντων, βασιλεῦ, μὴ μεριμνᾶς περὶ ἐμοῦ, σὲ παρακαλῶ. Παράξενος θὰ μοῦ ἐφαίνετο ἡ τοιαύτη μέριμνα, διότι δὲν εἶμαι συνειθισμένος.

Ὁ βασιλεὺς διέκοψεν ἀποτόμως τὴν σειρὰν τότε τῆς ὁμιλίας διὰ νέας ἐρωτήσεως.

— Θὰ ᾖσαι λοιπὸν ἐδῶ αὔριον τὸ πρωΐ, τὸν ἠρώτησε.

— Καθὼς τώρα. Ναί, βασιλεῦ.

Ὁ βασιλεὺς ἔφερε τότε ὀλίγους γύρους εἰς τὸν κοιτῶνα· εὔκολον δὲ ἦτον νὰ νοήσῃ καθεὶς ὅτι ἐφλέγετο ἀπὸ ἐπιθυμίαν νὰ λαλήσῃ, καὶ κάποιος φόβος τὸν ἐμπόδιζεν.

Ὁ δὲ ὑπολοχαγὸς, ὀρθὸς, ἀκίνητος, μὲ τὸν πῖλον εἰς τὴν χεῖρα, μὲ τὸν γρόνθον εἰς τὸν γόφον, τὸν ἐκύτταζε περιπατοῦντα, καὶ, ἐνῷ τὸν ἐκύτταζεν, ἐμουρμούριζε δαγκάνων τὸν μύστακά.

— Δὲν ἔχει ἀπόφασιν οὔτε διὰ μισὴν δούπιαν, εἰς τὴν τιμήν μου· στοιχηματίζω ὅτι δὲν θὰ λαλήσῃ.

Ὁ βασιλεὺς ἐξηκολούθει νὰ περιπατῇ, ῥίπτων ὡς τόσον, ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν, βλέμμα πλάγιον εἰς τὸν ἀξιωματικόν του.

— Ὁ πατήρ του ὁ ἴδιος, λέγεις καὶ τὸν ἔπτυσεν, ἔλεγεν ὁ ὑπολοχαγὸς ἀκολουθῶν τὸν μυστικόν του μονόλογον· ὑπερήφανος, φιλάργυρος καὶ δειλὸς συγχρόνως. Ὁ διάβολος νὰ πάρῃ τοιοῦτον κύριον!

Ὁ Λουδοβῖκος ἐστάθη.

— Ὑπολοχαγὲ, εἶπε.

— Παρὼν, Μεγαλειότατε.

— Διατί, σὲ παρακαλῶ, ἀπόψε, ἐφώναξες ἐκεῖ πέραν, εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν· *Ὑπηρεσία τοῦ βασιλέως! δορυφόροι τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος*;

— Διότι μὲ εἶχες διατάξει, βασιλεῦ.

— Ἐγώ;

— Ἡ Μεγαλειότης Σου ὁ ἴδιος.

— Τῇ ἀληθείᾳ, οὔτε λέξιν περὶ τούτου δὲν εἶπα, κύριε.

— Βασιλεῦ, δίδεται διαταγὴ διὰ σημείου, διὰ

νεύματος, διὰ ῥοπῆς ὀφθαλμοῦ, τόσον σαφῶς καὶ καθαρῶς καθὼς καὶ διὰ λόγου. Ὁ ὑπηρέτης, ὅστις αὐτία μόνον ἔχει, εἶναι καλὸς ὑπηρέτης μόνον κατὰ τὸ ἥμισυ.

— Οἱ ὀφθαλμοί σου τότε εἶναι πολὺ ὀξυδερκεῖς, κύριε.

— Διατί, βασιλεῦ;

— Διότι βλέπουν καὶ ὅ,τι δὲν ὑπάρχει.

— Οἱ ὀφθαλμοί μου εἶναι καλοί, τῷ ὄντι, βασιλεῦ, μολονότι ὑπηρέτησαν πολὺ καὶ πρὸ πολλοῦ τὸν κύριόν των· καὶ ὁσάκις ἔχουν τι νὰ ἰδοῦν, δὲν παραπονοῦμαι ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν των. Ἀπόψε λοιπὸν εἶδαν ὅτι ἡ Μεγαλειότης Σου ἐκοκκινίζες ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶχες πολλὴν ἐπιθυμίαν νὰ χασμουρισθῇς· ὅτι ἡ Μεγαλειότης Σου ἔρριπτες βλέμματα εὔγλωττα καὶ παρακλητικὰ, πρῶτον εἰς τὴν Ἐξοχότητά Του, ἔπειτα εἰς τὴν Μεγαλειότητά Της τὴν βασιλομήτορα, καὶ τέλος πάντων εἰς τὴν θύραν τῆς αἰθούσης· καὶ τόσον καλὰ ἐπαρατήρησαν ὅλα ὅσα εἶπα, ὥστε εἶδαν τὰ χείλη τῆς Μεγαλειότητός Σου νὰ σχηματίζουν τὰς ἑξῆς λέξεις·

— *Ποῖος ἠμπορεῖ νὰ μ'ἐβγάλῃ ἀπεδῶ;*

— Κύριε!

— Ἢ τοὐλάχιστον, βασιλεῦ, τὰς ἑξῆς· *Δορυφόροι μου!* Τότε πλέον δὲν ἐδίστασα. Τὸ βλέμμα ἐκεῖνο ἦτον δι'ἐμέ, ὁ λόγος ἐκεῖνος ἦτον δι'ἐμέ· ὅθεν ἀμέσως ἐρώναξα· — *Δορυφόροι τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος!* Αὐτὸ δὲ εἶναι τόσον ἀληθινὸν, βασιλεῦ, ὥστε ἡ Μεγαλειότης Σου, ὄχι μόνον δὲν μ'ἀπεδοκίμασες, ἀλλὰ μάλιστα μ'ἐδικαίωσες ἀναχωρήσας εὐθύς.

Ὁ βασιλεὺς ἔστρεψε τὰ νῶτα θέλων νὰ χαμογελάσῃ· ἔπειτα, μετ'ὀλίγα δεύτερα λεπτὰ, ἔφερε πάλιν τὸ διαυγέστατον βλέμμα του ἐπὶ τοῦ νοήμονος καὶ τολμηροῦ καὶ ἀτρομήτου ἐκείνου προσώπου, τοῦ ὁμοιάζοντος τὴν ἰσχυρὰν καὶ ὑπερήφανον κατατομὴν τοῦ προσώπου τοῦ ἀετοῦ κατέμπροσθεν τοῦ ἡλίου.

— Πολὺ καλὰ, εἶπεν ὁ βασιλεὺς μετὰ βραχεῖαν σιωπὴν, διαρκούσης τῆς ὁποίας ἐπάσχισεν, ἀλλ' εἰς μάτην, νὰ βιάσῃ τὸν ἀξιωματικόν του νὰ χαμηλώσῃ τοὺς ὀφθαλμούς.

Βλέπων οὗτος ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν ἔλεγε πλέον τίποτε, ἐγύρισεν εὐθὺς τὸ σῶμα περὶ τὰς πτέρνας του, καὶ ἔκαμε τρία βήματα ὡς θέλων ν'ἀναχωρήσῃ, μουρμουρίζων.

— Δὲν θὰ λαλήσῃ, διαβόντρου υἱὲ, δὲν θὰ λαλήσῃ!

— Εὐχαριστῶ, κύριε, εἶπε τότε ὁ βασιλεύς.

— Μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἠκολούθησεν ὁ ὑπολοχαγὸς, αὐτὸ δὰ μᾶς ἔλειπε, νὰ μ' ἐπιπλήξῃ ἀκόμη διότι ἐφάνην ὀλιγώτερον ἀνόητος ἀπὸ ἄλλον.

Καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὴν θύραν, βροντῶν στρατιωτικῶς τοὺς πτερνιστῆράς του.

Φθάσας ὅμως εἰς τὸ κατώφλιον, καὶ αἰσθανθεὶς ὅτι ἡ ἐπιθυμία τοῦ βασιλέως τὸν ἔσυρε πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐστράφη.

— Δὲν ἔχεις ἄλλο τι νὰ μοῦ εἰπῆς, Μεγαλειότατε; ἠρώτησε μὲ τόνον φωνῆς τὸν ὁποῖον ἀδυνατοῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν, διότι, χωρὶς νὰ φανῇ ὅτι ἐπροκάλει τὴν βασιλικὴν ἐμπιστοσύνην, περιεῖχε τοσαύτην πειστικὴν εἰλικρίνειαν, ὥστε ὁ βασιλεὺς ἐπανέλαβεν ἀμέσως·

— Μάλιστα, κύριε, πλησίασε.

— Καλὰ δά! ἐμουρμούρισεν ὁ ἀξιωματικός· τὸ κατωρθώσαμεν τέλος πάντων!

— Ἄκουσέ με.

— Λέξιν δὲν χάνω, βασιλεῦ.

— Νὰ ἱππεύσῃς αὔριον, κύριε, περὶ τὴν τετάρτην καὶ ἡμίσειαν ὥραν τῆς πρωΐας, καὶ νὰ ἔχῃς καὶ δι'ἐμὲ ἵππον ἕτοιμον.

— Ἀπὸ τοὺς ἱππῶνας τῆς Μεγαλειότητός Σου;

— Ὄχι, τὸν ἵππον ἑνὸς τῶν δορυφόρων σου.

— Πολὺ καλὰ, βασιλεῦ, τόσον μόνον;

— Καὶ νὰ μὲ συνοδεύσῃς.

— Μόνος;

— Μόνος.

— Νὰ ἔλθω νὰ σὲ ζητήσω, Μεγαλειότατε, ἢ νὰ σὲ περιμείνω;

— Νὰ μὲ περιμείνῃς.

— Ποῦ, βασιλεῦ;

— Εἰς τὴν μικρὰν θύραν τοῦ περιφραγμένου δάσους.

Ὁ ὑπολοχαγὸς ἐπροσκύνησε, νοήσας ὅτι ὁ βασιλεὺς τοῦ εἶπεν ὅ,τι εἶχε νὰ τοῦ εἰπῇ.

Καὶ ἀληθῶς, διὰ φιλικῆς κινήσεως τῆς χειρὸς ὁ βασιλεὺς τὸν ἀπέλυσεν.

Ὁ ἀξιωματικὸς, ἀφήσας τὸν κοιτῶνα τοῦ βασιλέως. κατέλαβε φιλοσοφικῶς τὸν συνήθη τόπον του, ὅπου, ἀντὶ ν'ἀποκοιμηθῇ, καθὼς ἦτον ἐπόμενον προχωρημένης οὔσης τῆς νυκτὸς, ἐμβῆκεν εἰς βαθυτέρους παρὰ τοὺς προτέρους του διαλογισμούς.

Τὸ ἐξαγόμενον ὅμως τῶν διαλογισμῶν τούτων δὲν ἦτον τόσον λυπηρὸν καθὼς τῶν προηγουμένων.

— Καλὰ λοιπὸν, εἶπεν, ἄρχισε τέλος πάντων· ὁ ἔρως τὸν σπρόχνει, περιπατεῖ, περιπατεῖ! Ὁ βασιλεὺς εἶναι τίποτε εἰς αὐτὸν, ἀλλ'ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἴσως εὐκαταφρόνητος· ἔπειτα, αὔριον τὸ πρωΐ θὰ κρίνωμεν ... Ὦ! ὦ! ἐφώναξεν καὶ ἐσηκώθη διαμᾶς, ἰδοὺ ἰδέα γιγαντώδης, μὰ τὴν ἀλήθειαν! καὶ ἴσως ἴσως ἡ τύχη μου ὅλη περιέχεται εἰς αὐτὴν τὴν ἰδέαν!

Μετὰ τὴν ἐκφώνησιν ταύτην, ὁ ἀξιωματικὸς, ἔχων τὰς χεῖρας εἰς τὰ θυλάκια τοῦ ὑπενδύτου, διέτρεχε μὲ μεγάλα βήματα τὸν μέγιστον προθάλαμον ἐκεῖνον, ὅστις τοῦ ἐχρησίμευεν ὡς κατοικία.

Ὁ λύχνος ἀνέδιδε φλόγα δυνατὴν ῥιπιζόμενος ἀπὸ δροσερὰν αὔραν, ἥτις, εἰσερχομένη ἀπὸ τὰ σχίσματα τῆς θύρας καὶ τὰς χαραγὰς τοῦ παραθύρου, ἔκοπτε διαγωνίως τὴν αἴθουσαν· ἔρριπτε δὲ φῶς κοκκινωπὸν, ἄνισον, ποτὲ μὲν ἀκτινοβόλον, ποτὲ δὲ θαμβὸν, καὶ ἐφαίνετο περιπατοῦσα εἰς τὸν τοῖχον ἡ μεγάλη σκιὰ τοῦ ὑπολοχαγοῦ, ὡς κατατομὴ εἰκόνος τοῦ Καλλῶ, μὲ τὸ ξίφος περαστὸν καὶ πτερωτὸν τὸν πῖλον.

— Βέβαια, ἐμουρμούριζεν, ἢ μεγάλως ἀπατῶμαι, ἢ ὁ Μαζαρῖνος ἔστησε παγίδα εἰς τὸν νέον τοῦτον ἐραστήν· ὁ Μαζαρῖνος ἀπόψε προσδιώρισεν εἰς αὐτὸν τόπον συνεντεύξεως μὲ τοσαύτην χάριν, ὅσην ἠδύνατο νὰ δείξῃ αὐτὸς ὁ κύριος Δανζιώ. Ἤκουσα καὶ γνωρίζω τὴν σημασίαν τῶν λέξεων. — Αὔριον τὸ πρωΐ, εἶπε, θὰ περάσουν παραλλήλως μὲ τὴν γέφυραν τοῦ Βλουᾶ.—Ὦ! διάβολε! τὸ εἶπε καθαρὰ καθαρώτατα!

καὶ μάλιστα πρὸς ἐραστήν! Ἐκ τούτου ἡ ἀμηχανία, ἐκ τούτου ὁ δισταγμὸς, ἐκ τούτου ἡ τοιαύτη διαταγή· «*Κύριε ὑπολοχαγὲ τῶν δορυφόρων μου, ἔφιππος αὔριον τὴν τετάρτην ὥραν τὸ πρωΐ*» πρᾶγμα τόσον σαφὲς, ὡς νὰ ἔλεγε· *Κύριε ὑπολοχαγὲ τῶν δορυφόρων μου, αὔριον τὴν τετάρτην ὥραν τὸ πρωΐ εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Βλουᾶ· καταλαμβάνεις;*» Ἐδῶ λοιπὸν εἶναι μυστήριον πολιτικὸν, τοῦ ὁποίου, ὁ ταπεινὸς ἐγὼ, τὴν ὥραν ταύτην εἶμαι κάτοχος. Καὶ διατί; διότι ἔχω καλοὺς ὀφθαλμοὺς, καθὼς τὸ ἔλεγα πρὸ ὀλίγου εἰς τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα· διότι λέγουν ὅτι τὴν ἀγαπᾷ μανιακῶς, τὴν μικρὰν ἐκείνην κοῦκλαν, τὴν Ἰταλίδα! διότι λέγουν ὅτι ἔπεσεν εἰς τὰ γόνατα τῆς μητρός του, ζητῶν νὰ τὴν νυμφευθῇ! διότι λέγουν ὅτι ἡ βασίλισσα ἐσυμβουλεύθη καὶ τὴν αὐλὴν αὐτὴν τῆς Ρώμης θέλουσα νὰ μάθῃ ἂν γάμος τοιοῦτος, γενόμενος χωρὶς τὴν θέλησίν της, ἔχῃ κῦρος! Ὦ! ἂν ἤμουν ἄλλην μίαν φορὰν εἴκοσι πέντε ἐτῶν! ἂν εἶχα καὶ πάλιν πλησίον μου ὅσους δὲν ἔχω πλέον! ἂν δὲν ἐκαταφρόνουν τόσον ὅλον τὸν κόσμον, θὰ ἐσύγχυζα τὸν Μαζαρῖνον μὲ τὴν βασιλομήτορα, τὴν Γαλλίαν μὲ τὴν Ἱσπανίαν, καὶ θὰ ἔκαμνα βασίλισσαν ὁποίαν ἤθελα. Πλὴν φθάνει τόσον!

Καὶ ἔτριξε τοὺς δακτύλους του εἰς σημεῖον περιφρονήσεως.

— Ὁ ἄθλιος ἐκεῖνος Ἰταλὸς, ὁ οὐτιδανὸς, ὁ ἐξηνταβελόνης, ὁ ἀρνηθεὶς ἓν ἑκατομμύριον εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας, δὲν θὰ μοῦ ἔδιδεν ἴσως οὔτε χιλίας δούπιας ἂν τοῦ ἔφερα τοιαύτην εἴδησιν. Ὦ! διάβολε! πάλιν γίνομαι παιδίον, πάλιν γίνομαι ἀνόητος! Ὁ Μαζαρῖνος νὰ δώσῃ τίποτε! Ἀ! ἀ! ἄ!

Καὶ ἄρχισε νὰ γελᾷ τρομερὰ ὁλομόναχος.

— Ἂς κοιμηθοῦμεν, εἶπεν, ἂς κοιμηθοῦμεν, καὶ εὐθὺς, εὐθύς· τὸ πνεῦμά μου τώρα εἶναι κοπιασμένον διὰ τὴν ἐσπερινήν μου ὑπηρεσίαν, καὶ αὔριον θὰ βλέπῃ καθαρώτερα παρὰ σήμερον.

Καὶ τοιουτοτρόπως, συμβουλεύσας τὸν ἑαυτόν του, ἐτυλίχθη εἰς τὸν μανδύαν του, φασκελόνων τὸν βασιλικόν του γείτονα.

Πέντε λεπτὰ παρῆλθαν, καὶ ἐκοιμᾶτο μὲ τοὺς γρόνθους κλειστοὺς, τὰ χείλη μισανοικτὰ, ἀναπνέων ὄχι τὸ μυστικόν του, ἀλλὰ ῥόγχασμα ἠχητικώτατον, ἀναπτυσσόμενον ἐν ἀνέσει ὑπὸ τὸν μεγαλοπρεπῆ τοῦ προθαλάμου ἐκείνου θόλον.

ΙΓ'.

ΜΑΡΙΑ ΜΑΝΤΣΙΝΗ.

Ὁ ἥλιος μόλις ἐφώτιζε διὰ τῶν πρώτων του ἀκτίνων τὰ μεγάλα δένδρα τοῦ δάσους καὶ τὰς ὑψηλὰς ἀνεμοστρόφιγγας τοῦ φρουρίου, ὅταν ὁ νέος βασιλεὺς, ἔξυπνος ἤδη πρὸ δύω καὶ ἐπέκεινα ὡρῶν, διότι ἔπασχε τὴν ἀϋπνίαν τοῦ ἔρωτος, ἄνοιξε μόνος τὰ παρόθυρά του, καὶ ἔρριψε βλέμμα περίεργον εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ κοιμωμένου παλατίου.

Εἶδεν ὅτι ἐφθασεν ἡ προσδιωρισμένη ὥρα· τὸ μέγα μάλιστα τῆς αὐλῆς ὡρολόγιον ἐσημείωνε τέσσαρας ὥρας καὶ τέταρτον.

Δὲν ἐξύπνισε ποσῶς τὸν θαλαμηπόλον του, κοιμώμενον βαθέως ὀλίγα βήματα μακράν· ἐνδύθη μόνος του, καὶ ὁ θαλαμηπόλος ἐκεῖνος, ὅλος ἔξω τοῦ ἑαυτοῦ του, ἤρχετο νομίζων ὅτι ἔλειψεν ἀπὸ τὸ χρέος τῆς ὑπηρεσίας του, ὅταν ὁ Λουδοβίκος τὸν ἀπέστειλεν εἰς τὸν κοιτῶνά του, παραγγείλας εἰς αὐτὸν ἄκραν σιωπήν.

Κατέβη τότε τὴν μικρὰν κλίμακα, ἐξῆλθε διὰ πλαγίας τινὸς θύρας, καὶ εἶδε πλησίον τοῦ τοίχου τοῦ δάσους ἱππέα κρατοῦντα ἵππον ἄλλον ἀπὸ τὰς ἡνίας.

Ὁ ἱππεὺς οὗτος, τυλιγμένος καθὼς ἦτον εἰς τὸν μανδύαν του, καὶ φορῶν βαθέως τὸν πῖλόν του, δυσκόλως ἐγνωρίζετο.

Ὁ δὲ ἵππος, στολισμένος ὡς ἵππος κοινοῦ πολίτου πλουσίου, δὲν παρίστανέ τι ἀξιοσημείωτον εἰς τὸν πλέον γυμνασμένον ὀφθαλμόν.

Ὁ Λουδοβίκος, πλησιάσας, ἔλαβε τοῦ ἵππου τούτου τὰς ἡνίας· ὁ ἀξιωματικὸς ἐκράτησε τὸν ἀναβολέα, χωρὶς ὅμως νὰ πεζεύσῃ, καὶ ἐζήτησε μὲ σιγαλὴν φωνὴν τὰς διαταγὰς τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος.

— Ἀκολούθησέ με, ἀπεκρίθη ὁ ΙΔ' Λουδοβίκος.

Ὁ ἀξιωματικὸς ἐξεκίνησε τὸν ἵππον του ὀπίσω τοῦ ἵππου τοῦ κυρίου του, καὶ κατέβησαν οὕτως ἀμφότεροι πρὸς τὴν γέφυραν.

Ἀφοῦ ἐπέρασαν εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην τοῦ Λουάρ ποταμοῦ·

— Κύριε, εἶπεν ὁ βασιλεὺς, κάμε μου τὴν χάριν νὰ κτυπήσῃς ἐμπρός, ἐωσότου ἰδῇς ἅμαξαν· τότε ἐπιστρέφεις καὶ μοῦ δίδεις εἴδησιν· ἐγὼ μένω ἐδῶ.

— Εὐχαριστεῖσαι, Μεγαλειότατε, νὰ μοῦ εἰπῆς χαρακτηριστικά τινα τῆς ἁμάξης τὴν ὁποίαν ἐπιφορτίζομαι ν'ἀνακαλύψω;

— Εἰς τὴν ἅμαξαν αὐτὴν θὰ ἰδῇς δύω κυρίας, ἴσως δὲ καὶ τὰς δύω θαλαμηπόλους των.

— Βασιλεῦ — δὲν θέλω νὰ κάμω λάθος — εἶναι καὶ ἄλλο κἀνὲν σημεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου ἠμπορῶ νὰ γνωρίσω τὴν ἅμαξαν ταύτην;

— Θὰ ἔχῃ, πιθανώτατα, τὰ σύμβολα τοῦ κυρίου καρδιναλίου.

— Πολὺ καλὰ, βασιλεῦ, ἀπεκρίθη ὁ ἀξιωματικὸς, προσηλωμένος ὅλος εἰς τὴν ἀνατεθεῖσαν εἰς αὐτὸν ἀνακάλυψιν.

Ἐκτύπησε τότε τοὺς πτερνιστῆρας, καὶ, καλπάζοντος τοῦ ἵππου, διευθύνθη πρὸς τὸ δειχθὲν εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν βασιλέα μέρος. Ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἀκόμη προχωρήσει πεντακόσια βήματα, καὶ εἶδε τέσσαρας ἡμιόνους, καὶ μετὰ ταῦτα ἅμαξαν, ἐξερχομένας ὀπισθεν λόφου.

Ἐξοπίσω τῆς ἁμάξης ταύτης ἤρχετο ἄλλη ἅμαξα.

Βλέμμα μόνον ἐχρειάσθη νὰ ῥίψῃ ὥστε νὰ βεβαιωθῇ ὅτι αὐταὶ ἦσαν αἱ ἅμαξαι τὰς ὁποίας ἦλθε νὰ κατασκοπεύσῃ.

Ἐστράφη λοιπὸν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ, πλησιάσας εἰς τὸν βασιλέα, εἶπε·

— Μεγαλειότατε, ἰδοὺ αἱ ἅμαξαι. Ἡ πρώτη τῷ ὄντι περιέχει δύω κυρίας μὲ τὰς θαλαμηπόλους των· ἡ δευτέρα ἔχει ὑπηρέτας, τρόφιμα καὶ φορέματα.

— Καλὰ, καλὰ, ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς μὲ πολὺ ἀλλοιωμένην φωνήν. Πήγαινε λοιπὸν, σὲ παρακαλῶ, νὰ εἰπῆς εἰς αὐτὰς τὰς κυρίας ὅτι ἱππεὺς τῆς αὐλῆς ἐπιθυμεῖ νὰ προσφέρῃ τὸ σέβας του εἰς αὐτὰς μόνας.

Ὁ ἀξιωματικὸς ἀνεχώρησε δρομαῖος.

— Διάβολε! ἔλεγε τρέχων, ἰδοὺ ἐπάγγελμα νέον, καὶ ἔντιμον, ἐλπίζω! Ἐπαραπονέθην ὅτι δὲν ἤμουν τίποτε· τώρα εἶμαι ὁ πιστὸς τοῦ βασιλέως. Ἐγὼ ὁ δορυφόρος! εἶναι τῷ ὄντι νὰ σκάσῃ κάνεὶς ἀπὸ ὑπερηφάνειαν.

Ἐπλησίασε τότε εἰς τὴν ἅμαξαν καὶ ἐξετέλεσε τὴν παραγγελίαν του ὡς ἑρμῆς ἐράσμιος καὶ ὀξυνούστατος.

Δύω γυναῖκες τῷ ὄντι ἦσαν εἰς τὴν ἅμαξαν· ἡ μὲν ἐξαισίας ὡραιότητος, μολονότι ὀλίγον ἰσχνή· ἡ δὲ ὀλίγον εὐεργετηθεῖσα ἀπὸ τὴν φύσιν, ἀλλὰ ζωηρὰ, χαριτωμένη, καὶ φέρουσα εἰς τὰς ἐλαφρὰς πτυχὰς τοῦ μετώπου της ὅλα τὰ σημεῖα τῆς στερεᾶς θελήσεως.

Οἱ ζωηροὶ πρὸ πάντων καὶ ὀξύτατοι ὀφθαλμοί της ἐλάλουν εὐγλωττότερα ὅλων τῶν συνήθων ἐρωτικῶν φράσεων τῶν φιλεταιρικῶν ἐκείνων χρόνων.

Πρὸς ταύτην ἀπετάθη ὁ Ἀρτανιὰν χωρὶς ν' ἀπατηθῇ, μολονότι, καθὼς εἴπαμεν, ἡ ἄλλη ἦτον ἴσως νοστιμωτέρα.

— Δέσποιναί μου, εἶπεν, εἶμαι ὁ ὑπολοχαγὸς τῶν δορυφόρων, καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου ἱππεὺς ἄλλος ὅστις σᾶς περιμένει καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ σᾶς προσφέρῃ τὸ σέβας του.

Εἶπε τὰς λέξεις ταύτας, τῶν ὁποίων ἀκολούθει μὲ περιέργειαν τὸ ἀποτέλεσμα, καὶ τότε ἡ κυρία ἡ ἔχουσα τοὺς μαύρους ὀφθαλμοὺς ἀφῆκε κραυγὴν χαρᾶς, ἔσκυψεν ἐκτὸς τῆς θυρίδος, καὶ, βλέπουσα τὸν ἱππέα τρέχοντα πρὸς αὐτὴν, ἄπλωσε τοὺς βραχίονας κράζουσα·

— Ἀ! βασιλεῦ φίλτατε!

Καὶ οἱ ὀφθαλμοί της ἐγέμισαν εὐθὺς δάκρυα.

Ὁ ἁμαξηλάτης ἐκράτησε τοὺς ἵππους του, αἱ θαλαμηπόλοι ἐσηκώθησαν μὲ πολλὴν ταραχὴν εἰς τὸ βάθος τῆς ἁμάξης, καὶ ἡ δευτέρα κυρία ἔκαμε πῶς προσκυνεῖ, μειδιῶσα τὸ εἰρωνικώτερον μειδίαμα ὁποῖον ποτὲ ζηλοτυπία ἐσχεδίασεν εἰς τὰ χείλη γυναικός.

— Μαρία! φιλτάτη Μαρία! ἐφώναζεν ὁ βασιλεὺς, λαβὼν εἰς τὰς δύω χεῖράς του τὴν χεῖρα τῆς κυρίας ἐκείνης μὲ τοὺς μαύρους ὀφθαλμούς.

Ἀνοίγων δὲ ὁ ἴδιος τὴν βαρεῖαν θυρίδα, ἔσυρεν αὐτὴν ἐκτὸς τῆς ἁμάξης μὲ τοσαύτην ὁρμὴν, ὥστε, πρὶν πατήσῃ εἰς τὴν γῆν, εὑρέθη εἰς τὰς ἀγκάλας του.

Ὁ ὑπολοχαγὸς, στέκων εἰς τὸ ἄλλο μέρος τῆς ἁμάξης, ἔβλεπε καὶ ἤκουε χωρὶς κάνεὶς νὰ τὸν παρατηρήσῃ.

Ὁ βασιλεὺς ἐπρόσφερε τὸν βραχίονα αὐτοῦ εἰς τὴν κυρίαν Μαρίαν Μαντσίνη, καὶ ἔνευσεν εἰς τοὺς ἁμαξηλάτας καὶ τοὺς ὑπηρέτας ν' ἀκολουθήσουν τὸν δρόμον των.

Ἦτον ὥρα σχεδὸν ἕκτη τῆς πρωΐας· ὁ δρόμος ἦτον δροσερὸς καὶ τερπνότατος· ἀπό τινα μεγάλα δένδρα, μὲ τὰ φύλλα ἀκόμη τυλιγμένα εἰς τὰ χρυσᾶ γνάφαλα, ἐστάλαζεν ἡ δρόσος τῆς αὐγῆς, κρεμαμένη ὡς ὑγρὸς ἀδάμας εἰς τὰ τρέμοντα ἀπὸ τὴν αὔραν κλωνάρια· ἡ χλόη ἐπρασίνιζε πλησίον των φρακτῶν· αἱ χελιδόνες, πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐπανελθοῦσαι, διέγραφαν τὰς χαριεστάτας καμπύλας των μεταξὺ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ ὕδατος· αὔρα, φέρουσα τὴν εὐωδίαν τῶν ἀνθοφόρων δένδρων τοῦ δάσους, διέτρεχε τὴν ὁδὸν ταύτην διασείουσα τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ποταμοῦ. Ὅλα αὐτὰ τὰ κάλλη τῆς ἡμέρας, ὅλα αὐτὰ τὰ μύρα τῶν φυτῶν, ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀναπνοαὶ τῆς γῆς πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἐμέθυσκαν τοὺς δύω ἐραστὰς, περιπατοῦντας πλησίον ἀλλήλων, ἀκουμβοῦντας εἰς ἀλλήλους, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀτενίζοντας εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς, τὴν χεῖρα ἔχοντας εἰς τὴν χεῖρα, ἐνῷ, βραδυποροῦντες κατὰ κοινὴν ἐπιθυμίαν, δὲν ἐτόλμων νὰ λαλήσουν, τόσα πολλὰ πράγ-ματα εἶχαν νὰ εἰποῦν.

Ὁ ἀξιωματικὸς εἶδεν ὅτι ὁ ἵππος, ἀφεθεὶς μόνος, ἐπλανᾶτο τῇδε κἀκεῖσε, καὶ ἔφερεν εἰς ἀνησυχίαν τὴν κυρίαν Μαντσίνη. Ὠφελήθη λοιπὸν ἀπὸ τὴν πρόφασιν ταύτην, καὶ, πλησιάσας, ἐκράτησε τὸν ἵππον· καὶ οὕτω, πεζὸς μεταξὺ τῶν δύω ἵππων τοὺς ὁποίους ἐκράτει, δὲν ἔχασεν οὔτε λέξιν τῶν δύω ἐραστῶν οὔτε κίνημα.

Ἡ κυρία Μαντσίνη ἄρχισε πρώτη·

— Ἀ! βασιλεῦ φίλτατε, δὲν μ' ἐγκαταλείπεις λοιπὸν ἡ Μεγαλειότης Σου!

— Ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ βασιλεύς· τὸ βλέπεις, Μαρία.

— Μοῦ τὸ εἶπαν τοσάκις μολαταῦτα, ὅτι, μόλις ἐχωριζόμεθα, δὲν θὰ μ' ἐνθυμεῖσο πλέον!

— Φιλτάτη Μαρία, ἀπὸ σήμερον λοιπὸν ἄρχισες νὰ γνωρίσῃς ὅτι εἴμεθα περικυκλωμένοι ἀπὸ ἀνθρώπους ἔχοντας συμφέρον νὰ μᾶς ἀπατοῦν;

— Ἀλλὰ τέλος πάντων, βασιλεῦ, αὐτὸ τὸ ταξείδιον, αὐτὴ ἡ σχέσις μὲ τὴν Ἱσπανίαν! Σὲ νυμφεύουν, βασιλεῦ!

Ὁ Λουδοβῖκος ἔνευσε χαμαὶ τὴν κεφαλήν.

Συγχρόνως δὲ, ὁ ἀξιωματικὸς εἶδε λόμποντα εἰς τὸν ἥλιον τὰ βλέμματα τῆς Μαρίας Μαντσίνη καὶ ἀκτινοβολοῦντα ὡς ξιφίδιον ἐξερχόμενον ἀπὸ τὴν θήκην.

— Καὶ δὲν ἔκαμες τίποτε ὑπὲρ τοῦ ἔρωτός μας; ἠρώτησεν ἡ νέα μετὰ βραχεῖαν σιωπήν.

— Ἀ! κυρία μου, πῶς ἠμπορεῖς αὐτὸ νὰ τὸ πιστεύσῃς! Ἐρρίφθην εἰς τὰ γόνατα τῆς μητρός μου· ἐπαρακάλεσα, ἐζώρκισα! εἶπα ὅτι ὅλη ἡ εὐτυχία μου ἐξαρτᾶται ἀπὸ σέ· ἐφοβέρισα!

— Καὶ λοιπόν; ἠρώτησε μὲ ζωηρότητα ἡ Μαρία.

— Καὶ λοιπόν! ἡ βασίλισσα ἡ μήτηρ μου ἔγραψεν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ρώμης, καὶ τῆς εἶπαν ὅτι ὁ μεταξύ μας γάμος δὲν θὰ ε'χε κάμμίαν ἰσχὺν, καὶ θὰ ἐκηρύττετο ἄκυρος ἀπὸ τὸν πάπαν. Τέλος πάντων, βλέπων ὅτι ἐλπὶς δι' ἡμᾶς δὲν ὑπῆρχεν, ἐζήτησα νὰ ἀναβληθῇ τοὐλάχιστον ὁ γάμος μου μὲ τὴν βασιλόπαιδα τῆς Ἱσπανίας.

— Καὶ ἐν τούτοις εἶσαι εἰς τὸν δρόμον, βασιλεῦ, ἀπερχόμενος εἰς ἀπάντησίν της.

— Τί θέλεις νὰ κάμω! Εἰς τὰς δεήσεις μου, εἰς τὰς ἱκεσίας μου, εἰς τὰ δάκρυά μου, ἀντέταξαν τὸ συμφέρον τοῦ Κράτους.

— Καὶ λοιπόν;

— Καὶ λοιπόν! τί ἠμπορῶ, κυρία μου, νὰ κάμω, ὅταν τόσαι θελήσεις ἑνόνωνται ἐναντίον μου;

Τότε ἔνευσε χαμαὶ τὴν κεφαλὴν ἡ Μαρία.

— Τότε λοιπὸν, εἶπε, πρέπει νὰ σ' ἀποχαιρετήσω διὰ παντός. Ἠξεύρεις ὅτι μ' ἐξορίζουν, ὅτι μὲ θάπτουν· ἠξεύρεις ὅτι μὲ τιμωροῦν ἀκόμη χειρότερα, ἠξεύρεις ὅτι καὶ ἐμὲ μὲ ὑπανδρεύουν!

Ὁ Λουδοβῖκος ἐκιτρίνισε καὶ ἔφερε τὴν μίαν τῶν χειρῶν του εἰς τὴν καρδίαν.

— Ἂν ἐπρόκειτο μόνον περὶ τῆς ζωῆς μου, καὶ ἐγὼ ἀκόμη τόσον πολὺ ἐβασανίσθην, ὥστε θὰ ἐνέδιδα· ἀλλ' ἐπίστευσα ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τῆς ἐδικῆς σου, φίλτατέ μου βασιλεῦ, καὶ ἀντέτεινα θέλουσα νὰ φυλάξω τὸ ἀγαθόν σου.

— Ὦ! ναί, τὸ ἀγαθόν μου, τὸν θησαυρόν μου! ἐμουρμούρισεν ὁ βασιλεὺς μὲ πλειοτέραν ἴσως ἐπίδειξιν ἔρωτος παρὰ πάθος.

— Ὁ καρδινάλιος θὰ ἐνέδιδεν, εἶπεν ἡ Μαρία, ἂν εἶχες ἀπεμθυνθῆ πρὸς αὐτὸν, ἂν εἶχες ἐπιμείνει. Ὁ καρδινάλιος νὰ ὀνομάσῃ τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας γαμβρόν του! τὸ ἐννοεῖς, βασιλεῦ! Τὰ πάντα δι' αὐτὸ θὰ ἔκαμνεν, ὡς καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν πόλεμον· ὁ καρδινάλιος, βέβαιος ὢν ὅτι θὰ ἐκυβέρνα μόνος, διὰ τὸν διπλοῦν λόγον ὅτι καὶ ἀνέθρεψε τὸν βασιλέα καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀνεψιάν του, ὁ καρδινάλιος θὰ ἐπολέμει ὅλας τὰς θελήσεις, θὰ κατέβαλλεν ὅλα τὰ προσκόμματα. Ὦ! βασιλεῦ, βασιλεῦ, αὐτὸ σοῦ τὸ ἐγγυῶμαι. Ἐγὼ εἶμαι γυνὴ, καὶ βλέπω καθαρὰ εἰς τὰ τοῦ ἔρωτος.

Οἱ λόγοι οὗτοι ἐπροξένησαν εἰς τὸν βασιλέα παράξενον ἐντύπωσιν. Ἔλεγες ὅτι, ἀντὶ ν' αὐξήσουν τὴν θερμότητα τοῦ πάθους του, τὸ ἐψύχραιναν. Ἐβράδυνε τὸ βῆμα καὶ εἶπε ταχέως·

— Τί θέλεις, κυρία μου; τὰ πάντα ἐματαιώθησαν.

— Ἐκτὸς τῆς θελήσεώς σου, δὲν εἶναι ἀλήθεια, βασιλεῦ φίλτατε;

— Ἀλλοίμονον! εἶπε κοκκινίζων ὁ βασιλεὺς, καὶ ἔχω ἐγὼ θέλησιν!

— Ὦ! ἐξεφώνησε μὲ πόνον ψυχῆς ἡ κυρία Μαντσίνη προσβληθεῖσα ἀπὸ τὸν λόγον τοῦτον.

— Ὁ βασιλεὺς δὲν ἔχει θέλησιν ἄλλην παρὰ τὴν ὑπαγορευομένην ἀπὸ τὴν πολιτικὴν, παρὰ τὴν ἐπιβαλλομένην ἀπὸ τὸ συμφέρον τοῦ Κράτους.

— Ὦ! διότι δὲν ἔχεις ἔρωτα! ἀνέκραξεν ἡ Μαρία· ἂν μὲ ἠγάπας, βασιλεῦ, θὰ εἶχες θέλησιν.

Τὰς λέξεις ταύτας εἰποῦσα, ἡ Μαρία ὕψωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὴν ἐραστήν της, τὸν ὁποῖον εἶδεν ὠχρότερον καὶ ἐλεεινότερον τοῦ ἐξορίστου ὅστις μέλλει ν' ἀφήσῃ διὰ παντὸς τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς του.

— Καταδίκασέμε, ἐμουρμούρισεν ὁ βασιλεύς· ἀλλὰ μὴ λέγῃς ὅτι δὲν σ' ἀγαπῶ.

Μακρὰ σιωπὴ ἠκολούθησε τὰς λέξεις ταύτας, τὰς ὁποίας ὁ νέος βασιλεὺς ἐπρόφερε μὲ αἴσθημα ἀληθινὸν καὶ βαθύτατον.

— Δὲν ἠμπορῶ νὰ συλλογισθῶ, βασιλεῦ, ἠκολούθησεν ἡ Μαρία ἀποπειραθεῖσα καὶ τελευταίαν ἀπόπειραν, ὅτι αὔριον, μεθαύριον, δὲν θὰ σὲ ἰδῶ πλέον· δὲν ἠμπορῶ νὰ συλλογισθῶ ὅτι θὰ πηγαίνω νὰ τελειώσω τὰς θλιβερὰς ἡμέρας μου μακρὰν τῶν Παρισίων, ὅτι τὰ χείλη γέροντος, ἀγνώστου, θὰ ψαύουν τὴν χεῖρα ταύτην τὴν ὁποίαν κρατεῖς εἰς τὰς χεῖράς σου· ὄχι, τῇ ἀληθείᾳ, δὲν ἠμπορῶ νὰ συλλογισθῶ ὅλα ταῦτα, βασιλεῦ φίλτατε, χωρὶς ἡ δυστυχὴς καρδία μου νὰ κυριευθῇ ἀπὸ φρικτὴν ἀπόγνωσιν.

Καὶ ἀληθῶς, ἡ Μαρία Μαντσίνη ἔκλαιε γοερῶς.

Ὁ δὲ βασιλεὺς, κατανυχθεὶς καὶ αὐτὸς, ἔφερε τὸ μαντίλιον εἰς τὰ χείλη του, ἀποπνίξας τὸν ἐξελθόντα λυγμόν.

— Ἰδὲ, τοῦ εἶπεν, αἱ ἅμαξαι ἐτοιμάσθησαν· ἡ ἀδελφή μου μὲ περιμένει, αὐτὴ εἶναι ἡ τελευταία ὥρα· ὅ,τι ἀποφασίσῃς, θ' ἀποφασισθῇ δι' ὅλην μας τὴν ζωήν! Ὦ! βασιλεῦ, θέλεις λοιπὸν νὰ σὲ στερηθῶ; θέλεις λοιπὸν, Λουδοβῖκε, ἐκείνη πρὸς τὴν ὁποίαν εἶπες· «Σὲ ἀγαπῶ, ν' ἀνήκῃ εἰς ἄλλον παρὰ τὸν βασιλέα της, τὸν κύριόν της, τὸν ἐραστήν της; Ὦ! γενναιότης, Λουδοβῖκε! μίαν λέξιν, μίαν μόνην λέξιν! Εἰπέ· *Θέλω!* καὶ ἡ ζωή μου ὅλη δεσμεύεται εἰς τὴν ζωήν σου, καὶ ὅλη ἡ καρδία μου εἶναι ἐδική σου διὰ παντός.

Ὁ βασιλεὺς δὲν ἀπεκρίθη ποσῶς.

Ἡ Μαρία τότε τὸν ἐκύτταξε, καθὼς ἐκύτταξεν ἡ γυιδὼ τὸν Αἰνείαν εἰς τὰ Ἠλύσια πεδία, μὲ βλέμμα ὀργῆς καὶ περιφρονήσεως.

— Ὑγίαινε λοιπὸν, εἶπεν, ὑγίαινε γῆ, ὑγίαινε ἥρως, ὑγίαινε οὐρανέ!

Καὶ ἐκινήθη ἓν βῆμα, θέλουσα ν' ἀπομακρυνθῇ· ὁ βασιλεὺς τὴν ἐκράτησε, καὶ, ἁρπάσας τὴν χεῖρά της, τὴν ἐκόλλησεν εἰς τὰ χείλη του· ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀπόγνωσις ἐνίκησε τὴν ὁποίαν ἐφαίνετο ὅτι ἔκαμεν ἐσωτερικῶς ἀπόφασιν, ἔρριψεν ἐπὶ τῆς ὡραίας ταύτης χειρὸς δάκρυ φλογερὸν πόθου, τὸ ὁποῖον ἔκαμε τὴν Μαρίαν ν' ἀνασκιρτήσῃ, ὡς τὸ δάκρυ τοῦτο νὰ τὴν εἶχε καύσει ἀληθῶς.

Ἰδοῦσα τότε τὰ ὑγρὰ τοῦ βασιλέως βλέμματα, τὸ ὠχρὸν αὐτοῦ μέτωπον, τὰ σπασμωδικῶς κινούμενα χείλη του, ἐφώναξε μὲ τόνον φωνῆς ἀληθῶς ἀπερίγραπτον·

— Ὦ! Μεγαλειότατε, εἶσαι βασιλεὺς, κλαίεις, καὶ ἐγὼ ἀναχωρῶ!

Ὁ βασιλεὺς, ἀντὶ ν' ἀποκριθῇ, ἔκρυψεν εἰς τὸ μαντίλιον τὸ πρόσωπόν του.

Ὁ ἀξιωματικὸς ἀφῆκε τότε κραυγὴν μεγάλην ὡς ὠρυγμὸν, ἥτις ἐτρόμαξε τοὺς δύω ἵππους.

Ἡ κυρία Μαντσίνη, ἀφήσασα μὲ ἀγανάκτησιν τὸν βασιλέα, ἀνέβη ταχέως εἰς τὴν ἅμαξαν φωνάζουσα πρὸς τὸν ἁμαξηλάτην.

— Κτύπα, κτύπα γρήγορα!

Ὁ ἁμαξηλάτης ὑπήκουσεν, ἐμαστίγωσε τοὺς ἵππους του, καὶ ἡ βαρεῖα ἅμαξα ἐτινάχθη εἰς τοὺς τρίζοντας ἄξονάς της, ἐνῷ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, μόνος, καταβεβλημένος, ἀποκαρτερῶν, δὲν ἐτόλμα πλέον νὰ κυττάξῃ οὔτε ἔμπροσθεν οὔτε ὄπισθεν.

ΙΔ'.

ΟΠΟΓ ΑΜΦΟΤΕΡΟΙ Ο,ΤΕ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΑΙ Ο ΓΠΟΛΟΧΑΓΟΣ ΦΑΙΝΟΝΤΑΙ ΕΧΟΝΤΕΣ ΑΡΙΣΤΟΝ ΜΝΗΜΟΝΙΚΟΝ.

Ὅταν ὁ βασιλεὺς, καθὼς ὅλοι οἱ ἐρασταὶ τοῦ κόσμου, ἐκύτταξε πολλὴν ὥραν καὶ μὲ πολλὴν προσοχὴν νὰ γίνεται ἄφαντος εἰς τὸν ὁρίζοντα ἡ φέρουσα τὴν ἐρωμένην του ἅμαξα· ὅταν ἐγύρισε καὶ ἐξαναγύρισεν ἑκατοντάκις πρὸς τὸ ἴδιον μέρος, καὶ κατώρθωσε τέλος πάντων νὰ κατευνάσῃ ὁπωσοῦν τὴν ταραχὴν τῆς καρδίας του καὶ τῶν στοχασμῶν του, τότε τέλος πάντων ἐνθυμήθη ὅτι δὲν ἦτον μόνος.

Ὁ ἀξιωματικὸς ἐκράτει πάντοτε τὸν ἵππον ἀπὸ τὰς ἡνίας, καὶ δὲν ἔχασε ποσῶς τὴν ἐλπίδα νὰ ἰδῇ τὸν βασιλέα μεταβάλλοντα ἀπόφασιν.

Διότι εἶχεν ἀκόμη καιρὸν νὰ ἱππεύσῃ πάλιν καὶ νὰ τρέξῃ ὀπίσω τῆς ἁμάξης· ὥστε ἡ συμβᾶσα βραδύτης δὲν ἔβλαπτεν.

Ἀλλ' ἡ φαντασία τοῦ ὑπολοχαγοῦ τῶν δορυφόρων ἦτον ὑπὲρ τὸ μέτρον λαμπρὰ καὶ πλουσία· καὶ ἡ φαντασία τοῦ βασιλέως, ἥτις δεν ἔφθανεν εἰς τοιαύτην ὑπερβολὴν πολυτελειας, ἔμεινε πολὺ ὀπίσω.

Ὁ βασιλεὺς λοιπὸν ἐπλησίασε μόνον εἰς τὸν ἀξιωματικόν, καὶ, μὲ φωνὴν πόνου, τοῦ εἶπε·

— Πηγαίνωμεν, ἐτελειώσαμεν ... ἂς ἱππεύσωμεν.

Ὁ ἀξιωματικὸς ἐμιμήθη τὸ ὕφος τοῦτο, καὶ τὴν βραδύτητα, καὶ τὴν μελαγχολίαν, καὶ ἀνέβη βραδέως καὶ μελαγχολικῶς εἰς τὸν ἵππον του. Ὁ βασιλεὺς ἐκτύπησεν ἐμπρὸς, καὶ ὁ ὑπολοχαγὸς τὸν ἠκολούθησεν.

Εἰς τὴν γέφυραν, ὁ Λουδοβῖκος ἐστράφη καὶ τελευταίαν φορὰν. Ὁ ἀξιωματικὸς, ὑπομονητικὸς ὡς θεὸς ἔχων ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ τὴν αἰωνιότητα, ἤλπισε καὶ πάλιν ἐπιστροφὴν θελήσεως καὶ ἐνεργείας. Ἀλλὰ τὰ πάντα εἰς μάτην· τίποτε δὲν ἐφάνη. Ὁ Λουδοβῖκος ἔφθασεν εἰς τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσαν εἰς τὸ φρούριον, καὶ ἐμβῆκεν εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐνῷ ἐσήμαινεν ἡ ἑβδόμη ὥρα.

Ἀφοῦ ἐμβῆκεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν κοιτῶνά του, καὶ ὁ δορυφόρος, αὐτὸς ὁ βλέπων τὰ πάντα, εἶδε τὴν ἄκραν τάπητος ν' ἀνασηκόνεται εἰς τὸ παράθυρον τοῦ καρδιναλίου, ἀφῆκε στεναγμὸν μέγαν ὡς ἄνθρωπος λυθεὶς ἀπὸ στενὰ δεσμά, καὶ εἶπε μὲ μισὴν φωνήν.

— Δι' αὐτὴν τὴν φορὰν, ἀξιωματικέ μου, ἐλπίζω ὅτι ἐτελείωσεν!

Ὁ βασιλεὺς ἐρώναξε τὸν αὐλικόν του.

— Δὲν θὰ δεχθῶ κανένα πρὸ τῶν δύω ὡρῶν, εἶπεν· ἀκούεις, κύριε;

— Βασιλεῦ, ἐπανέλαβεν ὁ αὐλικὸς, κάποιος εἶναι ἐν τούτοις ζητῶν νὰ ἐμβῇ.

— Ποῖος;

— Ὁ ὑπολοχαγὸς τῶν δορυφόρων σου.

— Ἐκεῖνος ὅστις μὲ συνώδευσε;

— Ναὶ, βασιλεῦ.

— Ἀ! εἶπεν ὁ βασιλεύς. Ἂς ἰδοῦμεν. ἂς ἔλθῃ.

Ὁ ἀξιωματικὸς ἐμβῆκε.

Νεύσαντος τοῦ βασιλέως, ὁ αὐλικὸς καὶ ὁ θαλαμηπόλος ἀνεχώρησαν.

Ὁ Λουδοβῖκος τοὺς ἠκολούθησε διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἑωσότου ἐκλείσθη ὀπίσω των ἡ θύρα· καὶ ὅταν τὸ παραπέτασμα ἔπεσεν, εἶπε πρὸς τὸν ὑπολοχαγόν.

— Μ' ἐνθυμίζεις διὰ τῆς παρουσίας σου, κύριε, ὅ,τι εἶχα λησμονήσει νὰ σοῦ παραγγείλω, δηλαδὴ σιωπὴν καὶ μυστικότητα ἄκραν.

— Ὦ! βασιλεῦ, διατί λαμβάνεις τὸν κόπον νὰ μοῦ κάμῃς τοιαύτην παραγγελίαν; φαίνεται πῶς δὲν μὲ γνωρίζεις.

— Ναὶ, κύριε, εἶναι ἀληθινόν· ἠξεύρω ὅτι εἶσαι μυστικός· ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶχα τίποτε παραγγείλει . . . .

Ὁ ἀξιωματικὸς ἐπροσκύνησε.

— Τίποτε ἄλλο, Μεγαλειότατε, δὲν ἔχεις νὰ μοῦ εἰπῇς; ἠρώτησεν.

— Ὄχι, κύριε, καὶ ἠμπορεῖς ν' ἀναχωρήσῃς.

— Μοῦ εἶναι συγχωρημένον νὰ μὴ τὸ κάμω πρὶν λαλήσω μὲ τὸν βασιλέα, Μεγαλειότατε;

— Τί ἔχεις νὰ μοῦ εἰπῇς; Ἐξηγήσου, κύριε.

— Βασιλεῦ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἐνδιαφέρει ποσῶς τὴν Μεγαλειότητά Σου, ἐμὲ ὅμως μ' ἐνδιαφέρει μεγάλως. Συγχώρησέ με λοιπὸν νὰ σοῦ λαλήσω. Ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἀνάγκη, καὶ ἀνάγκη κατεπείγουσα, δὲν θὰ τὸ ἔκαμνα ποτὲ, καὶ θὰ ἐγινόμην ἄφαντος, ἄφωνος καὶ μικρὸς, καθὼς ἔκαμα πάντοτε.

— Πῶς θὰ ἐγίνεσο ἄφαντος! Δὲν σὲ καταλαμβάνω, κύριε.

— Βασιλεῦ! ἐν συντομίᾳ, εἶπεν ὁ ἀξιωματικὸς, ἔρχομαι νὰ ζητήσω τὴν ἀδειάν μου ἀπὸ τὴν Μεγαλειότητά Σου.

Ὁ βασιλεὺς ἐταράχθη δείξας ἔκπληξιν, ἀλλ' ὁ ἀξιωματικὸς ἔμεινεν ἀκλόνητος ὡς ἄγαλμα.

— Ἄδειαν ἐδικήν σου, εἶπες, κύριε; καὶ διὰ ποσὸν καιρὸν, σὲ παρακαλῶ;

— Διὰ πάντα, βασιλεῦ.

— Πῶς, θ' ἀφήσῃς τὴν ὑπηρεσίαν μου, κύριε; εἶπεν ὁ Λουδοβῖκος καὶ τὸ κίνημά του ἔδειχνε περισσότερόν τι παρὰ ἔκπληξιν.

— Βασιλεῦ, μὲ πολλὴν μου λύπην.

— Ἀδύνατον.

— Μάλιστα, βασιλεῦ· γηράσκω πλέον· εἶναι τριάκοντα τέσσαρα ἢ τριάκοντα πέντε ἔτη ἀφοῦ φέρω τὴν στρατιωτικὴν στολήν· οἱ πτωχοί μου ὦμοι εἶναι κοπιασμένοι· αἰσθάνομαι ὅτι πρέπει νὰ παραχωρήσω τὸν τοπον εἰς τοὺς νέους. Ἐγὼ δὲν εἶμαι τοῦ νέου αἰῶνος ἄνθρωπος! ἔχω ἀκόμη τὸν ἕνα τῶν ποδῶν εἰς τὸν παλαιόν· ἐκ τούτου προέρχεται ὅτι, ἐπειδὴ ὅλα εἶναι παράξενα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου, ὅλα με ἐκπλήττουν καὶ ὅλα μὲ σαστίζουν. Ἐν συντομίᾳ, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ζητήσω τὴν ἄφεσίν μου ἀπὸ τὴν Μεγαλειότητά Σου.

— Κύριε, εἶπεν ὁ βασιλεὺς ἀτενίζων τὸν ἀξιωματικὸν ὅστις ἔφερε τὴν στολήν του μὲ χάριν καὶ κομψότητα ὁποίαν ὁ εὐρωστότερος τῶν νέων ἠδύνατο νὰ φθονήσῃ, εἶσαι δυνατώτερος καὶ εὐρωστότερος ἀπ' ἐμέ.

— Ὦ! ἀπεκρίθη ὁ ἀξιωματικὸς μειδιῶν μειδίαμα ψευδοῦς μετριοφροσύνης, ἡ Μεγαλειότης Σου μοῦ λέγεις τοῦτο διότι ἔχω ἀκόμη ὀξυδερκὲς ὀπωσοῦν τὸ βλέμμα καὶ τοὺς πόδας ἀσφαλεῖς, διότι δὲν ἱππεύω κακὰ, καὶ ἔχω μαῦρον ἀκόμη τὸν μύστακα· πλὴν, βασιλεῦ, ματαιότης ματαιοτήτων ὅλα ταῦτα· φαντασίαι ὅλα ταῦτα· σκιὰ, καπνὸς, βασιλεῦ! Φαίνομαι νέος ἀκόμη, εἶναι ἀληθινὸν, ἀλλὰ πραγματικῶς εἶμαι γέρων, καὶ, πρὶν παρέλθουν ἓξ μῆνες, εἶμαι βέβαιος, θὰ ἦμαι ἀσθενὴς, ποδαγρὸς, ἀδύνατος.... Διὰ τοῦτο λοιπὸν, βασιλεῦ . . .

— Κύριε, τὸν διέκοψεν ὁ βασιλεὺς, ἐνθυμήσου τοὺς χθεσινοὺς λόγους σου· μοῦ ἔλεγες, εἰς αὐτὴν τὴν ἰδίαν θέσιν ὅπου τώρα εἶσαι, ὅτι εἶχες τὴν καλητέραν ὑγείαν τῆς Γαλλίας, ὅτι δὲν ἐγνώριζες τί ἐστι κόπος, ὅτι δὲν σ' ἔγνοιαζεν ἂν ἡμέρας καὶ νύκτας ὁλοκλήρους ἔμενες εἰς τὴν ὑπηρεσίαν. Μοῦ τὰ εἶπες αὐτὰ, ναὶ ἢ ὄχι; Ἀνακάλεσε, κύριε, τὴν μνήμην σου.

Ὁ ἀξιωματικὸς ἀνεστέναξε.

— Βασιλεῦ, εἶπε, τὸ γῆρας εἶναι ματαιόφρον, καὶ οἱ γέροντες πρέπει νὰ συγχωροῦνται ἂν πλέκουν οἱ ἴδιοι τὰ ἐγκώμιά των, ὅταν ἄλλος πλέον δὲν τοὺς τὰ πλέκῃ. Τὰ ἔλεγα αὐτὰ, πιθανόν· τὸ ἀληθὲς ὅμως εἶναι, βασιλεῦ, ὅτι εἶμαι πολὺ κουρασμένος, καὶ ὅτι ζητῶ τὴν ἄφεσίν μου.

— Κύριε, εἶπεν ὁ βασιλεὺς προχωρῶν πρὸς τὸν ἀξιωματικὸν μὲ νεῦμα πλῆρες ὀξυνοίας καὶ μεγαλειότητος, δὲν μοῦ λέγεις τὴν ἀληθινὴν αἰτίαν· θέλεις ν' ἀφήτης τὴν ὑπηρεσίαν μου, εἶναι ἀληθινὸν, πλὴν μοῦ κρύπτεις τὴν ἀληθινὴν αἰτίαν τῆς ἀναχωρήσεως.

— Βασιλεῦ, πίστευσε ...

— Πιστεύω ὅ,τι βλέπω, κύριε· βλέπω ἄνδρα ἐνεργητικὸν, εὔρωστον, ἀγχινοώτατον, τὸν καλήτερον ἴσως στρατιωτικὸν τῆς Γαλλίας· τὰ δὲ προσόντα ταῦτα δὲν μὲ πείθουν κατ' οὐδένα τρόπον ὅτι ἔχεις ἀνάγκην ἀναπαύσεως.

— Ἀ! βασιλεῦ, εἶπε μὲ πικρίαν ὁ ὑπολοχαγὸς, πόσα ἐγκώμια! Μὲ κάμνεις, τῇ ἀληθείᾳ, νὰ ἐντραπῶ, Μεγαλειότατε! ἐνεργητικὸς, εὔρωστος, ἀγχίνους, ἀνδρεῖος, ὁ καλήτερος στρατιώτης τοῦ στρατοῦ! Πλὴν, βασιλεῦ, μεγαλύνεις τὰ μικρά μου προτερήματα εἰς τοιοῦτον τρόπον, ὥστε, ὅσον καλὴν ἰδέαν καὶ ἂν ἔχω περὶ ἐμοῦ, δὲν γνωρίζω πλέον, μὰ τὴν ἀλήθειαν, τὸν ἑαυτόν μου. Ἂν ἤμουν τόσον μάταιος, ὥστε νὰ πιστεύσω τὸ ἥμισυ μόνον τῶν λόγων τῆς Μεγαλειότητός Σου, θὰ ἐνόμιζα τὸν ἑαυτόν μου ἄνθρωπον ἀναγκαῖον, καὶ πολύτιμον· θὰ ἔλεγα ὅτι ὑπηρέτης, ἔχων τοσαῦτα λαμπρότατα προτερήματα, εἶναι θησαυρὸς ἀνεκτίμητος. Ἀλλὰ, βασιλεῦ, ὅλην μου τὴν ζωὴν, χρεωστῶ νὰ τὸ εἰπῶ, ἐκτὸς σήμερον μόνον, ἐξετιμήθην, κατὰ τὴν ἰδέαν μου, πολὺ κατώτερα παρ' ὅσον ἄξιζα. Τὸ ἐπαναλαμβάνω λοιπὸν, ἡ Μεγαλειότης Σου μεγαλύνεις τὴν ἀξίαν μου.

Ὁ βασιλεὺς ἐζάρωσε τὰ ὀφρύδια, διότι ἔβλεπεν εἰρωνείαν προσμειδιῶσαν πικρῶς εἰς τὸ βάθος τῶν λόγων τοῦ ἀξιωματικοῦ.

— Ἂς ἰδοῦμεν, κύριε, εἶπεν· ἂς ἐξετάσωμεν τὸ πρᾶγμα εἰλικρινῶς. Μήπως δὲν σοῦ ἀρέσει ἡ ὑπηρεσία μου; λέγε. Ἔλα, δὲν χρειάζονται κλωθογυρίσματα, ἀποκρίσου τολμηρῶς, εἰλικρινῶς. Τὸ θέλω.

Ὁ ἀξιωματικὸς, ὅστις πρὸ ὀλίγων στιγμῶν ἐγύριζε μὲ πολλὴν ἀμηχανίαν τὸν πῖλόν του εἰς τὰς χεῖρας, ἐσήκωσε τὴν κεφαλὴν ταῦτα ἀκούσας.

— Ὦ! βασιλεῦ, εἶπε, τώρα ναὶ, μ' εὐκολύνεις ὁπωσοῦν εἰς τὰς ἀποκρίσεις μου. Εἰς ἐρώτησιν γινομένην μὲ τόσην εἰλικρίνειαν, θ' ἀποκριθῶ καὶ ἐγὼ εἰλικρινῶς. Τὸ νὰ λέγῃ κανεὶς τὴν ἀλήθειαν εἶναι πρᾶγμα καλὸν, τόσον διὰ τὴν εὐχαρίστησιν τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ἀνακουφίζων τὴν καρδίαν του, καθὼς καὶ διὰ τὴν σπανιότητα τοῦ πράγματος. Θὰ εἰπῶ λοιπὸν τὴν ἀλήθειαν εἰς τὸν βασιλέα μου, ἐξορκίζων αὐτὸν ὅμως νὰ συγχωρήσῃ τὴν παρρησίαν γηραιοῦ στρατιώτου.

Ὁ Λουδοβῖκος ἐκύτταζε τὸν ἀξιωματικόν του μὲ ζωηρὰν ἀνησυχίαν, φανερωθεῖσαν διὰ τῆς ταραχῆς τοῦ νεύματός του.

— Καλὰ λοιπόν! λέγε, τοῦ εἶπε· διότι εἶμαι ἀνυπόμονος ν' ἀκούσω τὰς ἀληθείας ὅσας ἔχεις νὰ μοῦ εἰπῇς.

Ὁ ἀξιωματικὸς ἔρριψεν εἰς τραπεζάν τινα τὸν πῖλόν του, καὶ τὸ πρόσωπόν του, τὸ πάντοτε νοήμον καὶ πολεμικὸν, ἔλαβε διαμιᾶς παράδοξον χαρακτῆρα μεγαλείου καὶ ἐπισημότητος.

— Μεγαλειότατε, εἶπε, παραιτοῦμαι τῆς ὑπηρεσίας τοῦ βασιλέως, διότι εἶμαι δυσαρεστημένος. Ὁ δοῦλος, τὴν σήμερον, ἠμπορεῖ νὰ πλησιάσῃ μὲ σέβας τὸν κύριόν του καθὼς ἐγὼ, νὰ τοῦ δώσῃ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας του, νὰ τοῦ ἐπιστρέψῃ τὰ ἐργαλεῖα, νὰ τοῦ παρουσιάσῃ λογαριασμὸν διὰ τὰ ἐμπιστευθέντα εἰς αὐτὸν κεφάλαια καὶ νὰ τοῦ εἰπῇ· — Κύριε, τὸ ἡμεροδούλιον ἐτελείωσε, πλήρωσέ με, σὲ παρακαλῶ, καὶ ἔχε ὑγείαν.

— Κύριε, κύριε, ἐφώναξεν ὁ βασιλεὺς, ἀπὸ τὴν ὀργὴν κατακόκκινος.

— Ἀ! βασιλεῦ, ἀπεκρίθη ὁ ἀξιωματικὸς κάμψας ὀλίγον τὸ γόνυ, ποτὲ ὑπηρέτης δὲν ὑπῆρξεν εὐλαβέστερος παρότι εἶμαι ἐγὼ ἔμπροσθεν τῆς Μεγαλειότητός Σου· μ' ἐπρόσταξες ὅμως νὰ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν. Ἀφοῦ λοιπὸν ἄρχισα νὰ τὴν εἰπῶ, πρέπει νὰ τελειώσω, καὶ ἂν ἀκόμη μὲ διατάξῃς νὰ σιωπήσω.

Τόση ἀπόφασις ἐφανερόνετο εἰς τοὺς συνεσταλμένους μυῶνας τοῦ προσώπου τοῦ ἀξιωματικοῦ, ὥστε ὁ ΙΔ' Λουδοβῖκος δὲν ἔλαβεν ἀνάγκην νὰ τοῦ εἰπῇ ν' ἀκολουθήσῃ· ἠκολούθησε λοιπὸν, ἐνῷ ὁ βασιλεὺς τὸν ἐκύτταζε μὲ περιέργειαν καὶ θαυμασμὸν συγχρόνως.

— Εἶναι, βασιλεῦ, σχεδὸν τριάκοντα πέντε ἔτη, καθὼς πρὸ ὀλίγου ἔλεγα, ἀφοῦ ὑπηρετῶ τὸν βασιλικὸν οἶκον τῆς Γαλλίας· ὀλίγοι ἄνθρωποι ἐμεταχειρίσθησαν τόσα ξίφη ὅσα ἐγὼ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην, καὶ τὰ ξίφη περὶ τῶν ὁποίων λαλῶ ἦσαν ξίφη καλὰ, βασιλεῦ. Παιδίον ἤμουν, καὶ τίποτε ἄλλο δεν ἐγνώριζα παρὰ τὴν τόλμην, ὅταν ὁ βασιλεὺς ὁ πατήρ σου μ' ἐμάντευσεν ὡς ἄνδρα. Ἤμουν ἀνὴρ, βασιλεῦ, ὅταν ὁ καρδινάλιος Ρισελιὼ, ὅστις ἦτον ἔμπειρος περὶ τὰ τοιαῦτα, μ' ἐμάντευσεν ὡς ἐχθρόν. Βασιλεῦ, τὴν ἱστορίαν τῆς ἔχθρας ταύτης τοῦ μύρμηκος καὶ τοῦ λέοντος ἠμπορεῖς νὰ τὴν ἀναγνώσῃς, ἀπὸ τὸν πρῶτον ἕως τὸν τελευταῖον στίχον της, εἰς τὰ μυστικὰ ἀρχεῖα τῆς οἰκογενείας σου. Ἂν σοῦ ἔλθῃ ποτὲ ἐπιθυμία, βασιλεῦ, κάμετο· ἡ ἱστορία αὕτη ἀξίζει τὸν κόπον τῆς ἀναγνώσεως, σοῦ τὸ λέγω ἐγώ. Ἐκεῖ θ' ἀναγνώσῃς ὅτι ὁ λέων κοπιασμένος, κουρασμένος, λειχομανῶν, ἐζήτησε τέλος πάντων συγχώρησιν, καὶ, πρέπει νὰ τοῦ ἀποδώσωμεν αὐτὴν τὴν δικαιοσύνην, ἐσυγχώρησε καὶ αὐτός. Ὦ! ἦτον ὡραῖος ἐκεῖνος ὁ καιρὸς, βασιλεῦ, πλήρης πολέμων, καθὼς ἐποποιία τοῦ Τάσσου ἢ τοῦ Ἀριόστου! Τὰ θαύματα τοῦ καιροῦ ἐκείνου, τὰ ὁποῖα ὁ ἐδικός μας δυσκολεύεται νὰ πιστεύσῃ, ἦσαν δι' ἡμᾶς παιγνίδια. Πέντε ὁλόκληρα ἔτη ἤμουν καθ' ἡμέραν ἥρως, καθὼς μοῦ τὸ εἶπαν τοὐλάχιστον ἐπίσημά τινα ὑποκείμενα· καὶ εἶναι πολὺ, πίστευσέ με, βασιλεῦ, εἶναι πολὺ πρᾶγμα ὁ ἡρωϊσμὸς πέντε ἐτῶν! Ἐν τούτοις πιστεύω ὅ,τι μοῦ εἶπαν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ, διότι ἦσαν καλοὶ ἐκτιμηταί. Ὠνομάζοντο κύριος Ρισελιὼ, κύριος Βώκιναμ, κύριος Βωφὸρ, κύριος Ρέτζ, ὁ φοβερὸς ἐκεῖνος ἄνθρωπος τῶν ὀχλαγωγικῶν πολέμων! τέλος πάντων, ὁ βασιλεὺς Λουδοβῖκος ὁ

ΙΓ', καὶ ἀκόμη ἡ βασίλισσα, ἡ σεβαστὴ μήτηρ σου, ἥτις εὐηρεστήθη μίαν τῶν ἡμερῶν νὰ μοῦ εἰπῇ· *Εὐχαριστῶ!* δὲν ἠξεύρω πλέον διὰ ποίαν ὑπηρεσίαν τὴν ὁποίαν ἠτύχησα νὰ τῆς κάμω. Συγχώρησέ με, βασιλεῦ, ὅτι ὀμιλῶ μὲ τόλμην· ἀλλ' ὅσα σοῦ διηγοῦμαι, καθὼς ἔλαβα ἤδη τὴν τιμὴν νὰ τὸ εἰπῶ εἰς τὴν Μεγαλειότητά Σου, εἶναι ἱστορία.

Ὁ βασιλεὺς ἐδάγκασε τὰ χείλη του καὶ ἐκάθησε βιαίως εἰς ἓν τῶν θρονίων.

— Ἐνοχλῶ τὴν Μεγαλειότητά Σου, εἶπεν ὁ ὑπολοχαγός. Αἴ! βασιλεῦ, ἰδοὺ τὶ πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀλήθεια! τραχεῖα σύντροφος καὶ ἀκανθώδης· ὅποιον ἐγγίξῃ τὸν πληγόνει, καὶ κάποτε μάλιστα καὶ ὅποιον τὴν λέγει.

— Ὄχι, κύριε, ἀπεκρίθη ὁ βασιλεύς, σ' ἐπροσκάλεσα νὰ λαλήσῃς, λάλησε λοιπόν.

— Μετὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ καρδιναλίου, ἦλθεν ἡ ὑπηρεσία, βασιλεῦ, τῆς ἀντιβασιλείας· ἐπολέμησα καλὰ ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Σφενδόνην· ὀλιγώτερον καλὰ μολαταῦτα ἀπὸ τὴν πρώτην φοράν· διότι οἱ ἄνθρωποι ἄρχιζαν νὰ γίνωνται μικρότεροι κατὰ τὸ ἀνάστημα. Ὡδήγησα ἐν τούτοις τοὺς δορυφόρους τῆς Μεγαλειότητός Σου εἰς μερικὰς δυσκόλους περιστάσεις, πρᾶγμα σύνηθες καὶ τότε εἰς τὸ σῶμά μας. Ἦτον ὡραία τότε ἡ τύχη μου! ἤμουν ὁ εὐνοούμενος τοῦ κυρίου Μαζαρίνου. — Ὑπολοχαγὲ ἐδῶ! ὑπολοχαγὲ ἐκεῖ! ὑπολοχαγὲ δεξιά! ὑπολοχαγὲ ἀριστερά! δὲν ἐγίνετο κτύπημα θανατηφόρον εἰς τὴν Γαλλίαν, τοῦ ὁποίου τὴν ἐκτέλεσιν δὲν ἐπεφορτίζετο ὁ ταπεινότατος δοῦλός σου· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν Γαλλίαν ὁ κύριος καρδινάλιος· μ' ἔστειλεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν διὰ λογαριασμὸν τοῦ κυρίου Κρόμβελ. Καὶ ὁ κύριος αὐτὸς δὲν ἦτον καθόλου τρυφερὸς, σοῦ τὸ ἐγγυοῦμαι, βασιλεῦ! Ἔλαβα τὴν τιμὴν νὰ τὸν γνωρίσω, καὶ ἠμπόρεσα νὰ τὸν ἐκτιμήσω. Μοῦ εἶχαν ὑποσχεθῆ πολλὰ εἰς τὴν ἀποστολὴν ἐκείνην, καὶ, ἐπειδὴ ἔκαμα περισσότερα παρ' ὅσα μοῦ εἶπαν νὰ κάμω, ἀντημείφθην γενναίως, διότι μὲ διώρισαν τέλος πάντων λοχαγὸν τῶν δορυφόρων, εἰς τὴν θέσιν δηλαδὴ τὴν πλέον ἀξιοζήλευτον τῆς αὐλῆς, ἥτις εἶναι ἀνωτέρα καὶ αὐτῶν τῶν στραταρχῶν τῆς Γαλλίας· καὶ δικαίως, διότι ὅστις λέγει λοχαγὸν τῶν δορυφόρων, λέγει ἄνθος τοῦ στρατιώτου καὶ βασιλέα τῶν ἀνδρείων!

— Λοχαγόν, κύριε; ἀπεκρίθη ὁ βασιλεύς, κάμνεις λάθος· ὑπολοχαγὸν θέλεις νὰ εἰπῇς.

— Ὄχι, Μεγαλειότατε, δὲν κάμνω ποτὲ λάθος· αὐτὸ τὸ γνωρίζω ἐγὼ καλήτερα. Ὁ κύριος Μαζαρίνος μοῦ ἔδωκε τὸ δίπλωμα.

— Καὶ λοιπόν;

— Ἀλλ' ὁ κύριος Μαζαρῖνος, τὸ ἠξεύρεις καλήτερα παντὸς ἄλλου, δὲν δίδει συχνὰ, καὶ κάποτε μάλιστα λαμβάνει ὀπίσω ὅ,τι δίδει· μοῦ τὸ ἐπῆρε λοιπὸν ὅταν ἔγεινεν ἡ εἰρήνη, καὶ δὲν εἶχε πλέον ἀνάγκην ἀπὸ ἐμέ. Βέβαια δὲν ἤμουν ἄξιος ἐγὼ ν' ἀντικαταστήσω τὸν ἀείμνηστον κύριον Τρεβίλ, ἀλλὰ τέλος πάντων μοῦ τὸ ὑπεσχέθησαν, μοῦ τὸ ἔδωκαν, καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ ἀκυρώσουν.

— Αὐτὸ λοιπὸν σὲ δυσαρεστεῖ, κύριε; Πολὺ καλά! θὰ λάβω πληροφορίας· ἐγὼ ἀγαπῶ τὴν δικαιοσύνην, καὶ ἡ ἀπαίτησίς σου, ἂν καὶ γενομένη στρατιωτικῶς, δὲν μὲ δυσαρεστεῖ.

— Ὤ! βασιλεῦ, εἶπεν ὁ ἀξιωματικὸς, κακὰ μὲ ἐνόησεν ἡ Μεγαλειότης Σου, ἐγὼ δὲν ἀπαιτῶ πλέον τίποτε τώρα.

— Εἶσαι ὑπὲρ τὸ δέον διακριτικὸς, κύριε, ἀλλὰ φροντίζω ἐγὼ διὰ τὰς ὑποθέσεις σου, καὶ ἀργότερα .....

— Ὤ! βασιλεῦ, ποία λέξις! *Ἀργότερα!* Ἰδοὺ τριάκοντα ὅλα ἔτη ζῶ μὲ τὴν καλοκάγαθον ταύτην λέξιν, τὴν ὁποίαν τόσα μεγάλα ὑποκείμενα ἐπρόφεραν, καὶ προφέρει σήμερον καὶ τὸ στόμα σου. Ἀργότερα! Ἰδοὺ πῶς ἔλαβα εἴκοσι πληγὰς, καὶ πῶς ἔφθασα εἰς τὸ πεντηκοστόν μου τέταρτον ἔτος, χωρὶς νὰ ἔχω ποτὲ χρυσοῦν λουΐγγιον εἰς τὸν κόλπον μου, καὶ χωρὶς νὰ εὕρω ποτὲ προστάτην εἰς τὸν δρόμον μου, ἐγὼ ὅστις ἐπροστάτευσα τόσους ἄλλους! διὰ τοῦτο ἀλλάζω τύπον, βασιλεῦ, καὶ ὅταν μοῦ λέγουν· *Ἀργότερα*, ἐγὼ ἀποκρίνομαι· *Τώρα εὐθύς*. Τὴν ἀνάπαυσίν μου ζητῶ, βασιλεῦ. Ἠμπορεῖ ἀξιόλογα νὰ μοῦ δοθῇ, διότι δὲν βλάπτει κάνένα.

— Δὲν ἐπερίμενα τοιαύτην γλῶσσαν, κύριε, καὶ μάλιστα ἐκ μέρους ἀνδρὸς ὅστις ἔζησε πάντοτε πλησίον τῶν μεγάλων. Ἀτσμονεῖς ὅτι ὀμιλεῖς πρὸς τὸν βασιλέα, πρὸς ἄνδρα εὐγενῆ τέλος πάντων, οἰκογενείας ἐπίσης καλῆς ὡς τὴν ἐδικήν σου, ὑποθέτω, καὶ ὅταν ἐγὼ λέγω *ἀργότερα*, λέγω ἀλήθειαν.

— Δὲν ἀμφιβάλλω, βασιλεῦ· πλὴν ἰδοὺ τὸ τέλος τῆς τρομερᾶς ταύτης ἀληθείας τὴν ὁποίαν εἶχα νὰ σοῦ εἰπῶ· ἂν ἔβλεπα εἰς ταύτην τὴν τράπεζαν τὴν ῥάβδον τοῦ στρατάρχου, τὸ ξίφος τοῦ ἀρχιστρατήγου, τὸ στέμμα τῆς Πολωνίας, ἀντὶ τοῦ *ἀργότερα*, σοῦ ὀμνύω, βασιλεῦ, θὰ ἔλεγα καὶ πάλιν *τώρα εὐθύς*. Ὦ! συμπάθησέ με, βασιλεῦ, ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ τὸν τόπον τοῦ πάππου σου Ἑρρίκου τοῦ Δ', δὲν τὰ λέγω συχνὰ, ἀλλ' ὅταν τὰ λέγω, τὰ λέγω ὅλα.

— Ὀλίγον φαίνεται ἐλπίζεις, κύριε, εἰς τὸ μέλλον τῆς βασιλείας μου, εἶπε μὲ ὑπερηφάνειαν ὁ Λουδοβίκος.

— Λήθη, λήθη πανταχοῦ! ἐφώναξε μὲ εὐγένειαν ὁ ἀξιωματικός· ὁ κύριος ἐλησμόνησε τὸν ὑπηρέτην του, καὶ ἰδοὺ ὁ ὑπηρέτης ἀναγκάζεται νὰ λησμονήσῃ τὸν κύριόν του. Ζῶ εἰς καιρὸν δυστυχῆ, βασιλεῦ! βλέπω τὴν νεολαίαν πλήρη ἀθυμίας καὶ φόβου, τὴν βλέπω δειλὴν καὶ ἀπογυμνωμένην, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ ἦναι πλουσία καὶ δυνατή. Ἀνοίγω χθὲς τὸ ἑσπέρας, παραδείγματος χάριν, τὴν θύραν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας, τοῦ ὁποίου ὁ ταπεινὸς ἐγὼ ὀλίγον ἔλειψε νὰ σώσω τὸν πατέρα, ἂν ὁ Θεὸς δὲν ἐφανερόνετο ἐναντίος μου, ὁ Θεὸς ὅστις ἐνέπνεε τὸν ἐκλεκτόν του Κρόμβελ! Ἀνοίγω, λέγω, τὴν θύραν ταύτην, δηλαδὴ τὸ παλάτιον ἀδελφοῦ πρὸς ἀδελφὸν, καὶ βλέπω — ἄκουσε, βασιλεῦ, τοῦτο μοῦ σπαράττει τὴν καρδίαν! — καὶ βλέπω τὸν ὑπουργὸν τοῦ βασιλέως τούτου ν' ἀποβάλλῃ τὸν ἐξόριστον καὶ νὰ ταπεινόνῃ τὸν κυριόν του, καταδικάζων βασιλέα ἄλλον, ὅμοιόν του· τέλος πάντων, βλέπω τὸν βασιλία μου, ὅστις εἶναι νέος ὡραῖος, ἀνδρεῖος, καὶ ἔχει τὴν τόλμην εἰς τὴν καρδίαν καὶ τὴν ἀστραπὴν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, τὸν βλέπω τρέμοντα ἐνώπιον ἱερέως, ὅστις

γελᾷ δι' αὐτὸν ὀπίσω τῶν παραπετασμάτων τῆς παστάδος του, ὅπου χωνεύει ἐντὸς τῆς κλίνης του ὅλον τὸν χρυσὸν τῆς Γαλλίας, τὸν ὁποῖον θάπτει μετὰ ταῦτα εἰς ἄγνωστα κιβώτια. Ναὶ, καταλαμβάνω τὸ βλέμμα σου, βασιλεῦ. Γίνομαι τολμηρὸς μέχρι παραφροσύνης· πλὴν τί θέλεις! εἶμαι γέρων, καὶ λέγω πρὸς σὲ, τὸν βασιλέα μου, πράγματα τὰ ὁποῖα θὰ ἔμβαζα εἰς τὸν λαιμὸν ἐκείνου ὅστις θὰ τὰ ἐπρόφερεν ἔμπροσθέν μου. Τέλος πάντων, μ' ἐπρόσταξες νὰ ἀδειάσω ἔμπροσθέν σου τὸ βάθος τῆς καρδίας μου, βασιλεῦ, καὶ χύνω εἰς τοὺς πόδας τῆς Μεγαλειότητός Σου τὴν χολὴν ὅσην ἐσύναξα πρὸ τριάκοντα ἐτῶν, καθὼς θὰ ἔχυνα καὶ τὸ αἷμά μου ἂν ἡ Μεγαλειότης Σου μ' ἐπρόσταζες.

Ὁ βασιλεὺς, χωρὶς νὰ εἰπῇ λέξιν, ἐσφόγγισε τὰς σταγόνας τοῦ ψυχροῦ καὶ ἀφθόνου ἱδρῶτος ὅστις ἔσταζεν ἀπὸ τὸ μέτωπόν του.

Ἡ ἀκολουθήσασα τοὺς ὁρμητικοὺς τούτους λόγους σιγμὴ τῆς σιωπῆς παρίσανε καὶ διὰ τὸν λαλήσαντα καὶ διὰ τὸν ἀκούσαντα αἰῶνας μαρτυρίου.

— Κύριε, εἶπε τέλος πάντων ὁ βασιλεύς, ἐπρόφερες τὴν λέξιν *λήθη*· αὐτὴν μόνην τὴν λέξιν ἤκουσα, καὶ εἰς αὐτὴν μόνην θ' ἀποκριθῶ. Ἄλλοι ἠμποροῦν νὰ ἦναι ἐπιλήσμονες, ἐγὼ ὄχι· καὶ ἰδοὺ ἡ ἀπόδειξις· ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἡμέραν τινὰ ὀχλαγωγίας, ἡμέραν καθ' ἣν ὁ λαὸς μαινόμενος, μαινόμενος καὶ μουγκρίζων ὡς ἐξηγριωμένη θάλασσα, εἰσέβαλεν εἰς τὸ παλάτιον· ὅτι ἡμέραν τέλος πάντων καθ' ἣν ἐπροσποιούμουν ὅτι ἐκοιμώμουν εἰς τὴν κλίνην μου, εἰς μόνος ἄνθρωπος μὲ τὸ ξίφος γυμνὸν, κρυπτόμενος ὄπισθεν αὐτῆς, ἔμεινεν ἀγρυπνῶν ἐπὶ τῆς ζωῆς μου, ἕτοιμος νὰ ἐκθέσῃ τὴν ἐδικήν του ὑπὲρ ἐμοῦ, καθὼς τὴν εἶχεν ἐκθέσει ἀπειράκις ὑπὲρ τῆς οἰκογενείας μου. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, τοῦ ὁποίου ἠρώτησα τότε τὸ ὄνομα, δὲν ὠνομάζετο κύριος Ἀρτανιάν; λέγε, κύριε.

— Ἡ Μεγαλειότης Σου ἔχει καλὸν μνημονικὸν, ἀπεκρίθη ψυχρὰ ὁ ἀξιωματικός.

— Βλέπεις τότε, κύριε, ἠκολούθησεν ὁ βασιλεύς, ἂν ἔχω τοιοῦτο μνημονικὸν τῆς νηπιακῆς μου ἡλικίας, ὁποῖον ἠμπορῶ νὰ ἔχω εἰς τοὺς ἀνδρικούς μου χρόνους.

— Ὁ θεὸς ἐπροίκισε πλούσια τὴν Μεγαλειότητά Σου, εἶπεν ὁ ἀξιωματικὸς μὲ τὸν αὐτὸν τόνον.

— Ἂς ἰδοῦμεν, κύριε Ἀρτανιάν, ἠκολούθησεν ὁ Λουδοβίκος μὲ πυρετώδη ταραχὴν, δὲν θὰ ἦσαι τόσον ὑπομονητικὸς καθὼς ἐγώ; Δὲν θὰ κάμῃς ὅ,τι κάμνω ἐγώ; Ἂς ἰδοῦμεν.

— Καὶ τί κάμνεις, βασιλεῦ;

— Περιμένω.

— Ἡ Μεγαλειότης Σου ἠμπορεῖς νὰ περιμένῃς, διότι εἶσαι νέος· ἀλλ' ἐγὼ, βασιλεῦ, δὲν ἔχω τὸν καιρὸν νὰ περιμείνω. Τὸ γῆρας κρούει τὴν θύραν μου, καὶ ὁ θάνατος τὸ ἀκολουθεῖ, κυττάζων ἕως τὸ βάθος τῆς οἰκίας μου. Ἡ Μεγαλειότης Σου τώρα ἐμβαίνεις εἰς τὴν ζωήν· εἶσαι πλήρης ἐλπίδος καὶ εὐδαιμονίας μελλούσης· ἀλλ' ἐγὼ, βασιλεῦ, ἐγὼ εἶμαι εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν τοῦ ὁρίζοντος, καὶ εὑρισκόμεθα τόσον μακρὰν ἀλλήλων, ὥστε δὲν θὰ ἔχω ποτὲ τὸν καιρὸν νὰ σὲ περιμείνω νὰ ἔλθῃς εἰς ἐμέ.

Ὁ Λουδοβίκος περιῆλε τὸν κοιτῶνα, σφογγίζων πάντοτε τὸν ἱδρῶτα ἐκεῖνον ὅστις θὰ ἐτρόμαζε πολὺ τοὺς ἰατροὺς, ἂν οἱ ἰατροὶ ἐτύχαινε νὰ ἰδοῦν τὸν βασιλέα εἰς τοιαύτην κατάστασιν.

— Πολὺ καλὰ, κύριε, εἶπε τότε ὁ Ἀ Λουδοβίκος μὲ βραχεῖαν φωνήν· ἐπιθυμεῖς τὴν ἄφεσίν σου; θὰ τὴν λάβῃς. Μοῦ προσφέρεις τὴν παραίτησίν σου ἀπὸ τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπολοχαγοῦ τῶν δορυφόρων;

— Τὴν ἐναποθέτω ταπεινότατα εἰς τοὺς πόδας τῆς Μεγαλειότητός Σου, βασιλεῦ.

— Φθάνει. Θὰ παραγγείλω νὰ διαταχθῇ ἡ σύνταξίς σου.

— Θὰ ἦμαι ἀπειράκις ὑπόχρεως εἰς τὴν Μεγαλειότητά Σου.

— Κύριε, εἶπεν ἀκόμη ὁ βασιλεὺς, βιάζων πολὺ τὸν ἑαυτόν του, πιστεύω ὅτι χάνεις καλὸν κύριον.

— Καὶ ἐγὼ εἶμαι βέβαιος, βασιλεῦ.

— Θὰ εὕρῃς ποτὲ ἄλλον παρόμοιον;

— Ὤ! βασιλεῦ, ἠξεύρω πολὺ καλὰ ὅτι ἡ Μεγαλειότης Σου εἶσαι μοναδικὸς εἰς τὸν κόσμον· διὰ τοῦτο δὲν θὰ ὑπηρετήσω πλέον κάνένα τῶν βασιλέων τῆς γῆς, καὶ δὲν θὰ ἔχω ἄλλον κύριον παρὰ τὸν ἑαυτόν μου.

— Μοῦ τὸ λέγεις;

— Τὸ ὀμνύω εἰς τὴν Μεγαλειότητά Σου.

— Κρατῶ τὸν λόγον σου τοῦτον, κύριε.

Ὁ Ἀρτανιὰν ἐπροσκύνησε.

— Καὶ ἠξεύρεις ὅτι ἔχω καλὸν μνημονικὸν, ἠκολούθησεν ὁ βασιλεύς.

— Ναὶ, βασιλεῦ· καὶ μολαταῦτα ἐπιθυμῶ, τὴν ὥραν ταύτην, τὸ μνημονικὸν αὐτὸ νὰ ἔλειπεν ἀπὸ τὴν Μεγαλειότητά Σου, ὥστε νὰ λησμονήσῃς τὰς ἐλεεινότητας ὅσας ἠναγκάσθην νὰ ἐκθέσω ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν σου. Ἡ Μεγαλειότης Σου εἶσαι τόσον ὑπεράνω τῶν πτωχῶν καὶ τῶν μικρῶν, ὥστε τὸ ἐλπίζω.

— Ἡ μεγαλειότης μου, κύριε, θὰ κάμῃ καθὼς ὁ ἥλιος, ὅστις βλέπει τὰ πάντα, μεγάλους καὶ μικροὺς, πλουσίους καὶ δυστυχεῖς, καὶ δίδει εἰς τούτους τὴν λάμψιν, εἰς ἐκείνους τὴν θερμότητα, καὶ εἰς ὅλους τὴν ζωήν. Ὑγίαινε, κύριε Ἀρτανιάν· ὑγίαινε, εἶσαι ἐλεύθερος.

Καὶ ὁ βασιλεὺς, μὲ λυγμὸν βραχνὸν ὅστις ἐχάθη εἰς τὸν λάρυγγά του, ἐπέρασε ταχέως εἰς τὸ πλησιόχωρον δωμάτιον.

Ὁ Ἀρτανιὰν ἔλαβε τὸν πῖλόν του ἀπὸ τὴν τράπεζαν εἰς τὴν ὁποίαν τὸν εἶχε ῥίψει, καὶ ἐξῆλθε.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ.

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 20 Αὐγούστου.

Ὅταν, πρὸ τρισχιλίων σχεδὸν ἐτῶν, πρῶτος τῶν ἀνθρώπων, ὁ Ἡσίοδος ἔγραψεν *Ἔργα καὶ Ἡμέραι*, ηὔχετο νὰ μὴν ἦτο γεγεννημένος κατὰ τὸ πέμπτον ἐκεῖνο γένος, τὸ *σιδήρεον*, ἀλλ' ἢ πρότερον ἀποθάνῃ ἢ ἔπειτα νὰ γεννηθῇ ... Τοσαύτης ἔγεμε πικρίας ἡ καρδία τοῦ ποιητοῦ διὰ τὰς κακίας καὶ τὴν διαφθορὰν τῶν νεογνῶν εἰσέτι κοινωνιῶν τῆς ἐποχῆς του.

Πολλοὶ ἔκτοτε παρῆλθον αἰῶνες καὶ πολλὰς ἔλαβεν ἡ ἀνθρωπότης μεταβολὰς, μόνον δὲ τὸ ἦθος τοῦ ἀνθρώπου ἔμεινεν ἀμετάβολον.

Ἀλλὰ διαδεχόμεναι ἑκατονταετηρίδες ἑκατονταετηρίδας καὶ ἡμέραι ἡμέρας εἰς τὸν ἀτελεύτητον καὶ παλίνστροφον κύκλον τοῦ χρόνου, φέρουσιν ἄλλαι ἄλλα τῶν ἀνθρώπων τὰ ἔργα.

Ἄλλοι καιροὶ, καὶ ἄλλα ἤθη, ἄλλαι ἀνάγκαι, καὶ ἄλλαι ἰδέαι!

Τότε διὰ τὴν ἁρπαγὴν μιᾶς γυναικὸς εὐκόμου ὡπλίζετο ὅλη ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ ὅπως ἐκδικήσῃ τὴν ὕβριν· τώρα αἱ εὐκομώτεραι καὶ ἂν ἁρπάζωνται καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, κανεὶς δὲν πορθεῖ δι' αὐτὸ τὴν Τρωάδα. Τότε εἴκοσι μακρὰ ἔτη ἡ σώφρων Πηνελόπη ὕφαινε τὸν ἱστόν της, πιστὴ εἰς τὴν μνήμην τοῦ συζύγου της. Τώρα, δυστυχῶς . . . . τοὺς ἱστοὺς ὁ ἀτμὸς τοὺς ὑφαίνει. Τότε ὁ *Ἡσίοδος* ἔγραφε τὰ *ἔργα* καὶ *ἡμέρας*, ἐμβάπτων τὸν κάλαμόν του εἰς οὐρανίας ἐμπνεύσεις. Σήμερον *ἡμεῖς* ἐπεχειρήσαμεν νὰ τὰ γράψωμεν, καὶ πολλάκις θέλομεν ἀναγκασθῆ νὰ ἐμβάψωμεν τὸν ἐδικόν μας εἰς τὸν βόρβορον τῶν τριόδων. Ἄλλοι καιροὶ, ἄλλα ἤθη. Ὁ ἄνθρωπος ὅλων τῶν ἡμερῶν ὁμοιάζει, ἀλλὰ τὰ *ἔργα* διαφέρουσι κατὰ τὰς *ἡμέρας*. Καὶ τοσοῦτον διαφέρουσιν, ὥστε ἡμεῖς, ἀρχόμενοι τῶν *ἔργων* καὶ *ἡμερῶν* μας, δὲν εὐχόμεθα, ὡς ὁ Ἀσκραῖος, νὰ ἐζῶμεν εἰς ἄλλην γενεάν. Ἡ παροῦσα μᾶς φαίνεται διὰ τὴν πρόθεσίν μας ἡ θαυμασιωτέρα πασῶν.

Ἂν καὶ ὁ αἰών μας εἶναι ὑπὸ τὴν μίαν μορφὴν του ὁ σιδηροῦς τοῦ Ἡσιόδου ἐκεῖνος, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἄλλην εἶναι αἰὼν χρυσοῦς, αἰὼν τῶν παραδόξων ἔργων καὶ τῶν μεγάλων ἰδεῶν.

Εἰς τὰ *ἔργα* ταῦτα καὶ τὰς *ἡμέρας* ἃς μὴ περιμένῃ ὁ ἀναγνώστης, οὔτε ἐποποιΐαν τῶν κακῶν τῆς ἐποχῆς ἡμῶν, οὔτε δογματικὰ ἀποφθέγματα καὶ διδαγὰς πρὸς τοὺς συγχρόνους. Καλλειδοσκόπιον εὔστροφον, θέλουσιν αὐτὰ παριστᾷ τὰς παμποικίλους μορφὰς καὶ τὰ παμποίκιλλα χρώματα ὅσα ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐπιφαίνονται καὶ ἅμα ἐξαλείφονται, συνέχονται καὶ ἀντιδιώκονται εἰς τὸν ἀειμετάβολον τῆς κοινωνίας ὁρίζοντα· θέλουσι χαρακτηρίζει τὰς παρερχομένας *ἡμέρας* διὰ τῶν *ἔργων*, ἅ τινα τὰς ἐγγράφουσιν εἰς τὸ μητρῷον τῆς ἱστορίας.

Εἰς τῆς πολιτικῆς τὰ χώματα θέλομεν ἐκδράμει. Ἀλλ' ἡ πολιτικὴ ἔχει ἀκάνθας, καὶ τὰ ῥόδα της δὲν ἀξίζουν τὰς ἀμιγάς. Διὰ τοῦτο ἀκροθιγῶς καὶ περισμένως μόνον καὶ ἐδῶ θέλομεν ἅπτεσθαι αὐτῆς, ἐπὶ μὲν τῶν ἀμφισβητουμένων ἴσην κρατοῦντες τὴν πλάστιγγα, περιληπτικῶς δὲ μόνον ἀναφέροντες τὸ τελευταῖον τῶν ἀπανταχοῦ συμβεβηκότων ἀποτέλεσμα. Ἐκτὸς δὲ τούτου θέλομεν τηλεσκοπεῖ ὁσάκις ἐνδέχεται καὶ τὸν ἰδιωτικὸν, τὸν ἠθικὸν, τὸν φιλολογικὸν βίον τῶν κοινωνιῶν.

Εἰς τὰς ἀρχὰς ἀκόμη τοῦ πολυκυμάντου τούτου ἐνιαυτοῦ ἡ κοινωνικὴ τῆς Εὐρώπης τάξις ἐφαίνετο ὡς ἐπ' ἀσείστου ἐνιδρυμένη πέτρου. Τίς ῥάβδος ἐπάταξε τὸν βράχον καὶ διεῤῥύη ὡς ὕδωρ; Οὐδ' ἐλαχίστη πνοὴ ἐρίτιδου τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τρεῖς δεκαετηρίδας περίπου. Ἡ ὑλικὴ εὐημερία ἔῤῥεεν ἄφθονος καὶ εὐχείμων, καὶ ἐδίωκε τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας τὸν ἐργάτην τροχὸν, καὶ ἐξέβραζε πακτώλια ψίγματα, μεταβάλλοντα εἰς χρυσῆν τὴν ὄψιν τῆς γῆς, ὅταν αἰφνιδίως κατὰ φεβρουάριον ἐξεῤῥάγη ἐν Γαλλίᾳ ἡ χειμερινὴ καταιγίς.

Διὰ μιᾶς θολοῦται ἅπας τῆς Εὐρώπης ὁ οὐρανός. Ὁ κεραυνὸς τῆς Γαλλίας ἐνσκήπτει εἰς τὴν Ἰταλίαν, πυρπολεῖ τὴν Αὐστρίαν, ἀναστατοῖ τὴν Προυσίαν, ἐξεγείρει τὴν Γερμανίαν. Τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας, ἡ καιομένη βάτος τῆς δημοκρατίας, ἐκ τῆς γαλλικῆς ῥίζης ἐξέπεμψε πανταχοῦ παραφυάδας τὰ συνταγματικὰ πολιτεύματα, περιέστεψε καὶ αὐτὴν τὴν παπικὴν τιάραν μὲ ἀρχαΐζουσαν ῥωμαϊκὴν δάφνην, καὶ μετεφυτεύθη εἰς Λομβαρδίαν καὶ Βενετίαν εἰς δενδρύλλια ἀνθηρὰ ἀλλ' ὠκύμορα. Ὡραῖα τὰ ἄνθη καὶ πλατέα τὰ φύλλα τοῦ οὐρανομήκους δένδρου! Ἀλλὰ φεῦ! αἱ ῥίζαι του ... αἱ ῥίζαι του μὲ αἷμα ποτίζονται. Δύω πλατεῖς, δύω ἀπαίσιοι ῥύακες τὸ ἔθρεψαν εἰς Παρίσια κατὰ τὸν Μάϊον καὶ κατὰ τὸν Ἰούνιον, καὶ τῶν καρπῶν του γευτάμενος ἐξεμάνη καὶ ἀφηνίασεν ὁ λαός. Τίς δὲ φωνὴ ὑψώθη νὰ εἰπῇ εἰς τὸ ἄγριον κῦμα τῆς ἐπαναστάσεως τὸ *μὴ περαιτέρω*; Τίς ἐπεχείρησε νὰ κατευνάσῃ τὸν μαινόμενον ὄχλον; Ἰοῦ ποιητοῦ τὸ πνεῦμα ἐπιφερόμενον ἐπὶ τὴν τρικυμίαν ἐδάμασε τὸν λυσσώδη θυμόν της. Τοῦ Δαυὶδ ἡ κιθάρα ἐμάλαξε τὴν ψυχὴν τοῦ Σαοὺλ. Ἀλλ' ἡ μαγεία τοῦ πνεύματος ἐπὶ τῆς ὕλης ἐπὶ πολὺ δὲν διήρκεσεν· ἡ πεῖνα καὶ ἡ ῥαδιουργία ἀνεῤῥίπισαν πάλιν τὸν αἱματώδη παροξυσμὸν, καὶ ἐκ τοῦ δυσωδεστάτου βορβόρου τῶν Παρισινῶν λεωφόρων ἀνέκυψε τὸ πονηρὸν τέρας τῆς *κοινοκτημοσύνης*, προσπτύον εἰς τὴν κοινωνίαν τὸ βλάσφημον ἀξίωμα ὅτι *ὁ Θεὸς εἶναι τὸ κακὸν*, καὶ ἐγχαράττον εἰς τὴν σημαίαν του τὴν λῃστρικὴν ῥῆσιν, ὅτι *ἡ ἰδιοκτησία εἶναι κλοπή*. Τὸ τέρας ἐχρειάσθη Ἡρακλῆς νὰ πατάξῃ, καὶ εὑρέθη ὁ Καβαινιάκ. Ἀδηλοι καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ τρίβοι τῆς ἐλευθερίας. Δυσφορεῖ πρὸς τὸν συνταγματικὸν ἡγεμόνα, καὶ ἐνθρονίζει δικτάτορα! Ἡ τρίχρους σημαία τὴν ἐνοχλεῖ, καὶ ἐγείρει τὴν ἐρυθρᾶν τῆς πολικορκίας. Ἀλλ' οὐδεὶς φθόνος! Υἱός της ἦτον ὁ Καίσαρ, υἱός της ὁ Ναπολέων!

Ὁ σεισμὸς δὲ τῆς Εὐρώπης, ἂν δὲν ἐκλόνισε τὴν γηραιὰν ἀνατολὴν, ἐστέρησεν ὅμως τοὺς χρυσορόας της ποταμοὺς, τὸ ἐμπόριον, τὴν ἀνταλλαγὴν, τὴν παραγωγήν της.

Συχρόνως δὲ ἅπασα ἡ Εὐρώπη πτύσσει καὶ περιβλέπεται ἔντρομος, διότι, ὡς νέφος σκοτεινὸν καὶ πελώριον, ἐπικρέμαται ἐπ' αὐτῆς ὁ γενικὸς πόλεμος. Ἀλλὰ τὸν πανταχόθεν καταῤῥέοντα κόσμον δύω χεῖρες ὑψώθησαν καὶ συνδεθεῖσαι εἰς ἰσχυρὰν ἕνωσιν, τὸν ὑπεστήριξαν. Ἡ Γαλλία καὶ Ἀγγλία συνεφώνησαν νὰ διατηρήσωσι τὴν εἰρήνην. «Εἶναι συμφέρον τῆς Ἀγγλίας, ὡς καὶ τῆς Γαλλίας, εἶπεν ὁ λόρδος Πάλμερστων ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς 15 αὐγούστου τῆς Βουλῆς τῶν κοινοτήτων, νὰ ἐμποδίσωσι τοὺς μερικοὺς πολέμους τοῦ νὰ καταντήσωσιν εἰς γενικὸν πόλεμον.» Εἴθε ἡ ὁμόνοια τῶν δύω τούτων προμάχων νὰ γίνῃ σύνθημα γενικῆς εἰρηνεύσεως· εἴθε ν' ἀναδύσῃ ἡ Ἰταλία ἐκ τῆς κολυμβήθρας τῶν αἱμάτων ὅπου μάτην ἐβυθίσθη ὅπως ἁλιεύσῃ τῆς Λομβαρδίας τὸν ἐθνισμὸν, καὶ εἴθε νὰ κλείσῃ τοῦ ὑπερβορείου Ἰανοῦ ὁ ναὸς, ὃν ἠνέῳξεν ἡ Σλεσβίκη, ἀμφισβητοῦσα ὑπὸ

τῆς Πρωσσίας τὴν αἰγίδα τὴν γερμανικότητά της ἐναντίον τῆς Δανίας, τῆς πρὶν κυριάρχου της.

Τί δ' ἐγίνετο ἐπὶ τῶν ἀναστατώσεων τούτων ὁ γίγας τῆς Ἄρκτου; Ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τετάρτου σχεδὸν τῆς ὑδρογείου ἐκτείνων τὰ παγετώδη του μέλη, καὶ ἀπὸ νότου εἰς βορρᾶν παρατάττων στρατὸν 600,000 ἀνδρῶν, μένει ἀτάραχος καὶ σιωπηλὸς θεωρὸς τῶν συμβαινόντων.

« Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς τῶν συμβάντων, λέγει » τελευταία τις διακοίνωσις τοῦ κόμητος Νεσελρώδ » πρὸς τὰς Γερμανικὰς ἀρχὰς, τῶν συμβάντων, τὰ » ὁποῖα ἀνέτρεψαν τὸ κέντρον τῆς Εὐρώπης, ὁ Αὐτο- » κράτωρ προέθετο νὰ μὴν ἐπεμβῇ κατ' οὐδένα τρόπον » εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις τῶν τόπων, οἵτινες » ἤθελαν νὰ μεταῤῥυθμίσωσι τὸ πολίτευμά των, νὰ » ἀφήσῃ τοὺς λαοὺς ἐντελῶς ἐλευθέρους νὰ ἐπιχει- » ρήσωσι τὰ πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ δοκίμιά των, » καὶ νὰ μὴ προσβάλῃ κἀνὲν κράτος, τὸ ὁποῖον δὲν » ἤθελε προσβάλει αὐτόν ... »

Τοῦτο εἶπε καὶ τοῦτο ἔπραξεν ἡ Ῥωσσία, καὶ ἂν τὰ στρατεύματά της ἐπέρασαν εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν, τὴν πρᾶξιν ταύτην δικαιολογεῖ ἄλλη διακοίνωσις τοῦ Αὐτοκράτορος, λέγουσα, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι αὐθαίρετός τις καὶ ἀντιβαίνουσα εἰς τὸ δίκαιον τῶν ἐθνῶν ἐπέμβασις, ἀλλὰ παραχωρουμένη ὑπὸ ῥητῶν συνθηκῶν μετὰ τῆς Τουρκίας, καὶ γενομένη ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης. Καὶ ἡ μὲν Τουρκία φαίνεται εὐδιάθετος ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ κίνημα τῶν Δακῶν· ἀλλ' ἐπίσης φαίνονται καὶ τὰ ῥηθέντα στρατεύματα εὐδιάθετα νὰ διαμείνωσι ἐντεῦθεν τοῦ Προύτου. Ὡς τὸ ἀνατολικὸν οὕτω καὶ τὸ δυτικὸν τῆς Εὐρώπης πέρας δὲν συνεκινήθη ἀπὸ τὸν ἐν τῷ κέντρῳ βρασμόν. Εἰς Ἱσπανίαν καὶ Πορτογαλλίαν τὸ αὐθαίρετον τῶν ὑπουργῶν καὶ ἡ καμαρίλλα διέπουσι κατ' ἀρέσκειαν τὸν τόπον.

Καὶ ἡ Ἀγγλία ἐδέχθη τινὰς ψεκάδας τοῦ γειτονός της κατακλυσμοῦ. Ἅπαξ ἀνέστησαν ἐν αὐτῇ οἱ κοινοκτημονισταὶ, *χαρτισταὶ* λεγόμενοι. Ἀλλ' ὁ πατριωτισμὸς εἶναι μέγας, καὶ ἰσχυρὸν τὸ αἴσθημα τῆς ἰδίας συντηρήσεως ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἐν ἡμισείᾳ ὥρᾳ διακόσιαι χιλιάδες κλητήρων ἐθελοντῶν ἀπέδειξαν εἰς τοὺς χαρτιστὰς ὅτι πρὸς κέντρα λακτίζουσι. Μετ' ὀλίγον ἤρχισε νὰ ὑλακτῇ ὁ κέρβερος τῆς πείνης ἐν Ἰρλανδίᾳ. Ἀντὶ νὰ τῷ κλείσωσι τὸ στόμα μὲ πλακούντια, ἐδέσμευσαν τοὺς πόδας του μὲ ἀλύσεις. Τὴν σήμερον ἡ Ἀγγλία εἶναι τὸ καταφύγιον καὶ ὁ τόπος συναγωγῆς ὅλων τῶν ἐκπεπτωκότων πολιτικῶν ἀνδρῶν, καὶ εἰς Λονδῖνον ὁ Γιζὼ συντάττει ἐφημερίδα καὶ τὴν ἀναγινώσκει ὁ Μετερνῖχος.

Τῆς συνοδίας τῶν ἐπαναστάσεων ἰσχνὸν καὶ ἄσαρκον τέρας, περιέρχεται τὴν Εὐρώπην ἡ ἀχρὴ ματία. Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπτώχευσεν ὁ ἄλλοτε περίβλεπτος, βαθύπλουτος καὶ ἱστορικὸς οἶκος τοῦ δουκὸς τοῦ Βούκιγγαμ. Τὰ ὑπάρχοντα τοῦ ἀρχαιοτάτου τούτου οἴκου ἐξετέθησαν εἰς δημοπρασίαν, ἕνεκα τῶν πολλῶν χρεῶν του· 60,000 ὀγγίαι χρυσοῦ εἰς διάφορα σκεύη, καὶ ὡς δώδεκα τράπεζαι μὲ διάφορα πολύτιμα ἀντικείμενα, ἐξ ὧν καί τινα δῶρα βασιλέων, βιβλία, χειρόγραφα, εἰκόνες περφήμων ζωγράφων, ἐν ἑνὶ πᾶν ὅ,τι, ὡς λέγει τις ἐφημερὶς, δύναται νὰ παρουσιάσῃ τὴν πτῶσιν ἑνὸς ἔθνους ἢ ἑνὸς θρόνου ἦσαν ἐκεῖ ἐκτεθειμένα!

Ἀλλ' ὁ πρωτότοκος καὶ θαυμαστότερος υἱὸς τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως εἶναι ὁ πολύκροτος Παγγερμανισμὸς, ἡ μεγάλη καὶ φυσικὴ ἐκείνη ἰδέα τῆς συνενώσεως τῶν μελῶν εἰς ἓν σῶμα, τῶν ὁμαίμων καὶ ὁμοφύλων εἰς ἓν ἔθνος, ἡ προτιθεμένη ν' ἀναδείξῃ τὴν Γερμανίαν ἀντισήκωμα καὶ μοχλὸν τῶν μεγίστων ἐθνῶν τῆς γῆς· ἰδέα ἣν ἠσπάσθησαν ἐνθουσιωδῶς μὲν τὰ καθολικὰ κράτη τῆς Γερμανίας, ψυχρότερον δέ πως τὰ διαμαρτυρούμενα, διὰ τὸν λόγον ὅτι κατεβίβαζεν ἀπὸ τὴν κορυφὴν τῆς κοινωνικῆς πυραμίδος τὴν Πρωσσίαν, καὶ ἀνεβίβαζεν εἰς αὐτὴν, τὴν κοινὴν πατρίδα. Ἀλλ' ὅπως ἡ ἰδέα αὕτη λάβῃ ἄσειστα τὰ θεμέλια, προοιμίασεν ἰσοπεδώσασα τὸ γερμανικὸν ἔδαφος διὰ τῆς στάθμης τοῦ συντάγματος, ὥστε ὁ Ἀγγλογαλλικὸς χάρτης ἀπεσόβησε καὶ αὐτῆς τῆς Βιέννης τὸν Μετερνῖχον, καὶ προσωρινῶς ἀκόμη αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα. Ἀλλ' αἱ ὠδῖνες τοῦ τοκετοῦ ὡς φαίνεται κατηυνάσθησαν, καὶ εἰρηνεύει ἡ Γερμανία σήμερον, καὶ πληροῦται μεγάλων καὶ γενναίων ἐλπίδων, καὶ ἐστηρίχθησαν αὖθις οἱ θρόνοι της, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἐπανελθὼν εἰς Βιέννην ὑπεδέχθη μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Ὑπεράνω ὅμως ὅλων τῶν θρόνων ὑψοῦται τῆς ἑνότητος ἡ ἰδέα, καὶ ὑπεράνω ὅλων τῶν βασιλέων, ὁ ἐπίσημος παραστάτης αὐτῆς, ὁ ἀρχιδοὺξ Ἰωάννης, ἐπίτροπος τοῦ Γερμανικοῦ Βασιλείου ὑπὸ τῆς ἐν Φραγκοφόρτῃ ἐθνοσυνελεύσεως ἐκλεχθείς.

Ὁ ἀρχιδοὺξ οὗτος Ἰωάννης, γεννηθεὶς ἐν 1782, εἶναι ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου καὶ θεῖος τοῦ ἤδη ἡγεμονεύοντος. Δέκα ὀκτὼ ἐτῶν ἦτον, ὅταν διωρίσθη ἀρχιστράτηγος· ἀλλὰ κατὰ τῶν Γάλλων δὲν ὑπῆρξε πάντοτε εὐτυχής. Ἡ Γερμανία ὅμως ἠγάπησε πάντοτε τὸν ἀφελῆ τρόπον του, τὴν φιλοσοφικὴν διαίτάν του, τὰ φιλελεύθερά του φρονήματα. Ἐπειδὴ δ' ἀπεστρέφετο ἐκ πεποιθήσεως τὴν πολιτικὴν τοῦ Μετερνίχου καὶ ἦν ἐξ αἰσθήματος ἐχθρὸς τοῦ αὐλικοῦ ἰησουϊτισμοῦ, ὑπεβλέπετο ἀπὸ τὴν αὐλὴν, καὶ ἀπεφάσισε νὰ ζήσῃ μὲ τὴν φύσιν εἰς τὴν ἔπαυλιν του τὴν ἐν Στειρίᾳ, καλλιεργῶν τοὺς ἀγροὺς, σπουδάζων τῆς γῆς τὰς βοτάνας, τὸ κυνήγιον ἔχων διασκέδασιν, καὶ τέρψιν ἔχων τὴν εὐποιΐαν πρὸς τοὺς ὁμοίους του.

Εἰς ἀπῳκισμένον καὶ σχεδὸν ἔρημον μέρος τῶν ὀρέων τῆς Στειρίας ὑπῆρχε σταθμὸς ταχυδρομικός. Ἐν θερεινῇ ἡμέρᾳ, καθ' ἣν ὥραν ὅλοι οἱ ὑπηρέται ἐλείπον εἰς τὸν ἀγρὸν, ἅμαξα συρομένη ἀπὸ τέσσαρας ἵππους ἤρχετο δρομαία πρὸς τὸν σταθμόν. Ἀλλ' εἰς τὴν οἰκίαν ἦν μόνος ὁ ἐπιστάτης, γέρων ἀσθενὴς, καὶ ἡ θυγάτηρ του, ὡραία καὶ εὔρωστος κόρη τῶν ἀλπικῶν κοιλάδων. Ἀναγνωρίσας τὴν προχωροῦσαν ἅμαξαν, ὁ γέρων ἔντρομος κραυγάζει·

— Ὁ ἀρχιδοὺξ Ἰωάννης! ὁ ἀρχιδοὺξ Ἰωάννης! καὶ ὅλα μου τὰ παιδία εἶναι ἔξω!

— Ὁ ἀρχιδοὺξ! ἐπεφώνησεν ἡ κόρη. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ περιμένῃ; Μεῖνε ἥσυχος, πάτερ. Ἐγὼ θέλω ἡνιοχήσει τὴν ἅμαξάν του.

Καὶ ὡς ἀστραπὴ εἰσέρχεται εἰς τὸ δωμάτιόν της, μετενδύεται ὡραῖον φόρεμα ἁμαξηλάτου, ἐν ᾧ ὁ πατήρ της μὲ τρέμουσαν χεῖρα ἤλλαζε τοὺς ἵππους,

ἔρχεται, ἁρπάζει τὰς ἡνίας καὶ τὴν μάστιγα, καὶ ἐλαύνει θαρραλέως τὴν ἅμαξαν τοῦ ἀρχιδουκός.

Τὰ βλέμματα τοῦ βασιλόπαιδος προσηλώθησαν ταχέως ἐπὶ τοῦ κομψοῦ ἁμαξηλάτου. Ἡ καλλονή του ἐξέπληξε τὸν ἡγεμόνα, ὅστις ἐμάντευσε τὴν ἀλήθειαν, ἅμα ἡ νέα ὁμιλήσασα μετ' αὐτοῦ ἐπρόδωκεν ἑαυτὴν διὰ τῆς γλυκύτητος τῆς φωνῆς της.

— Ἀλλὰ σὺ εἶσαι κόρη, τῇ λέγει ὁ ἀρχιδούξ.

Κ' ἐκείνη ἔντρομος ἀπακρίνεται τραυλίζουσα·

— Δὲν ἦτον κανεὶς εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ πατρός μου, ὅτε ἤλθατε, καὶ ἡ Γ. Γ. δὲν ἔπρεπε νὰ περιμείνῃ ...

Ἐθαύμασεν ὁ ἀρχιδούξ καὶ τὴν παρρησίαν καὶ τὴν ὡραιότητα τῆς κόρης, καὶ ὅταν ἔμελλον ν' ἀποχωρισθῶσιν, εἶπε πρὸς αὐτήν·

— Ἐπειδὴ ἐξ αἰτίας μου μετεβλήθης εἰς ἄνδρα, εἶναι δίκαιον νὰ σὲ κάμω πάλιν γυναῖκα.

Καὶ μετ' οὐ πολὺ ἡ κόρη ἐκείνη τῶν ὀρέων ἔγεινεν ἀρχιδούκισσα τῆς Αὐστρίας, καὶ τὴν σήμερον εἶναι βασίλισσα τῶν βασιλέων καὶ αὐτοκρατόρισσα τῶν αὐτοκρατόρων.

Φαίνεται, ὅτι ὅλων τῶν ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας ὁ ἀρχιδούξ Ἰωάννης πρῶτος ἠχθη ὑπὲρ τῆς Γερμανικῆς ἑνότητος, προπιὼν δημοσίᾳ εἴς τι ἐν Πολωνίᾳ συμπόσιον τὴν ἑξῆς πρόποσιν· «Μὴ πλέον Αὐστρίαν, μὴ πλέον Πρωσσίαν, ἀλλὰ μίαν Γερμανίαν ἰσχυρὰν καὶ ἡνωμένην·» δὲν προέβλεπε δὲ τότε ὅτι ἤθελε τὴν ἑνώσει ἐντὸς τῆς χειρός του. Τοιαῦτα τὰ κατὰ τὴν Εὐρώπην. Κατ' ἀρχὰς ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου. Ἀλλὰ πνεῦμα ἐλευθερίας ἐπεφέρετο ἐπάνω αὐτῆς, καὶ τέλος ἐγένετο ἢ κἂν ἤχισε γινόμενον φῶς.

Εἶδας ὅταν ἀναβράσῃ λέβης μηχανῆς ἀτμοκινήτου καὶ γίνῃ ὑπερχειλής; Ὁ λέβης ῥήγνυται αἰφνιδίως, καὶ πάντα τὰ μέλη τῆς μηχανῆς ἐκείνης, τὰ τόσον σοφῶς συνηρμολογημένα, ὥστε ἐφαίνοντο ἀκατάσχετα καὶ κινούμενα ἀπὸ ψυχὴν ζῶσαν, ὅλα διαλύονται, ὅλα σφενδονίζονται εἰς τὴν ἔκτασιν, ἄμορφοι καὶ ἄσκοποι ὄγγοι. Οὕτω καὶ ἡ Εὐρώπη. Διεῤῥάγη ὁ πολιτικός της ὀργανισμός, καὶ τὰ κοινωνικά της στοιχεῖα διελύθησαν καὶ συνεχίσθησαν εἰς ἄμορφον χάος. Ἰδοὺ παράδειγμα. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν κρατὸς μυριοπληθὲς κατεκάλυψε καὶ διήρχετο ἀπειλητικῶς μὲ ἀναπεταμένας σημαίας, τὰς ὁδοὺς τῆς Γαλλικῆς πρωτευούσης. Ὁ στρατὸς οὗτος ἦν οὐχὶ ἀνδρῶν, ἀλλὰ γυναικῶν, καὶ τὰ Παρίσια ἐπὶ μίαν στιγμὴν ὡμοίαζον τὰς Ἀθήνας, ὅταν ἐπῆλθε κατ' αὐτῶν ὁ συγάνωρ τῶν Ἀμαζόνων κρατός. Τί ἤθελεν ἡ γυναικεῖα αὕτη ἀγέλη; Συνετάραξέ τις τοὺς ἀτράκτους της, ἢ τῇ ἔκλεψε τὰς βελόνας της; Ὄχι· ἤρχετο νὰ ἐπικαλεσθῇ καὶ αὐτὴ τὴν πολύκροτον ἐκείνην ἰσότητα καὶ ἰσονομίαν.

Πῶς; ἔλεγον αἱ *ῥητορίδες* των εἰς τὸ Κλοὺβ,— διότι καὶ Κλοὺβ ἐσύστησαν αἱ καλαὶ κἀγαθαί, τοὺς Ῥωβεσπιέρους πηθικίζουσαι καὶ τοὺς Βαρβέτους. Πῶς! ὁ ἁπλοῦς στρατιώτης, ὁ ὑπηρέτης μας, ὁ ἱπποκόμος μας, ὁ μάγειρός μας ἀπολαμβάνουσιν ὅλα τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου, καὶ ἡμεῖς, τῆς πλάσεως τὰ κοσμήματα, ἡμεῖς αἱ μητέρες τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, θέλομεν εἶσθαι αἱ αἰώνιοι δοῦλαι, αἱ αἰώνιοι *Παριαὶ* τῆς κοινωνίας. Οἱ ἄνδρες μᾶς κατέκλεισαν εἰς τὸν γυναικωνίτην, διότι ἦσαν ἰσχυρότεροί μας. Ἀλλὰ παρῆλθεν ὁ καιρὸς τῆς δυνάμεως. Τὴν σήμερον ἄρχει ἡ ἰσότης· καιρὸς καὶ ἡμεῖς νὰ τοὺς κατακλείσωμεν. Ζήτω ἡ ἰσότης!

Ταῦτα ἔλεγεν ὁ θῆλυς στρατός. Νήπιαι! ὁ καιρὸς τῆς ἰσχύος ἤρχισεν ἀπὸ τὴν πρώτην ὥραν τῆς πλάσεως, καὶ θέλει λήξει εἰς τὴν τελευταίαν.

Οἱ ἄνδρες ἔφριξαν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, ὅταν ἤκουσαν ταῦτα τὰ διαβούλια τοῦ ὡραιοτέρου ἡμίσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ οἱ δειλοὶ ἐφοβήθησαν, μὴ οἱ ἄγγελοι ἐκεῖνοι ἐπαναστάντες ὡς ἄλλαι τινὲς λεγεῶνες σατανικαί, ἐκδιώξωσιν αὐτοὺς τοῦ πολιτικοῦ οὐρανοῦ των. Ἐν ὀνόματι λοιπὸν καὶ ἐν δικαιώματι τῆς δυνάμεώς των ἔκλεισαν τὸ Κλοὺβ καὶ ἐσκόρπισαν τὰς γυναῖκας.

Ἀλλ' αἱ γυναῖκες δὲν εἶναι χωρὶς λόγον θυγατέρες τῆς Εὔας, οὔτε εἶχον πρῶτον παιδαγωγὸν καὶ διδάσκαλον τὸν ὄφιν ἀνωφελῶς. Ἂν δὲν ἔχωσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν δύναμιν, ἐκεῖναι ἐξεύρουσι τί ἔχουσιν. Ἔχουσι τὸ ἐπαγωγόν, δι' οὗ δεσμεύουσι τοὺς ἄνδρας. Ἡττηθεῖσαι λοιπὸν ἐκ τοῦ συστάδην, ἠσπάσθησαν τὸ σύστημα τῆς πολιορκίας, καὶ ἐπενόησαν τὸ περὶ διαζυγίου ζήτημα .... Αἱ νέαι Δυσιστράται ἤρχισαν λοιπὸν τὸν πόλεμον πρὸς τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἀδάμ, ὅταν ὁ στρατηγὸς των Κρεμιὺ, ὁ ὑποβαλὼν εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν τὸ περὶ διαζυγίου νομοσχέδιον, πίπτει, καὶ τὸ νομοσχέδιον ἀπορρίπτεται. ....

Ἀλλ' ἐπισκοπεύσαντες τὴν Εὐρώπην ἅπασαν, δὲν εἶναι καιρὸς ἄραγε νὰ καθέσωμεν τὸ τηλεσκόπιον, καὶ τὸ μικροσκόπιον διὰ χειρῶν λαβόντες, νὰ ἰδῶμεν ὀλίγον καὶ τὰ παρὰ πόδας ἡμῶν;

Δεκαπέντε μόλις παρῆλθον ἔτη ἀφ' ὅτου κυρίως ἐγεννήθη ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία. Ἀκόμη δὲν ἔλαξεν ὁ χρόνος τῆς ὀδοντοφυΐας του, καὶ ὅμως τὸ νεογνὸν πόσην εὐφυΐαν δεικνύει! Πόσον φαίνεται εὔχαρι καὶ νοῆμον! Ἀγαθῇ τύχῃ! Ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις προοδοποιεῖ τὴν σωματικήν. Θέλει γίνει εὔρωστον καὶ ἀγχίνουν βρέφος, καὶ ἔνοχοι θέλουσιν εἶσθαι οἱ ἐπιτετραμμένοι τὴν ἠθικήν του ἀνατροφήν, ἂν τὸ ἀφήσωσι ν' αὐξήσῃ διεφθαρμένη νεάνις. Τὰ σπάργανά της, εἶναι ἀληθές, συνεῤῥάφησαν ὀλίγον ἐκ παντοίων ῥακίων. Εἶναι ψηφοθέτημα ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία παντοίων ὑλῶν καὶ παντοίων χρωμάτων· ἑκάστη οἰκογένεια, ἕκαστον ἄτομον ἔφερον εἰς αὐτῆς τὴν ὁμήγυριν τὰ ἤθη καὶ τὰς ἕξεις, καὶ τοὺς τρόπους καὶ τὰς ἰδέας των, ὡς εἰς ἐμπορικήν τινα πανήγυριν καθέκαστος κομίζει τὰ προϊόντα καὶ τὰ χειροτεχνήματα τοῦ μέρους, ὅθεν ἐκίνησεν.

Ἀλλὰ ταχέως ὁ εὔδιος καὶ ὡραῖος οὐρανὸς τῆς Ἑλλάδος συνεχώνευσε τὰ πάντα, τὰ ἐξελλήνισεν ὡς εἰπεῖν, καὶ τοῖς ἔδωκεν ἴδιον τύπον καὶ χαρακτῆρα, τὸν ἑλληνικόν. Οὕτω καὶ τὸ πάλαι ἡ Ἑλλὰς παρέλαβεν ἐκ βαρβάρων ἐθνῶν πολλὰ τοῦ πολιτισμοῦ της, τῶν ἐπιστημῶν, τῶν τεχνῶν, ἀλλ' ἐν βραχεῖ χρόνῳ μετέπλασεν αὐτὰ, καὶ τὰ περιέβαλε μὲ τὸν αἰώνιον ἐκεῖνον τύπον τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ τελείου, οὗ αὐτὴ μόνη φαίνεται ἔχουσα τὸ μυστήριον.

Αἱ Ἀθῆναι εἶναι, καθ' ἣν στιγμὴν γράφομεν, ἔρημοι. Οἱ Ἀχαιοὶ καὶ σήμερον ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ γέροντος Ὁμήρου φεύγουσι τὰ *κῆλα θεοῖο*, τὸν φθοροποιὸν

καύσωνα. Οἱ μὲν ἀπέρχονται εἰς τὴν τερπνὴν Κηφισίαν, τοῦ Ἡρώδου τὴν ἔπαυλιν, οἱ δὲ εἰς Αἴγιναν, ὅπου ὁ Πλάτων εἶχεν ἀγρόν, οἱ δὲ εἰς Καλαύριαν, ὅπου ὁ Δημοσθένης ἀπέθανεν. Τὰ πάντα ἀργοῦσι, καὶ ἡ πρωτεύουσά μας ὁμοιάζει ὡρολόγιον, τὸ ὁποῖον ἐλησμόνησέ τις νὰ ἐντείνῃ· μόναι δὲ αἱ βουλαί μας κοπιῶσαι ἐργάζονται, καὶ ἡ ὑπαλληλία, προσδεδεμένη εἰς τὰ γραφεῖά της, ὡς ὁ Προμηθεὺς ἐκεῖνος εἰς τὸν Καύκασον, ἐσθίει τὸν ἄρτον της ἐν ἱδρῶτι αὐτόχρημα τοῦ προσώπου της καὶ τοῦ ὅλου της σώματος.

Ἀλλ' ἐνῷ τὰ πάντα σχολάζουσιν, ἓν μόνον ἐγρηγορεῖ, ἡ σπουδαρχία· ὁ ἀκοίμητος οὗτος κόραξ κατατρώγει τὰ σπλάγχνα τοῦ ἔθνους καὶ ἐκκενώνει τὸ ταμεῖον. Ἅμα θέσις κενὴ ἀγγελθῇ, μύριοι περικάθηνται μνηστῆρες, ὅλοι ἀναμφισβήτητα δικαιώματα ἔχοντες, ὅλοι εἰδικὰς γνώσεις. Καὶ οἱ ὑπουργοί, νέαι Πηνελόπαι, ὑφαίνουσι καὶ διαλύουσι δι' αὐτοὺς ἀδιακόπως τὸν ἱστὸν τῆς ὑπηρεσίας, οὗ τὸ βεβαιότερον ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι ὁ ἱστὸς οὗτος ποτὲ δὲν ὑφαίνεται. Ποῦ ὁ Ὀδυσσεὺς νὰ πατάξῃ μίαν καὶ καλὴν τοὺς ἀχορτάγους αὐτοὺς μνηστῆρας; Ποῦ ὁ στομύλος Ὀδυσσεὺς νὰ τοῖς εἴπῃ· Πρὸς τί τὰ σκυλακεύματα ταῦτα περὶ τὰς θέσεις; Θέλετε τιμὴν, θέλετε πλοῦτον; ἰδοὺ τὸ ἐμπόριον, ἰδοὺ ἡ βιομηχανία· πρὸς αὐτὰ στραφῆτε, νὰ γίνητε ἄνθρωποι ἐξοχώτεροι τῶν ἐξοχωτάτων, καὶ πλουσιώτεροι τῶν πολυμισθοτάτων.

Ἡ Γαλλικὴ μεταπολίτευσις οὐδ' αὐτὴ δὲν ὑπῆρξε καθαρὰ σπουδαρχίας. Καὶ ἐκεῖ ἐπέπεσον αἱ ἀκρίδες. Ἀλλ' ἄλλοτε ὡς σύστασις ἐπροτείνετο ἡ πίστις πρὸς τὸν βασιλέα, σήμερον ἡ ἀφοσίωσις πρὸς τὴν δημοκρατίαν.

— Ἐγὼ, ἔλεγεν ὁ εἷς, δὲν εἶμαι δημοκράτης τῆς *ὑστεραίας*, εἶμαι τῆς *παραμονῆς*.

— Ἐγὼ τῆς προπαραμονῆς, ἔλεγεν ὁ ἄλλος.

— Ἀλλ' ἐγὼ, κύριε ὑπουργέ, εἶμαι ἐκ γενετῆς δημοκρατικός.

Ἀλλ' ἡ ἐθνοσυνέλευσις ἐψήφισεν, οὐδεὶς τῶν ἀντιπροσώπων νὰ συνιστᾷ, εἴτε ἐπισήμως, εἴτε πλαγίως εἰς δημοσίας θέσεις· φρόνιμος τῷ ὄντι ἐθνοσυνέλευσις!

Ὅταν λοιπὸν οἱ μὲν ὡς ἀσταθεῖς χελιδόνες φεύγουσιν εἰς δροσερώτερα κλίματα, οἱ δὲ κυλίονται εἰς τὰ τῶν ὑπουργείων προαύλια, ἐννοεῖται ὅτι παραμελοῦνται παντάπασι τὸ *Τίβολι* καὶ τὸ *Παυσίλυπον*, οἱ δύω συνήθεις περίπατοι· περπνοί, ἂν θέλετε, εἰς τὸ εἶδός των εἶναι, ἀλλὰ Ἠλύσια πεδία δὲν εἶναι, ἐκτὸς ὅτι πρὸς τὸ παρὸν εἶναι νεκροὶ ὡς ἐκεῖνα. Ὁ Ἰλισσὸς μας εἶναι ξηρὸς, ὁ Κηφισσός μας διακλαδεύεται εἰς τοὺς κήπους, ὅπου αἱ βάναυσοι τῶν κηπουρῶν χεῖρες τῷ ἀφαιροῦσι πᾶσαν του τὴν ποιητικότητα. Αἱ δὲ πεδιάδες ..... *πάντα σποδὸς, πάντα κόνις*. Καὶ ἐν μέσῳ τῶν κήπων τούτων καὶ τῶν πεδιάδων βλέπετε σπανίους τινὰς κατηφῶς περιπατοῦντας, ὥστε νομίζετε ὅτι περιέρχεσθε τοὺς φιλοσοφικοὺς περιπάτους τοῦ Πλάτωνος. Τοῦτο δὲ διότι ἐλλείπει τὸ καλὸν φύλλον, ἐλλείπουσι τὰ ἄνθη, ἐλλείποουσι αἱ ἀηδόνες τῶν Ἀθηνῶν. Περιμένουσι τὸ πρῶτον ἀνάκρουσμα τοῦχειμῶνος διὰ νὰ ἐπιστρέψωσιν.

Ἀλλὰ θέλετε ἐξάπαντος νὰ ἰδῆτε καὶ *καλὸν κόσμον*; ἔλθετε λοιπόν· ἀναβῆτε εἰς ἅμαξαν καὶ *ἄραντες εἰς Μουνυχίαν*, πορευθῆτε εἰς τοῦ ὡραίου τούτου κολπίσκου τὴν παραλίαν. Ἐκεῖ, ἂν εἶσθε τολμηροῦ χαρακτῆρος, ῥίψατε κλοπιμαῖον βλέμμα πρὸς τὰ κύματα, καὶ θέλετε ἰδῇ ἀναδυομένας ἐκ τοῦ ἀφροῦ τὰς Ἀφροδίτας τῆς πρωτευούσης, καὶ τὰς Ναϊάδας τοῦ Πειραιῶς. Καὶ ἂν σᾶς καταλάβῃ, ὡς τὸν Ἀπελλῆν, παροξυσμὸς ἐνθουσιασμοῦ, περιμείνατε στιγμὴν μίαν, καὶ θέλετε ἰδεῖ τὰς αὐτὰς ἐξερχομένας ἀπὸ τὰ ξύλινα κιβώτια τῶν λουτρῶν, κατ' οὐδὲν ἀναπολοῦντα τῆς ἀναδυομένης τὴν κόγχην, καὶ θέλετε τὰς ἰδεῖ ἐσφιγμένας εἰς στηθοδέσμας, καὶ ἐσκιασμένας μὲ πετάσσους δῆθεν τῶν Παρισσίων, καὶ ὁ παροξυσμός σας θέλει κοπάσει, καὶ θέλετε ἰδεῖ τὰς κόρας τῆς Ἀθηνᾶς, γαλλιζούσας τὸ σχῆμα καὶ τὸ βῆμα καὶ τὴν φωνὴν, καὶ θέλετε ἀκούσει τὴν μουσικὴν παιανίζουσαν τὰ τοῦ Βελλίνη καὶ Δονιζέττη, καὶ θέλετε γευθῆ παρατιθέμενα παγωτὰ, καὶ θέλετε λησμονήσει ὅτι δὲν εἶσθε εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Σηκουάνα, ὅτι ἐκεῖ που ἐπολέμησεν ὁ Θρασύβουλος, ὅτι εἰς τὸ πλευρόν σας κεῖται ὁ τάφος τοῦ Θεμιστοκλέους. Ἀλλ' ὅταν ἀναβῆτε εἰς τὸ ὑπερκείμενον ὕψωμα, καὶ ἐμπρός σας ἰδῆτε τὴν γλαυκὴν ἐκείνην, τὴν μειδιῶσαν θάλασσαν τοῦ Αἰγαίου εἰς δύω λιμένας ἔνθεν καὶ ἔνθεν, καὶ ἀναπνεύσητε τὴν διπλῆν αὔραν της, καὶ μακρόθεν θεωρήσητε τὰς ζωγραφικὰς νήσους ἐμβαπτομένας εἰς τοῦ δύοντος ἡλίου τὴν τελευταίαν ἀκτῖνα, καὶ ἐμπρός σας ἰδῆτε τὸν ποικίλον αὐτὸν ὅμιλον τῶν γυναικῶν, ὧν τὰ κράσπεδα φιλοῦνται ἀπὸ τὸ μαλακὸν κῦμα, ὧν τὸ σύνολον ὁμοιάζει λαμπρὰν ἀνθοδέσμην ἐντὸς χρυσοῦ κυπέλλου, τότε ἐνθυμεῖσθε πάλιν ὅτι εἶσθε εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ βλέπετε, σᾶς προτρέπομεν, τὴν ἀνθοδέσμην μακρόθεν· ἡμεῖς προχθὲς τὴν ἐπλησιάσαμεν, καὶ εὕρομεν . . . ἓν μόνον κρῖνον καὶ δύο ῥόδα . . .

Γενομένου δὲ λόγου περὶ περιπάτων, ἔγκαιρον νομίζομεν νὰ εἰπῶμεν ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ συρμοῦ.

Ἀλλὰ τί νὰ εἰπῶμεν περὶ συρμοῦ . . . Ὁ συρμὸς ἀπαιτεῖ ἀνάπτυξιν βιομηχανίας, πρόοδον ἐμπορίου, κίνησιν ἄπειρον κεφαλαίων, δηλαδὴ πλουσίους ἐνασχολουμένους πῶς νὰ ἐξοδεύσωσι τὰ ἄπειρα πλούτη των, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀναπαύσεων καὶ τῶν ἡδονῶν, βιομηχάνους ἐνησχολουμένους ἐπίσης πῶς νὰ ἐπισύρωσιν εἰς ἑαυτοὺς μέρος τοῦ πλούτου τούτου, καὶ μεταχειριζομένους τὸ πνεῦμα, τὰς γνώσεις, ὅλας των τὰς διανοητικὰς δυνάμεις εἰς τὸ νὰ ἐπινοήσωσι μέσα διασκεδάσεως, μέσα εὐχαριστήσεως, μέσα ἡδονῶν, προκαλοῦντες τὴν κυκλοφορίαν τῶν χρημάτων. Ἀπαιτεῖ πρὸ πάντων μόνιμον καὶ ἑδραίαν κατάστασιν πραγμάτων. Ὅθεν μὴ συμβιβαζόμενος μὲ τὰς δημοκρατικὰς ἀνωμαλίας ὁ συρμὸς, ἐδραπέτευσεν ἀπὸ τὰ Παρίσια, τὴν παλαιάν του ἑστίαν, καὶ ἀπεσύρθη προσωρινῶς εἰς Λονδῖνον. Ἀλλ' οἱ λόρδοι, οἱ εὐγενεῖς, οἱ πλούσιοι, μετέβησαν πρὸ ὀλίγου εἰς τὰς ἐξοχάς των, καὶ ἤδη ὡς ὁ Περιπλανώμενος Ἰουδαῖος περιφέρεται καὶ αὐτὸς εἰς τὰ λουτρὰ ζητῶν ὀλίγον ἄρτον, αὐτὸς ὁ ἄλλοτε κυλιόμενος εἰς ὅλας τὰς ἡδονὰς τῆς ἡδυπαθίας. Τοιαῦτα τὰ ἀνθρώπινα. Εἰς τὰ λουτρὰ λοιπὸν καὶ εἰς τὰς ἐξοχὰς θέλομεν παρακολουθήσει τὸν συρμὸν διὰ νὰ δώσωμεν εἰς τὰς προστατευούσας τὴ

Εὐτέρπην Κυρίας μικράν ἰδέαν τῶν νεωτερισμῶν του.

Τρία φορέματα ἄξια περιεργείας διεκρίθησαν ἐσχάτως, μεταξὺ ὅλων τῶν ἐνδυμάτων ὅσα διεποίκιλαν τὰ τερπνὰ λουτρὰ τοῦ Βάδεν-Βέδεν.

Ἓν φόρεμα λευκόν, ἔχον ὀκτὼ σειρὰς *στολίδων* (φαρμπαλάδων), αἵτινες κεντημέναι μὲ κοσμήματα διαφανῆ, ἔληγον εἰς σειρὰν τριγάπτου (δαντέλας) Βαλενιανοῦ. Τὸ πλάτος τῶν *στολίδων* ἦτον 10 ἑκατοστὰ τοῦ γαλλικοῦ μέτρου. Αἱ χειρίδες ὑπεράνω τοῦ ἀγκῶνος λήγουσαι, ἦσαν κεκοσμημέναι μὲ πέντε *στολίδας* ἀπὸ τὸ αὐτὸ τρίχαπτον.

Ἓν ἕτερον φόρεμα λευκὸν με 15 πτυχὰς (μπάσας) στενὰς. Αἱ χειρίδες μακραὶ καὶ πλκτεῖαι, ἀλλὰ κλεισμέναι εἰς τὰ ἄκρα. Ἐπὶ τοῦ φορέματος τούτου, *κολόβιον* (Spencer*)) ἀπὸ πράσινον μεταξωτὸν, μὲ ὑπομήκεις χειρίδας ἔληγεν ὀλίγον πρὸ τῆς τελευταίας πτυχῆς. Τὸ *κολόβιον* τοῦτο, ἀνοικτὸν εἰς τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ λαιμοῦ, ἔκλειεν ὑπὸ τὰ στήθη μὲ ἓξ κομβία χρυσᾶ.

Τρίτον φόρεμα ἀπὸ μεταξωτὸν ροδόχρουν, πλῆρες ἀπὸ τὴν μέσην ἕως κάτω ἀπὸ πτυχὰς, αἵτινες προχωροῦσαι πρὸς τὰ κάτω ἐτλατύνοντο. Ἡ πρώτη πτυχὴ εἶχε πλάτος 2 ἑκατοστῶν τοῦ Γαλλικοῦ μέτρου, ἡ δὲ τελευταία ὀκτώ. Αἱ χειρίδες κονταὶ, ἦσαν ἐπίσης κεκαλυμμέναι ἀπὸ πτυχάς. Τὸ στῆθος ἀνοικτόν· ὁ δὲ γῦρος τοῦ λαιμοῦ καὶ τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ στήθους μέχρι τῆς ζώνης κεκοσμημένον ἀπὸ τρίχαπτον. Ζωστὴρ ἀπὸ λευκὸν μεταξωτόν.

Ἐν γένει τὰ ἐλαφρὰ μεταξωτὰ φορέματα, τὰ διαφανῆ (Gazes), καὶ τὰ τολυπανερά, τὰ διακοσμοῦντα μέχρι τῆς ὥρας τὰς κυρίας τοῦ συρμοῦ, ἤρχησαν νὰ ὑποχωρῶσι, περιοριζόμενα εἰς μόνας τὰς μεγάλας ἑσπερινὰς συναναστροφάς. Τὰ ὀλίγον βαρύτερα φορέματα ἀναφαίνονται ἤδη. Μεταξὺ δὲ τούτων διακρίνονται διὰ τὴν ζωηρότητα καὶ τὴν ποικιλίαν τοῦ χρωματισμοῦ των τὰ μεταξωτὰ τῆς Κίνας *φουλὰρ* ὀνομαζόμενα.

Περὶ συρμοῦ ἐν Ἑλλάδι περιττὸν εἶναι νὰ ἀναφέρωμεν. Ὁ συρμὸς ἀπαιτεῖ περισσεύοντα χρήματα, καὶ ἡμεῖς στερούμεθα καὶ αὐτῶν τῶν ἀναγκαίων. Ἀχρηματία, ἀνέχεια καὶ συρμὸς δὲν συμβιβάζονται. Ἄλλως τε ἡ γλῶσσά μας στερεῖται καὶ αὐτῶν τῶν λέξεων ὅσαι ἀπαιτοῦνται πρὸς λεπτομερῆ περιγραφὴν τῶν ἐνδυμάτων καὶ τῶν κοσμημάτων τοῦ συρμοῦ. Εὐτυχεῖς θέλομεν νομίσει ἡμᾶς αὐτοὺς, ὅταν περιγράψωγεν τὰ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐνδύματα τοῦ συρμοῦ, διότι τοῦτο θέλει εἶναι ἡ πραγματικὴ ἀπόδειξις ὅτι εὐπορεῖ ἡ πατρίς μας. Εὐχῆς ἔργον ἐν τοσούτῳ εἶναι νὰ γίνωσιν αἱ Κυρίαι μας προσεκτικώτεραι εἰς τὸν συνδυασμὸν τῶν χρωμάτων, καθόσον ἀφορᾷ τὴν ἐνδυμασίαν των. Προχθὲς εἰς τὸν περίπατον ἀπηντήσαμεν Κυρίαν νέαν, εὐειδῆ, θελκτικωτάτην, ἀλλὰ φέρουσαν, *κίτρινον καπέλον, πράσινον φόρεμα καὶ ροδόχρουν μαρδύαν*... Ὦ φρίκη! Μακρόθεν τὴν ἐξελάβομεν ψιττακόν...

Ἡ κατωτέρω εἰκὼν παριστᾷ ἓν τῶν φορεμάτων τοῦ συρμοῦ τοῦ τελευταίου μηνὸς, τὸ ὁποῖον ἔφερεν εἰς τὴν ἑσπερινὴν συναναστροφὴν τοῦ Κ. Προέδρου τῆς Γαλλικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἡ Μαρκησία. * * *

Ἀλλ' ἐν ᾧ οὕτω φιλοπαιγμόνως πετᾷ τὸ βλέμμα μας ἐπὶ τὰ εὐάρεστα τῆς γῆς ταύτης, ποῖα εἶναι τὰ δύω ἐκεῖνα φάσματα, τὰ δυσειδῆ καὶ ἀπαίσια, ἅτινα παρίστανται εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μας; τὸ ἓν εἶναι ἡ *πυρκαϊὰ*, ἥτις κατανέμεται τὸ δυστυχὲς Βυζάντιον καὶ ἀποτεφροῖ καὶ κατοικίας, καὶ ἀποθήκας καὶ πλοῖα, καὶ ζημιοῖ τὴν πόλιν τοῦ Σουλτάνου 300 περίπου ἑκατομμύρια! Τὸ ἄλλο εἶναι ἡ ἅρπυια τῆς *χολέρας*, ἥτις δεκατίζει τὰς πόλεις τῆς Τουρκίας καὶ μακρόθεν τρύζει ὀδόντας κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἂς ἀνδριζώμεθα κατ' αὐτῆς. Ἐπ' αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν πλείστων κινδύνων, ἡ ἀφοβία λέγεται τὸ ἄριστον τῆς σωτηρίας ἐχέγγυον. Ἡ ἐπιστήμη, ἀληθὴς Προμηθεὺς, ἀπὸ τοῦδε ὥπλισε κατ' αὐτῆς τοὺς λεγεῶνάς της, καὶ ἐθωράκισε μὲ ὀδηγίας τὰ πλήθη.

Ἀλλ' ὅταν βλέπωμεν τοσαῦτα δεινὰ ἐπιπεσόντα διὰ μιᾶς ἐπὶ τῆς δυστυχοῦς ἀνθρωπότητος, ἄκοντες ἐνθυμούμεθα πάλιν τὸν Ἡσίοδον.

Ἐκ δευτέρου φαίνεται ἠνοίχθη ὁ ὀλέθριος ἐκεῖνος πῖθος τῆς Πανδώρας, ὃν οἱ θεοὶ ἔπεμψαν δῶρον πρὸς τὸν Ἐπιμηθέα, καὶ ἀφίπταται ἐξ αὐτοῦ ὅλη τῶν δεινῶν ἡ χορεία κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος . . . Ἀλλ' ἡ *ἐλπὶς* μένει εἰς τὸν πυθμένα.

ΓΟΡΓΙΑΣ.

*) Τὸ ἔνδυμα τοῦτο ὠνομάσθη spencer ἐκ τῆς ἀκολούθου περιστάσεως. Ὁ Λόρδος Σπένσερ, ἤτο περί τινος καιροῦ ὁ νομοθέτης οὕτως εἰπεῖν, τοῦ συρμοῦ εἰς Λονδῖνον. Ἦτον ὁ βασιλεὺς αὐτοῦ. Ἄλλο κατεχράτο τῆς ἐξουσίας του. Τὰς παραδοξοτέρας του φαντασίας τὰς ἐπέβαλλεν εἰς τὸ τῶν φιλακρίβειαν κοῦφον ὑπήκοον, καὶ αὐτὸ τυφλῶς τὰς ἐδέχετο. Ἐπαρθεὶς ἀπὸ τὴν συναίσθησιν τῆς ἐπιρροῆς του, ἐφοιχημάτισε ποτέ, ὅτι ἂν κόψῃ τὰς οὐρὰς τοῦ φορέματος του, καὶ ἐξέλθῃ εἰς τὴν ὁδὸν μὲ κολόβον ἐπενδύτην, ὁ συρμὸς καὶ κατὰ τοῦτο θὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Τῷ ὄντι τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐταλμησε τὸν αὐθάδη νεωτερισμὸν, καὶ τὴν ἐπαύρισν ὅλοι οἱ νέοι τοῦ Λονδίνου ἐφόρουν κολοβοὺς χιτωνίσκους, σπενσέρια κολόβια, ὡς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι.